

“సంసార పోఖ్యము”

మ॥ అలుకేలేదు; శరీరకష్టముననే యానందవిస్ఫూర్తి; పాం
 తలులే; వాలుమగల్ చరింతురొకటై; దైవాత్మమైనట్టి యే
 కలియోగంజయొ చాలునాఁకలికి; జీకాకెన్నడుం గల్గ; ది
 మ్ముల కింకెమ్మెయి లోపముండును? వనమ్ముల్ పర్వతమ్ముల్ సుఖ
 స్థలముల్; రోగము రొచ్చులేక యొడ లిచ్చాధీనమైయుండు ని
 చ్చలు; సంతానము గారకాయ; లదిరాసంసారసౌఖ్యంబు ప
 ల్లెలలోనం దనువెత్తు నచ్చముగ నీలీలన్ విలోకింతురో !!

ప॥ కృ॥ మూర్తి.

1. శ్రీ లక్ష్మీ సేవాసదనము ————— 341-346
2. కలము - శ్రీ మతి. ఎ. కమలాంబికా ————— 346.
3. గద్దాలకాగితము - శ్రీ మతి మోళిమంజునాథశాస్త్రిగారు ————— 347-351
4. శంభుతాతాంగ విద్యలయము - శ్రీ మతి సుశీలాదేవిగారు ————— 352-354
5. కృష్ణమలరత్న కలము - శాసనాధికారిగారు, పుస్తకాలయము, పుస్తకాలయము ————— 355-356
6. విద్య - శాసనాధికారిగారు, పుస్తకాలయము, పుస్తకాలయము ————— 357-358
7. శ్రీమతి విద్యపాటము - శ్రీ మతి శాసనాధికారిగారు ————— 359-363
8. ముఖము - శ్రీమతి లక్ష్మీమణిగారు ————— 364 -
9. కవి శాస్త్రము - శ్రీ. పద్మావతి శాసనాధికారిగారు ————— 365-370
10. శంకర - శాసనాధికారిగారు ————— 371
11. శ్రీమతి శాసనాధికారిగారు ————— 372-373
12. పుస్తకాలయము - శ్రీమతి శాసనాధికారిగారు ————— 374 -
13. శ్రీమతి - శ్రీమతి. పుస్తకాలయము, పుస్తకాలయము ————— 375-377
14. శ్రీమతి - శాసనాధికారిగారు ————— 378
15. శాసనాధికారి - శ్రీమతి శాసనాధికారిగారు ————— 378-383
16. శ్రీమతి - శాసనాధికారిగారు ————— 383
17. శ్రీమతి - శాసనాధికారిగారు ————— 384-387
18. శ్రీమతి - శాసనాధికారిగారు ————— 388-390
19. శ్రీమతి - శాసనాధికారిగారు ————— 391-393
20. శ్రీమతి - శాసనాధికారిగారు ————— 394-396
21. శ్రీమతి - శాసనాధికారిగారు ————— 397-406
22. శ్రీమతి - శాసనాధికారిగారు ————— 407-414
23. శ్రీమతి - శాసనాధికారిగారు ————— 415
24. శ్రీమతి - శాసనాధికారిగారు ————— 416-419
25. శ్రీమతి - శాసనాధికారిగారు ————— 420-424

శ్రీ లక్ష్మీ సేవా సదనము

ఏలూరునగరములో శ్రీయుత కొల్లిపర బాబూరావుగారి సతీమణి శ్రీమతి లక్ష్మీనర సమ్మగారు శ్రీలక్ష్మీసేవాసదనమును పేర నొక యువతీవిద్యాలయమును గతసంవత్సరము స్థాపించినారు. శ్రీయుత బాబూరావుగారు ప్రాథమికవిద్యయు, వయోజనవిద్యయు నెల్ల జకును సులభముగ లభించుటకై తియూరు చేసిన తెలుగుఅక్షరముల పటములు, పేరుల పటములు, సులభ వైజ్ఞానికవిషయములు, ఆధ్యాత్మికధర్మములు మొదలగు వానిని గూర్చి మున్నొకసారి 'గృహలక్ష్మీ'లో విమర్శించబడియుండినకతన పాఠకులకు విశదమైయే యుండును. ఇట్టి అమూల్య మగు విజ్ఞానపద్ధతులు పుస్తకములలో మాత్రము మూయబడియుండక ప్రచారము లోనికి తెచ్చుటకే వారి సతీమణి యీ

విద్యాలయమును స్థాపించినారు.

ఈ విద్యాలయసంస్థాపకుల విద్యావిషయకమైన ఆశయములను మనము గ్రహించితిమేని, ఈవిద్యాలయ మీసంవత్సర మొరించినకృషిని సులభముగ నెఱుంగు గలము. పాశ్చాత్యదేశములలోవలె విద్య నిర్బంధముగనుండక విలాసప్రదమై యుండవలెను. ఆదేశములలోవలె ఫ్యాసిష్టు భావములో, నాడేభావములో, కమ్యూనిస్టు సిద్ధాంతములో, ఇంపీరియలిస్టు తత్వములో బాలురయొక్కయు వయోజనులయొక్కయు డెండములలో క్రుక్కక వాణిజ్ఞానమునకు సహజపరిణామ మొనగూడునట్లు చేయవలెను. జ్ఞానమగ్నగా మన కవసరమున్నను లేకున్నను ప్రపంచములో నన్నిదేశములు, జాతులు, యంత్రములు, జంతువులు

మొదలైనపున్నవో, ఎన్ని యుద్ధములు పోట్లాటలు జరిగినవో, మొదలైన విషయములనుగూర్చి బట్టిపెట్టించి, కొంచెము తప్పినవారిని ఫేలుచేసి హింసపెట్టుట కాదనియు, ప్రధానముగ బోధించవలసినది ధర్మ విషయమనియు, తక్కినవిషయములెల్లయు అత్యంతావశ్యకమై, సమీపమైయున్న ఆర్థికాధికములకు చెందవలెననియు వారి ఆదర్శము. విద్య సులభముగ రావలెనన్న విద్యార్థులను తిట్టి కొట్టి కొప్పించి ఫేలుచేసి యెగతాళించేయుటలు లక్షణములుకావు గనుక, చెప్పబడిన ప్రతివిషయమును వారికి సులభముగను, ఉత్సాహప్రదముగను, మటువరానిచుట్లును వచ్చుటకై చిత్రపటములు, వాక్యములు మొదలగువానిని గోడలనిండు అంటించి విద్యార్థులమనములు విజ్ఞానమునకై ఉవ్విప్లూరునట్లు చేయవలెను. అసంఖ్యాకులగు విద్యార్థుల నొకే పెద్దమందిరములో మందలు మందలుగా క్రుక్కుట పట్టణములలోని స్తమ్ము లేక గుప్పములకంటె భేదముకాదు కనుక 500 మందియైనను చేరకముందే పాఠశాలను రెండుగా చీల్చవలెను. పాఠశాల లెన్నియుండిన సంతమందిది కాని ఒక్కొక్కపాఠశాలలో నెంతమందిని క్రుక్కిన అంత మందిదికాదు.

పాఠశాలల గోడలనిండు చిత్రవిచిత్రములగు పటములు తగిలించినవో విద్యార్థుల చిత్తములయందనేకభావములనులేసి అనేక ప్రశ్నలు వేయించును. మఱి కొన్ని పటములు వాటికి జబాబులు చెప్పును. పంతులుగారు

నిమిత్తమాత్రులుతప్ప అక్షరములుకూడ ఆటలవలె తమంతట తామే వచ్చును; అక్షరములనుండి పేరులు, పేరులనుండి వాక్యములు, వాక్యములనుండి కథలు మొదలగు నవి ఒకటిరెండు సంవత్సరములలో చాలా వరకు బొమ్మలసహాయముననే నేర్పనగును. విద్యాశాఖ డిప్యూటీ డైరెక్టరగు శ్రీ సదాశివరెడ్డిగారు ఈ విధానమునుమెచ్చి 'ఇందలి గోడలు నడవపురుషులవలె మాటలాడుచున్న'వని వచించినప్పుడు విధానముయొక్క మహత్వము నెల్లరును గ్రహించుట సులభ సాధ్యము. ఇంతకంటె కొంచెము పెద్దతర గతులవారును వయోజనులును పఠించుటకు వార్తాపత్రికలు దేశీయగ్రంథములుగల ఒక పఠనాలయ మీపాఠశాలకు చేర్చబడియున్నది.

మనదేశములో పాఠశాలలనగానే అక్షరాలువిషయములు కంతతాపెట్టిబప్పుచెప్పడి ఒకానొక వింతరకపు చదువుకొరకని ఒక భావము వ్యాపించియున్నది. ఇందుకొరకు వేలకొలదివిద్యార్థులు చేరుటయు, అద్భుత పంతులు నెగ్గుటయు, లేనివారలు అనగా నూటికి 80 మందిచొప్పున ఫేలయి యేడ్చుచుండుటయు ఆలవాటయ్యెడిది. పాఠశాలలయొక్క ఉద్దేశ్యము ఉపాధ్యాయులు తాము కంతతాపెట్టుకొని వచ్చిన విషయములు విద్యార్థుల ముందర యాకరుపుపెట్టుట కాక విద్యార్థుల నొకొక్క కళయందో వృత్తియందో తరిగ్గిదుచేయుట యను భావ మింకను ఈదేశములో ఏర్పడలేదు. విద్యా

ధులకు స్వయం సహాయశక్తి, ఓర్పు, పట్టు
దల, క్రియాశక్తి, విద్యాసక్తి మొదలగు
గుణములు కార్యరతులగుటవల్లనే సాధ్య
ములు కాని, చిలకపలుకు తెన్నాళ్లు బట్టి
పెట్టించినను ఆసద్గుణములు చెడునేకాని
క్రోత్తరాశావని యెవ్వరికిని తెలియకున్నది.
విద్యార్థి స్కూలువిడచి రాగానే నీవేమి
చేయగలవని యడిగిన ఫలానాపనులు చేయ
గలవని చెప్పవలెనుగాని నీకేమి వచ్చునని
అడిగిన నాకు ఫలానాపాఠములు వచ్చునని
కంతతాపెట్టినది ఒప్పుజెప్పిన ప్రయోజనము
లేదు సరేగదా తరువాత అతని జీవయాత్ర
కూడ అనుకూలముగా సాగదు. ఇది మన
దేశములో ప్రస్తుతము ప్రత్యక్షనిదర్శనమై
యున్నది. కేవల జ్ఞానమన్నది యీకాల
ములో అనేకగ్రంథములలోకి యెక్కించి
చౌకగాకూడా అమ్ముచుండుటచేత మిక్కిలి
చౌకయైపోయినది. ఈకాలములో అక్కర
లేనిసంగతు లెఱిగినవా రె క్కు వ గా ను,
కావలసిన పనులుచేయగలవారు చాలా
తక్కువగాను తయారవుచున్నారు. ఇట్టి
అనాగతము పోవలెననిన ప్రతీపాఠశాలయు
ఒక సేవాసదనమై, అందు నేర్పబడు సాధా
రణ అక్షరజ్ఞానము చదువులతో బాటు,
తాళ్లు అల్లుట, దారము వడుకుట, బట్టలు
నేయుట, చక్కని అంచులునేయుట, పిల్ల
లాడుకొనుపస్తువులు తయారు చేయుట,
తివాసులు చావలు అల్లుట, బట్టలుకుట్టుట,
కుర్చీలు పెట్టెలు మొదలగువానిని చేయుట,
వస్తువులను చెరుగుట జల్లించుట, విత్తన

ములు జల్లుట, మొక్కలకు గొప్పపట్టుట,
ఆడుట, పాడుట మొదలగుపనులు నెన్నిటితో
అక్కడ జరుపుచుండవలెను. ఇట్టిపనులను
మనదేశములో వివిధభాగములలో నెట్టి పరి
కరములతో నెట్లుచేయుదురో తెలుపు వస్తు
వులయొక్కయు పనులయొక్కయు చక్కని
ప్రదర్శనమొందు పాఠశాలలో ఒకభాగ
ములో తెరవబడి యుండవలెను. ఇట్టి సంద
ర్భములలోనే అనేక శాస్త్రీయవిషయము
లను (Elementary Science Principles)
ను వాఁకి బోధపరచవలెను. విద్యార్థుల
పరిశోధనాశక్తియు, ఉత్తమవిజ్ఞానాభిలాష
యు ఈవిధముగానే వారిలో హెచ్చును.
ఇట్టి అభిలాష వారిలో హెచ్చినచో జన
సామాన్యముయొక్క దైనికవ్యవహారమున
కెంతయు సరిపోవును. ఈ పాఠశాల విధాన
మిదియే.

భూదేవి సమస్తభాగములలోను మాన
వులకు కావలసిన ముడిపదార్థములను పంకిం
చుచున్నది. ప్రస్తుతము సమస్తదేశముల
లోని ప్రజలు వానిని పైదేశములతో లేక
యంత్రములతో యెగుమతిచేసి ప్రజలను
వ్యర్థులను నిర్వ్యాపారులుగను నొనర్చు
చున్నారు. ఏధనాధ్యుడో కొందరు కూలి
వాళ్లనుపెట్టుకొని వానిని ఉపయుక్త వస్తు
వులుగా యంత్రములలో తయారుచేసి అమ్ము
కొని కోట్లకొలది రూప్యములు లాభము
కొట్టుచు ప్రపంచమును దారిద్ర్యవంతముగా
చేయుచున్నాడు. భారతదేశమువంటి విశాల
గ్రామపూరితదేశములో అట్టి పంటలను

తయారీనరుకుగా ప్రజాసామాన్యము వారి వారి గ్రామములలో మార్చినయెడలనే ప్రజలకు ముక్తికాని యంత్రములపై ఆధారపడినచో కొనుక్కొంటకుకూడ డబ్బులేక యిప్పటివలె బాధపడకమానరు. భూదేవి పంటలను ప్రయోజనకర అనుభవయోగ్య పదార్థములుగా మార్చగలనేర్పు మన భారతదేశమునకు అనాదినుండియు పుట్టుకతోకూడిన విద్యయెయుండెడిది. యంత్రముల విజ్ఞానము హెచ్చినప్పటినుండియు అట్టి సమస్తకళలును అంతరించి ప్రజలు నిరాధారులై నారు. ఇట్టివారి కిట్టిసదృశత్వలయం దభిరుచి కల్పించని యెన్ని చదువులు మప్పినను అవి అంత దండుగ తప్ప రవ్వంత ప్రయోజనములేదు. ఇట్టి శుష్కచదువులతో ప్రజలను నలగగొట్టుటకు ప్రస్తుతపుమాదిరి స్కూళ్లు లక్షలకొలది రూప్యములు ఖర్చుపెట్టి కట్టించి, విద్యార్థుల తలలకుమించిన జీతములను పిండుచుండు విద్యావిధానము నెట్లు ఖండించవలెనో యెల్లరు నెఱిగినదే. అయినను అందుకుప్రతికూలముగు సులభ విద్యావిధానమును ప్రారంభించుట అంత సులభసాధ్యమైన పనికాదు.

శ్రీమతి కొల్లిపర లక్ష్మీనరసమ్మగారు ఇట్టిప్రయత్నమునకై మొట్టమొదట స్త్రీల విషయమునగడంగి ప్రారంభించినందుకెంతయు ప్రశంసాపాత్రురాలు. ఇట్టి పాఠశాలను మొట్టమొదట స్త్రీల విషయములో ప్రారంభించుటకు కారణము పురుషు లెల్లరు నిందులో పండితులనికాని, వారికిట్టి పను

లవసరములేదని కాని కాదు. పురుషులెల్లరు వారివారి జీవయాత్రలో నెట్లో కాలక్షేపము చేయుచున్నారు. భారతదేశములో స్త్రీలకు పురుషులకంటె ఇట్టి సుందరవిషయముల నేర్చుట కెక్కువ విశ్రామముగలదు. వారికి సంసారతాపత్రయము తక్కువ, కనుక వారిట్టివిద్యలు నేర్చి గృహమునకు కావలసిన అనేకవస్తువులు కూర్చి పురుషులను రింజిల్లచేయగలరు. కాలక్రమమున పురుషులకుకూడ ఇట్టిపనులు, ఇట్టి సంతృప్తీలము అలవాటయినచో ఉద్యోగసద్యోగములకై పట్టణములమొగము పట్టక తమ పల్లెలలోనే సుఖముగ కాలక్షేపము చేయగలరు. ప్రస్తుతమిట్టి పాఠశాల ఇది యొక్కటియే కావచ్చును, కాని అనతికాలములో ఇట్టి పాఠశాలలు వేనవేలు ప్రతిగ్రామమునను స్థాపింపబడుననియు, కాలక్రమమున ప్రతి యిల్లుగూడ పూర్వకాలములోవలె ఒక పాఠశాలగా మారిపోవచ్చుననియు శ్రీమతి లక్ష్మీనరసమ్మగారి ఆశయమైయున్నది. ప్రస్తుతపుయంత్ర భూయిష్టమైన సాశ్వాత్య నాగరికతయొక్క పతనము భారతదేశమునకు తొలగవలెనన్న ఇట్టి గృహపరిశ్రమల నాగరికత చిలువలువలనలై భారతదేశమునందెల్ల వ్యాపించకతీరదు. భారతదేశాభిమానులెల్లరును గాంధీమహాత్ముని బోధనల నాలకించియు శ్రీమతి లక్ష్మీనరసమ్మగారి ప్రయత్నము సనుకరించియు గ్రామగ్రామమున నిట్టి చిన్నపాఠశాలలను నెలకొల్పుదురు గాక!

వీనికి పెద్దకట్టడము లక్కఱలేదు. విద్యాం ప్రబోధకు లక్కఱలేదు. ఉపాధ్యాయులకు పెద్దజీతము లీయనక్కఱలేదు. బాలబాలికలు పెద్దజీతములు చెల్లించనక్కఱలేదు. వీనిలో చదువుకొనువారికి చదువురాకపోవడ ముండదు. ఫేలన్నమాట యిందు వినబడదు. ఇక్కడ ప్రారంభమైన జీవనచరిత్రయు చర్యయే ప్రపంచములో జీవనపర్యంతమును ప్రతివ్యక్తికిని సాగును. అన్నవస్తువులు కెవ్వరును తడుముకొన నక్కరలేదు. ఆత్మధిక శ్రీమంతులై అతిపేదవారి అన్నముల నవహరించు వారు కలికమునకై న కనిపించకుండురు. ఇది నేర్చుకుంట కెక్కువ కాలముపట్టదు. అభ్యాసము చేయుచున్న కొలదియు నాజ్ఞాకుతనము పొందును. తగుమాత్రము పరిశ్రమతో జీవయాత్రగడచును. వారమునకు నలువది గంటలు కాదుగదా ముప్పదిగంటలపనియైన నుండదు. విశ్రామనమయమునెల్ల వేదాంత విద్యయందో లేక చారిత్రకశాస్త్రాదిపరిశోధనములకు చెందిన మరి యేవిద్యయందో, కవులు గ్రంథరచనమునందో, విద్వాంసులు పండిత గోష్ఠియందో, చిత్రకారులు చిత్రరచనములయందో ఎవరెవరికి అభిరుచియొందెందు గలదో అందందు కాలము బుచ్చవచ్చును. ప్రతిగ్రామస్థునకును ప్రస్తుత విద్యావిధానము కంటె యీవిధాన ముత్తమమైనదనుభావ మంకురించిన చాలును. ఈ విద్యావిధానము దానంతటనదే దినదినప్రపరకమానమై వర్ధిల్ల గలదు. జరులకు సంతృప్తికీలము, భారత సంప్రదాయాభిమానము పొడమవలెను.

వారు ప్రస్తుత పట్టణవాసములలోని అడంబర జీవనములయందు విరక్తిగొని ధన్యజీవను లగుదురు. మహాలక్ష్మీదేవి నేను వేసవేలు గృహములను విసర్జించి, అనేకులను నిర్దేహుల నొనర్చి, ఏ ఒకరిద్దరు కోటిశ్వరులు, ఏ కొంతమందియో వారి యనుచరులు మొదలగువారి నాశ్రయించుకొనియున్నది. జన సామాన్యమెల్లరును వారి కత్యావశ్యమయిన యిట్టి కృషులను విద్యను తిరిగి వారి స్వాధీనముచేసుకొని రాణించగడగనిదే ఆమె తిరిగి అందరికీ యిల్లువాకిళ్ల నొసంగి, అందరినీ శ్రీమంతులనుజేసి, అందరియిల్లను కలకల నాడదు.

గాంధీమహాత్ముడు ఖద్దరువ్రతముపూని అఖిలభారత చరఖాసంఘమును స్థాపించిన నాటగోలె అతని కిదియే తపస్సయి అతను తనసర్వస్వమును ఇందుకొరకై యే అర్పించుచున్నాడు. అతని గ్రామోద్ధరణ ప్రయత్నమును తదర్థమైన సంఘమునుగూడ ఈ మహాప్రయత్నముకై యే తంటాలు పడుచున్నవి. చిత్తివిశ్రాంతిలేని దేశసేవకులెల్లరును ఇట్టి శుభసందర్భమున రాజకీయగండరగోళములను అల్లకల్లోలములను వ్యర్థసంరంధములను విసర్జించి, సన్యాసులవలె యోగులవలె యిట్టి సత్కార్యరతులై యే జీవించుచున్నారు. ఎవరో కొందరు విపరీతవాదు లిట్టి సత్కార్యవరాయణత్వముయొడకినిసి యంత్రములలోనే మోక్షమున్నదని బోధనలకు గడంగుట వలన ఏ పట్టణవాసస్థులగు ధనాధ్యులకో పెద్ద కూలులకోసము తంటాలుపడువారి కొరకో

రుచించును కాని కోటానుకోట్ల గ్రామీణులకు రుచించవు. ఈరహస్యమును గాంధీ మహాత్ముడు గుర్తించినట్లు వేరెవ్వరును గుర్తించలేదు. ఈ పాఠశాలవంటి సంస్థల వలన యీసందేశ మెల్లరకుహితమై, యంత

వస్తునిరసనము వ్యాపించి, మానవహస్తరచిత వస్తువుల అభిమానము హెచ్చి మానవకోటి యెల్ల సకల సంపదలతో తులదూగుదురు గాక!

కాలము

శ్రీమతి ఎ. కమలాంబగారు

మ. గతులందఱు సూర్యచంద్రులును వీక్షపర్యతవాతము న్నుతభావంబు త్యజించనేరఁజెప్పుడైనా సాగరశ్రేణి స్వస్థితి గోల్పోవదు తారక లగనమందే నిల్చుకాలం బడే గతి మార్పొందగ జేయులోకమున లోకాతీత భావాలచే

ఉ. క్షీరముశ్వేత నర్ణముత్యజించ దొకానొకనాడు వెండిబంగారములున్ స్వవర్ణముల బాయపు నేటికి తింత్రిణీఫలం బారయ పూర్వభావపరిహారము సేయదు కాలమింక నేతీరు స్వశక్తిచేత జగతిన్ బరిణామ మొనర్పగల్గెడిన్

ఉ. కాలము వేశ్యవంటిది జగంబున వెల్లునమస్తమందునన్ గ్రాలెడి వస్తుజాతమెటులన్ జరియించిన నేమిసేయగా జాలును యేదియున్ విడదు సద్భముసర్వము దానిబాయునింకేలను సంశయంబు పరికింపగ కాలము సాక్షిభూతమా

గీ. ధూమశకటాధి రోహమర్చ్యులకు దృశ్య
జగముగదలెడి మాదిరి నగపడుగద
తద్విధంబున కాలమంతయును విడచి
పోవునట్లుగ విభ్రాంతి వొడము సూపె,

ఆ. వె. సుజనులైన వారి చూడ్కులకెప్పుడు
కాల యోగమేమి గానరారు
ఖేలనా ప్రవీణలోల నేత్రమృదంగ
దూషణంబు రీతిదుష్టమతులు

గద్వాల రాణులు

శ్రీమతి మారేమండ సీతమ్మగారు.

ఆధునికాంధ్రసంస్థానములలో నెల్ల నేమ నైజాం రాజ్యాంతర్గతమైయున్న గద్వాల సంస్థాన మగ్రగణ్యమై యొప్పుచున్నది. కాకతీ యాంధ్రచక్రవర్తులలో గడపటి నాడగు ప్రతాపరుద్రదేవుని కాలమున నుద్భవించినదగుటచే నీ సంస్థానము మిక్కిలి ప్రాచీనమైనదనియు జెప్పవచ్చును. కొంచె మించుమించుగ స్వతంత్రపరిపాలనాధికారమును గలిగియుండి యనేకవందల సంవత్సరములనుండియు విద్యతోష్ణమణమునకు బేరెన్నిక గాంచిన యీ మహాసంస్థానచరిత్ర మాంధ్రదేశచరిత్రమునకు మిక్కిలి ముఖ్యమైనది. అనేక సమయములలో నీసంస్థానము రాష్ట్రమణుల పాలనమునందుండి యెన్నియో క్రిష్ణవర్ణసీతులను దాటెను. ఈ రాణుల పుణ్యచరిత్ర మీవాగ్దానమున వర్ణింపబడును.

బక్కమ్మ రాణి

క్రీ. శ. 16-వ శతాబ్ది యుత్తరార్థమున గృష్ణా తుంగభద్రానదుల మధ్య నుండు దేశము చిన్న చిన్న స్వామ్యములుగ విభజింపబడి యుండెను. వానిలో నొక్కొక నీమ యొక్కోకనాడగొడు స్వాధీనమునందుండెను. ఇందు పూడూరు సీమయొకటి. దీనికి వీరారెడ్డి యను నతడు నాయకుడై యుండెను. ఇతనికి బక్కమ్మ యను పుత్రిక

మాత్ర ముండెను. పుత్రులు లేకుండుటచే దనయనంతరము పూడూరుసీమగతి యేమగునోయని యీనాడగొడు విచారింపుచుండెను. ఈకాలమున ఐజ, దరూరు, కందనవోలు, ఆదవని, నంద్యాల సీమలపై ముష్టిపల్లి వంశజులగు రెడ్లు నాడగొడులుగ నుండిరి. క్రీ. శ. 1595 ప్రాంతమున వీరిలో వీరు తగవులాడుకొనుటచే పెద్దారెడ్డి యను నతడు ఐజ దరూరు కందనవోలు సీమలకు నాడగొడగిరిని సంపాదించి, బిజాపూరు సుల్తానుకు సామంతుడయ్యెను. జ్ఞాతులచే విడువబడి నిరాలంబుడై యున్న పెద్దారెడ్డికి పూడూరు నాడగొడగు వీరారెడ్డి తనకూతురగు బక్కమ్మను పెండ్లిచేసి యల్లుని దనయింట నుంచుకొనెను. ఈ పెద్దారెడ్డియు బక్కమ్మ రాణియు గలసి యైజ దరూరు కందనవోలు పూడూరు సీమలపై యధికారమును నెరపిరి. ఈ దంపతులకు సోమన్న సిరిగరెడ్డి యను నిరువురు పుత్రులు గల్గిరి. పెద్దారెడ్డి క్రీ. శ. 1628లో మరణించెను. అప్పటికి కుమారులు బాలురై యుండుటచే బక్కమ్మ రాణియే నాడగొడుగ నుండెను. ఈ మహాసాధ్వీదైవభక్తియు, బాప భీతియుగలిగి ప్రజలను గన్నదిష్టలవలె జూచుకొనుచు, ననేక ధర్మకార్యములను జేయుచు ముప్పది నాలుగేండ్లు పరిపాలనముచేసి క్రీ. శ. 1668లో

తన జ్యేష్ఠపుత్రుడును మహాశూరుడు నగు పెదసోమ భూపాలునికి పట్టముగట్టెను.

లింగమ్మరాణి

ఈ పెదసోమ భూపాలుడు ప్రఖ్యాతాంధ్రవీరుడు. తన బాహుబలము వలనను, రాజనీతి వైశద్యమువలన నితడు మొగలు రాజప్రతినిధియగు నౌరంగజేబుకు సహాయముజేసి, విజాపూరు సుల్తానుపై దిరుగబడి స్వతంత్రుడై కర్నూలు బళ్ళారిజిల్లాలలోని పెక్కునీమలను జయించి ప్రకృతగద్వాల దుర్గమును నిర్మించి స్వతంత్రగద్వాల రాజ్యమును స్థాపించెను. చక్రవర్తియైన పిమ్మట నౌరంగజేబీతని రాజత్వము నామోదించి విశేషముగ గౌరవించెను.

క్రీ. శ. 1712 లో నీరాజు మరణించిన పిమ్మట బండ్లెండు సంవత్సరములకాల మిరువద్రుడ్యోగులు రాజ్యమును రక్షించిరి. అటుపై పెదసోమభూపాలునిపెద్దభార్యయగు అమ్మక్కరాణి యొకయేడును, దరువాత రెండవభార్యయగు లింగమ్మరాణి * యధికారమునకు వచ్చెను. ఫరుక్ షయారను మొగలు చక్రవర్తి యీమె సనేకవిధముల గౌరవించి, వీరభిఖామణియు నీమె పుత్రుడు నగు తిరుమలరాయని సాహాయ్యము సభ్యర్థించెను. అయేట దక్కను సర్దారుగనుండిన నైజాముల్ ముల్క్కు స్వతంత్రుడై హైదరాబాదునుండి పరిపాలింప నారంభించెను. రాజనీతి విశారదయు, దూరదర్శియునగు లింగమ్మ

రాజ్ణి యీ మొదటినైజాముతో సఖ్యతను పాటించి యతని గౌరవమునంది మార్గమును నిష్కంటకము నొనర్చుకొనెను. ఈమె మిక్కిలి ఖ్యాతిగాంచెను. ప్రజోపయోగార్థమై కూపారామ తటాకాదుల నెన్నిటితో వేయించెను. హైదరాబాదుపై జనులెందరో తన రాజ్యమునకు వలసవచ్చినపుడు వారి నెల్లర నాదరించి వారికి చక్కని వసతుల నీమహారాణి కల్పించెను. ఈమె తన భక్తి ప్రభావముచే నొక మూగవానికి మాటలు వచ్చునట్లు జేసెను. విద్యాపక్షపాతినియై యీమె యనేకపండితుల నాదరించెను. ఈ మహాసాధ్వి క్లిష్టస్థితులలో గద్వాలసింహాసనముననుండి యారాజ్యమును సంరక్షించి యనేకవిధముల బాపొందించి క్రీ. శ. 1738 లో పుత్రుడగు తిరుమలరాయని గద్వాల రాజ్యమున కభిషిక్తుని జేసెను.

రాణి రామక్కమ్మ

క్రీ. శ. 1761-94 నడుమ పెదసోమ భూపాలుని నునుమడిగు చినసోమ భూపాలుడు గద్వాలరాజ్యము నేలెను. అతడు మరణించునాటి కతనిపుత్రుడగు రెండవ రామరాయడు బాలుకగుటచే భార్యయగు రామక్కమ్మ సింహాసనమునకు వచ్చెను. ఒకయేడాది గడచినపిమ్మట నీరాణి కుమారునకు రాజ్యము సప్పగించెను. మహతంత్రుడగు నీరామరాయడు నైజామును, మహారాష్ట్రీలను పరాములుగ నుపయోగించి స్వార్థము సనేకవిధముల సభివృద్ధిచేసికొని

* పదమాదేందును రాజ్యముజేసిరి. క్రీ. శ. 1738 ప్రాంతమున లింగమ్మరాణి.

రాజారామభూపాల బహద్దరనుపేర విఖ్యాతుడై శ్రీ శ. 1806 లో మరణించెను. అనంతరము గద్వాల రాజవంశమున గిల్లోలములు జరిగినవి. రామరావునికి శేషమ్మ, లక్ష్మమ్మ యను నిర్వరు రాజులుండిరి. అతడు మరణించునప్పటికి చిన్నరాణియగు లక్ష్మమ్మ గర్భవతిగనుండెను. రాజ మరణ శయ్యపైనుండి తల్లియగు రామక్కమ్మను విలచి “నాచిన్నభార్య పుత్రునిగనినచో నతనికి పట్టముగట్టుము, పుత్రికనుగనినచో నామెను నీమేనల్లుడగు సీతారామునికి పెండ్లి చేసి యతనికి రాజ్యము నప్పగింపుము. అంత వరకును సంస్థానమును రక్షించుచుండుము.” అని చెప్పెను. పిమ్మట నిర్వరు రాజబంధువుల సాహాయ్యముతో రాణిరామక్కమ్మ కార్యములను చక్క-బెట్టుచుండెను. ఇంతలో రామరావుని పెద్దభార్యయగు శేషమ్మ యసూయాపరురాలై తననవనతికి విషమిప్పింపజోయెను. దైవికముగ రామక్కమ్మ రాణి తన చిన్నకోడలి నీయాపదనుండి రక్షింపగల్గెను. ఇంతటితో దృష్టివౌడక శేషమ్మ తనభర్తచే యనంతరవారనుడుగ బేర్కొనబడిన సీతారామరెడ్డిని తుడముట్టింప యత్నించెను. రాజభక్తు లీవిద్రోహమునుగూడ నణచివేసిరి. అప్పుడు రామక్కమ్మరాణి తనచిన్నకోడలికి బుట్టిన విడ్డిను సీతారామరెడ్డికి పెండ్లిచేసి యతనిని రాజా సీతారామ భూపాల బహద్దరనుపేర సింహాసన మెక్కించెను. ఈరాణి తన చాకచక్యమువలనను ప్రజానురాగమువలనను రాజ్య

మును విపత్తురంపకలనుండి కాపాడి యనేక ధర్మకార్యములను జేసి శాశ్వతమగుగీర్తిని గడించెను.

రాణి వెంకటలక్ష్మమ్మ

సీతారామ భూపాలుడు శ్రీ శ. 1840లో మరణించెను. అనంతర మతని రెండవభార్యయగు రాణివెంకటలక్ష్మమ్మను గద్వాల కేలికగ సంగీకరించి నైజాంప్రభుత్వమువారామెకు దమసాహాయ్యమును వాగ్దానము చేసిరి. ఈమె నాలుగుమాసములు సంస్థాన కార్యమును నిర్వహించి దత్తపుత్రుడగు మూడవసోమభూపాలుని కభిషేకముజేసెను. ఇతడు నాలుగవత్సరములకాలమే రాజ్యమేలెను. విషయాలనుజ్ఞై యతడెన్నియో యక్రమములనుజేయుటచే సైనికులు దిరుగుబాటుజేసి దర్బారు దీర్చియుండగ నితనిని గుండుపెట్టి కొట్టివేసిరి. అంత జేయునదిలేక తిరిగి సంస్థానభారమునువహించి తనమేనల్లుని దత్తుచేసికొని నైజాం ప్రభుత్వమువారియనుమతితో రాజారామభూపాల బహద్దరనుపేరుతో నతని సీతాణి గద్వాలసింహాసన మెక్కించెను. ఇతనికాలమున దేశమున సిపాయిలకలహము జరిగి యల్లకల్లోల మయ్యెను. పరిస్థితు లెంతగందరగోళముగ నున్నను రాజెంతయుచకుడుగ నున్నను, దూరదర్శియు రాజసీతివిశారదయునగు రాణి వెంకటలక్ష్మమ్మ ఘనస్థైర్యమును విడనాడక, బ్రిటిషుప్రభుత్వమునకు బాసటయైయుండి విద్రోహకీటకము దనరాజ్యమున బ్రవేశింపకుండ బాగరూకరతో మెలగెను. ఈ కారణ

మున గద్యాలరాజ్యము నైజాముయొక్కయు బ్రిటిషువారియొక్కయు మున్నసలకులోనై మిక్కిలి యభివృద్ధినందెను.

మహారాణి శ్రీ శ్రీ శ్రీ ఆదిలక్ష్మీదేవమ్మ
బహద్దరుగారు

రాజారామభూపాలుడు సంతతి లేకుండుటచే మహారాజా శ్రీ శీతారామభూపాల్ బహద్దరువారిని దత్తతచేసికొనెను. 1913లో పట్టాభిషిక్తుడై యీ మహారాజు 1934 వరకును గద్యాలరాజ్యము నేలెను. ఈయన కాలమున సంస్థాన మెన్నియోవిధముల నభివృద్ధిచందెను. గద్యాల విద్యద్గద్యాల యయ్యెను. సుప్రసిద్ధులగు తిరుపతి వేంకటకవులు, కొప్పరపుకవులు మున్నగు కవిత్వజ్ఞులు, వేదము వెంకటరాయశాస్త్రిగారు మున్నగు పండితులును విశేషముగ గౌరవింపబడిరి. శీర్షీదర్బారులో నా మహారాజు ప్రత్యేకముగ గౌరవింపబడెను. ఈయన యొనర్చిన ధర్మము లసంఖ్యాకములు. ఈ రాజచంద్రుని మరణానంతరము సంస్థానమునకు గొన్నిచిక్కులు గలిగినవి. అప్పుడు రాజ్యము మహారాణి శ్రీ ఆదిలక్ష్మీదేవమ్మ బహద్దరువారికి జెందవలసివచ్చెను. కాని దానిని బ్రజాహితార్థమై తా మాక్రమించుకొందుమని నైజాం ప్రభుత్వమువారు ప్రకటించిరి. తుదకు మహారాణివారి విన్నపమును మన్నించియు, దేశముచందంతట సుదృఢించిన యసంతృప్తిని గమనించియు వారు మహారాణివారి పుత్రికలలో నెవరికైనను పుత్రులు గల్గినపిమ్మట వారిని గద్యాలరాజ్యమునకు

వారసులుగ సంగీకరింతుమనియు సంతవరకును శ్రీ మహారాణివారు రాజకార్యములను జూచుకొనవచ్చుననియు నుత్తరు వొసంగిరి.

ప్రకృత గద్యాలపాలకులగు మహారాణి శ్రీ ఆదిలక్ష్మీదేవమ్మ బహద్దరువారి వలన నీ సంస్థానమునకు గ్రొత్తకిరీ చేకూరినది. ఈమె ప్రాచీనాంధ్ర రాష్ట్రముగియుగు గాక తిరుద్రాంబను పోలియున్నారు. ప్రజల సౌఖ్యమే యీ మహారాణి సౌఖ్యము. వారి కుపయోగించువసులను జేయుటయే యీమె ముఖ్యకర్తవ్యము. పంటలుచెడిపోయి కరవు గల్గినచో పన్నులను తగ్గించుటలో నీమె ముందంజవేయును. ఈమెకాలమున మాఘ కార్తీకమాసములలో గద్యాల కేతెంచు బ్రాహ్మణులసంఖ్య యినుమడించి వేనకువేల రూపాయలు ధర్మముచేయబడుచున్నవి. ఈ మహారాణి యాదరప్రోత్సాహముల నందని పుణ్యకార్యములుగాని ప్రజాసంస్థగాని లేదని చెప్పవచ్చును.

లక్ష్మీ సరస్వతులకు వీరియింట స్థిరపనతి యేర్పడినది. ఒకవంక నుద్యోగులకు గర్తవ్యములను సూచించుచు, మరియొకవంక ప్రజల కష్టసుఖముల నాలించుచు, నొకచేత ప్రియదాహిత్రుని లాలించుచు మరియొకచేత దానధర్మములను జేయుచు నీ మహారాణి సాపేభావారు వర్ణనాతీతమగు నానందము ననుభవించుచుండుదురు. అంతటి మహారాజ పదముననుండి మహదైశ్వర్యము ననుభవించుచుండిన నీ మహాసాధ్వీ జీవితము నిరాడంబరమైనది. దేవబ్రాహ్మణ పూజయు,

బుర్రాణ శ్రవణమును, విద్యవృత్తాసమునే యీమె దినచర్యలో విశేషభాగ మాత్ర మించును. ఈ మహారాణీవారి దర్శన మతి సులభము. వీరిదర్శనముచేసిన యర్థులు వృద్ధులై తిరిగిపోవుట యింతవరకును జరుగ లేదు.

ఈ మహారాణీవారికి శ్రీ లక్ష్మీదేవమ్మ, నరలక్ష్మీదేవమ్మయను నిర్వురు పుత్రిక లున్నారు. శ్వేతపుత్రిక దోమకొండ సంస్థాన మునకు యువరాజగు శ్రీ రాజా సోమేశ్వర రావు బహద్దరువారికి బత్నియై శ్రీరాజా రామ కృష్ణభూపాలఅను తనయుని బడసెను. శ్రీ మహారాణీ సాహేబావా కీదాహిత్రుని దమకుత్తరాధికారిగ స్వీకరించియున్నారు. ఇటీవల నైళాం ప్రభుత్వమువారును దీని కంగీకరించి, మహారాణీవారికి సంపూర్ణాధికారము నొనంగియున్నారు. కొద్దిరోజుల క్రితమే మహారాణీవారు రెండవపుత్రికను

పాపన్నపేట సంస్థాన యువరాజునకిచ్చి యతి వైభవముగ వివాహమును చేసియున్నారు.

ఈ విధమున బూర్వకాలమునుండియు గద్వాలసంస్థాన మనేక క్లిష్టపరిస్థితులలో పరి పాలనాదక్షులును, రాజనీతివిశారదులుగను గాల్చిమణులచే బాలింపబడి యభివృద్ధిపండి నది. నేడయ్యది గద్వాలరాజ్య శిఖామణులగు మహారాణీ శ్రీ ఆదిలక్ష్మీదేవమ్మ బహద్దరు వారి యాధీనముననుండి యపూర్వమగు శోభను గాంచుచున్నది. గద్వాలరాజ్య మాండ్రత్వమునకు దివ్యదిహ్నము. దీని మూలమున నాంధ్రులగౌరవ మనేకవిధముల జెంపొందినది. శ్రీ మహారాణీవారు తమ కటాక్షము నాంధ్రలోక మంతటపై నను బరపి దాని సుద్ధరింతురుగాక. ఆంధ్రు లీ యాంధ్రరాజ్యమణి సుచితరీతిని గౌరవింతురుగాక.

ఆంధ్రరైతాంగ విద్యాలయము

శ్రీమతి సుశీలాదేవిగారు

మొన్న మొన్నటిదాకా ఈ విద్యాలయంలో శ్రీలు వేర్వేరువాల్సిందేమన్నా ఉండా అనే సందేహం ఆశేకమంది శ్రీజనాన్ని ఆవరించింది. ఈసమస్య శ్రీలవెదుక్కొన్నదంటే ఆకర్షణలేదు. ఎందుకంటే పురుషుల్లోనే ఆశేకమందికి ఆకర్షణలు, అనుమానాలు కలిగినాయి. ఇప్పుటి కింకా ఈ పురుష లోకంలో విచిత్రమ లంటింతులా. అయినా ఇందులో శ్రీల కిలా స్థానంలేదా అనిపించింది. శ్రీకి ఎందులో లేదు కనుక ఇందులో ఆశేకరంగంలో చాలామంది శ్రీలు గతసంవత్సరం తిగ్గి ఈ సంవత్సరం వచ్చారు.

జర్మనీ దేశ సౌభాగ్యాన్ని కోరుకున్నానన్న హిట్లరు శ్రీలను ఇక్కల్లోకి తోలుకున్నాడు. కాన భారతదేశానికి స్వరాజ్యం రావాలంటే శ్రీలు చాలా కృషిచేయాలన్నాడు మాగురువు లనేకులు. ఆబోధనను బలపర్చారు మాగంటి రావీరిడుగారు వారి సతీమణి స్మారకోపవాదంలో. బాబూ, తమాసీలు తెల్లించేస్తే సమయంవచ్చేసరికి భార్య ఎక్కడఉండా అని పరు గెత్తి మూలపొయిదగ్గర కుములుతూంటే, వచ్చి వంటినున్న ఏ పుల్లెరునానో నిలుకప్పితే పుల్లె సయితం గుంజాకెళ్లుతూంటే మా మామమ్మల్ని నిలబెట్టు కోనేడానికి బయటకు రావటం తప్పా? అందుకు విజ్ఞానం సంపాదించటం అవసరమా? “జయశంకరా యని రండి, జన్మ మామమ్మలనుకోండి” అని మా శ్రీ విద్యార్థుల్లో ఒకరు పాడుతూంటే మేమంతా పలకలా? అంటే మా మామమ్మల్ని కూడా నిలబెట్టుకుంటాం అని బయల్దేరారు మా సోదరీమణులు.

పోనీండి ఇవన్నీ అనుకునేవారు పోయినాయి శ్రీ లిప్పటికే ఆశేకవిధాల ముందుకొచ్చారు. ఇంకా

మామమ్మలు కోలేదేమిటి? నిజమే కాని ఒకదేశం దాస్యశృంఖలాలలోపడి, భారతమాత క్షుణ్ణులకొరకు పరితపించుమా పడరాని బాధలు పడుతూంటే, పురుషులకా భరతమాత పిలువే వివరంలే శ్రీలు బయల్దేరకూడదా? బయల్దేరచ్చని మా కాశేక్యర రావుగారు చెప్పలా? చైవాదేశంలో స్వాతంత్ర్యోద్యమానికి నాయకత్వం వహించిందెవరు? సనాయత్ సన్ భార్యగూడటండీ. జవాహర్దేశంలో శ్రీలు యుద్ధ సమయంలో ఎంతవని చేకాలో మన “గృహలక్ష్మి” సంపాదకులు, గతిమెల్ల సత్యవారాయణగారు చెప్ప లేదా? ఆదేశంలో యుద్ధం వచ్చేసరికి మోటులు చాలకుంటే, శ్రీలఅందరిని కెంతో ముఖ్యంఅయినట్లే, శ్రీ సొందర్యాని కెంతో అవసరంఅయిన కుసుమమల పైరం కోసిఇచ్చారు. అట్లాంటున్నదు మేము, మన భరతదేశశ్రీలు దేశంలో జ్ఞానోదయానికిన్నా పాటు పడకూడదా?

విమిటండీ మీ శ్రీలు, అబలలు చేయగలిగినది అంటే ఎంతోదూరం పోనక్కర్లా. మామమాయమ్మ గారు “ఏకగంధము తెచ్చినారము, వీరు తెవ్వకో తెల్పుడీ” అని చక్కగా పాడుతూంటే నేను అంటే నేనని ఎందురు మూగుతాలో మాస్తేచాలు. ఇంక మా సోదరి ఆనందయాదేవి “రామరామ నల్లకుమ్మరా” అంటూ “మోటురు మ్మెదలాచ్చి కుమ్మేరా, నీదు తోటలో బడ్డాయి కుమ్మేరా నీతోటెల్ల చెడిపోయె కుమ్మేరా ఇంక తొందరగ మేల్కొనె కుమ్మేరా” అంటే ఇంక నిదురమత్తు తెవరుంటారండీ.

విద్యా విధానం

మన విద్యాలయంలో తెప్పే చదువు పాట్లకూటి

కొరకు తంటాలుపడు పట్టభద్రులను చెప్పేచదువు కాదు. వీరలను తయారుచేయుటమే స్థాపకులు రంగ వాయువులుగారి ఆశ్చర్యం. అదంతవరకు సాధ్యమే అంటే సంవత్సరానికికొత్తుల తయారైనా చాలవ్వారు శనివారపు సుబ్బారావుగారు. కావాల్సింది ప్రజల దృక్పథాన్ని మార్చుటమే అన్నారు. వీరందరూ రైతు రక్షకులే అన్నారు. వీరిపైననే రైతుల మోక్షం ఆధార పడి ఉందని చెప్పారు మన కల్లూరి సుబ్బారావు గారు. కాదు ఆంధ్రులంతా వట్టి దద్దమ్మలు, ఎందుకూ పనికిరాదన్నారు అవుటపల్లి వారాయణరావుగారు. కాని మానుమాయమ్మగారి మోక్షభటు గురించి ఏలా వ్రాశాలో చదివేరాలి. కాని విద్యార్థులు దద్దమ్మలం కాదని పోరాడాలివచ్చింది.

ఈ విద్యార్థులను, మా క్లాసుల్లో చెప్పేయాన్న కొంపాండు వడ్డీ లెళ్ళులుగాని, అల్పైద్దయొక్క గొప్పతనాన్ని గురించిగానీ, ఆర్కె.మిదను సూత్రాన్ని గురించిగానీ కాదు బోధించేది. మనదేశమందలి ఆర్థిక రాచరికపు పరిస్థితులు, మనస్వతంత్రోద్యమ చరిత్ర, ఇటలీ, ఇంగ్లాండు, చైనా, టర్కీదేశాల స్వాతంత్ర్య సమరచరిత్ర, తుదకు వార్లెస్టు సభావ్యక్తు లయ్యాలో తెల్పుచున్నారు. దాంతో వీరరక్తం పారునా అనే సందేహమే లేకుండా పోయింది. మనకెన్నడో ముందా స్వరాజ్యం అనే పిపాస ప్రారంభించింది.

రంగాగారి రమ్యపై ఉపన్యాసాలు వింటూంటే అక్కడికి పరుగెత్తి పోదామా అనిపిస్తున్నది. మన గాంధీగారు ఆలాంటిపద్ధతులెందుకు ప్రారంభించరా అని అనుమానం కలిగింది. రంగాగారి సమాధానాలు వెంటనే ఆలాంటిదేం లేకుండాచేసి, గాంధీగారు మన కిన్నాళ్లదాక చేసిఉచ్చిన పువారిపై దౌర్జన్యరాహిత్యంతో మాడుకొన్న సాంఘికవాదంతో భూమిదారుల పక్షత్రోసి మనకార్థికకర్షకుల సౌధాన్ని నిర్మించుదాం అన్నారు. ఈపద్ధతి మాశ్రీలందిరమా మాడా వచ్చింది.

సరే యుద్ధవిధానాలు చెప్పారుకాని, అసలు

మనకున్న కష్టమేమిట అంటే, రైతుల ఋణ భారాన్నిగురించి, ప్రస్తుతపుఆర్థిక తారుమారుల గురించి, విపులంగాచెప్పారు. గాంధీగార్ని ఒక్క విమరు విస్మయండా, నేటిసాంఘికవాదుల నెత్తివేసు కొనక చూసి ఏమాతనఆర్థిక ప్రత్యాభివృద్ధిని నిర్వచించారు. “ప్రపంచకార్మిక కర్షకులారా ఏకంకండి” అనే కేక ఆందరిదిర్తములలో మాత్తుకొని పోయింది.

కాని శనివారపు సుబ్బారావుగారు గ్రామాన సరాలగురించి వాటిఆర్థిక రాచరికం లగురించి చక్కగా తెల్పారు. మనదేశం బాగుపడాలంటే, మన ఆర్థికస్థితి నిరంతరం ఉండాలంటే శ్రీల ఆధీనం చెయ్యాలన్నారు గృహఆర్థికంఅంతా.

ఎవరే ఉపన్యాసంచేసినా శ్రీల ని మనిషా. శరణు రాచుప్పామి చాదరిగారు గ్రంథాల యోధ్య మాన్నిగురించి దీర్ఘంగా ఉపన్యాసంచేసి తుదకు రమ్యదేశంలో కేభరించేసిన వేమనుగుంచి చెప్పి శ్రీలు అన్నివిధాల స్వాతంత్ర్యసంపాదనకు తోడ్పడ గలరన్నారు.

ఉపన్యాసాలు చేసారు

నిరుటికన్న ప్రాతినిధ్యం పొచ్చయింది శ్రీల కి సంవత్సరం. ఇతరులవలె గాక మా కనకమ్మతల్లి పిలువంగానే అంగీకరించి ఉపన్యసించటానికి వచ్చారు. ఆంధ్రులందురు అమాల్వాగ్రమంగా ఆమెగార్నిగురించి ఎదిగిఉందరు. నేను ప్రతేకంగా ఏంప్రావేసి ఆమె దేశసేవాఫలితంగానే గతసంవత్సరం ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసుసంఘాని బహుధ్యక్షుర లభించింది. కాని ఈసంవత్సరం శ్రీలకి సరైన ప్రాతినిధ్యంలేకపోవ టంవల్ల రాష్ట్రసంఘసభ్యత్వానికి రాకీ సామా నిచ్చారు. మాకు ముచ్చటగా మూడుపన్యాసాలు లిచ్చారు. వారు విద్యార్థులకిచ్చిన సలహాలు గమనార్హములు. ఆమెగారి ప్రేమాదరాలు చూడండి. మూడు దినాలున్నాకమాడా వెళ్లాలంటే చాలా కష్టంగా ఉందని, వెళ్లలేక వెళ్లారు.

అయిపోతోంది

ఈ సంవత్సరం విద్యాలయం రెండు నెలలు వడిపివా, అప్పుడే అయిపోతోంటే అనిపిస్తున్నది. ఏప్రిలు 17 లేదా 18 తేదీకి తర్వాత అనేక చదువులతో ప్రారంభమయింది. వారీలోకంలో వచ్చుకొంగల బాపినిడుగారు ప్రారంభోత్సవం జరిపారు. జయప్రదంగా సాగింది. 5, 6 లేదా 7 తేదీలలో రాధాకృష్ణమగారు, 9-10 లేదా 11 తేదీలలో భూలాభాయిగారు వస్తారని చైతాన్యంతో ఉన్నట్లు కనిపిస్తున్నాయి. ఇవన్నీ విజయచిహ్నాలు ఉన్నాయి మా విద్యాలయానికి.

భారతీదేవిగారు

“Last but not least” అనే అంగీకారంతో గంభీరమైన ఉపయోగిస్తుండేవారు మా గురువుగారు. అదే మా భారతీదేవిగారి మాట వల్ల వస్తుంది. గత సంవత్సరం రంగాగా పోయి “నేనేం చేస్తే నేనుండీ, మా భారతీ

దేవి సహకారంచేయకపోలే ఏం సాగిస్తాం” అన్నారు. ఇందులో అణుమాత్రం అతిశయోక్తిగాని అబద్ధంగానీ లేదు, నిజం అయిన అర్థవంతమైన! రంగాగారు ఉపన్యాసాలు చేసి విషయాలు తోడ్పించిందేమిటానే అయినా విద్యాలయం. మిగతా విషయాలు తెలియ ఉన్నాయి. అంత చక్క “తెలియింది భారతీదేవిగారే.”

బాపినిడుగారి ధర్మమా అని వారు ఉపన్యాసం వివేకాగ్రం కలిగింది. నిజంగా వీరు చేసింది “చిన్న చైతాన్యం, చక్కని ఉపన్యాసమే.” కానీ పట్ల మాతాతలవాటికాలానికి తీసుకెళ్లి తోలుబొమ్మలు, వీధి వాటకాలు చూపారు. వాటివారూ మనపెద్దల కంటే జ్ఞానమని చెప్పుకోస్తే తెలిపారు. సమస్యలన్నింటిని గురించి సంగ్రహంగా చెప్పారు.

వచ్చే సంవత్సరం ఇంతకన్నా ఎక్కువ జయప్రదంగా సాగుతుందని ఆశిస్తున్నా.

కేటపుర ప్రళయము

రాజపీయయాజుల రామసుబ్బారాయణుడు, బి. ఏ.,
వేంకటనారాయణ (సోదరకవులు).

మ॥ యువసంవత్సరమా యిదేమిపొగో యుగంబుగాఁదోఁచెనీ
వపురా! దగ్ధమునేయుచుంటి జనులన్ బ్రారంభమందపై, నీ
యవధానంబున కాగువారెవరు? భావాబ్జంబు బీహారమున్
దవులన్ బెట్టి నికెంత ముందుగలదో? తబ్బిబ్బులన్ తెందగన్.

1

ఉ॥ కోటవలెన్ బ్రకాశమయి కోమలపట్టణమంచు నొప్పునా
కేటపుర మింగివేసితివి కేవల నిర్దయతన్ నహించుచున్
మీటితి వొక్కచూపునను నీటనుముంచుచు బట్టుమంత బా
హుటముగాఁ జరించితివె యాలునుబిడ్డల వేరునీయుచున్.

2

ఉ॥ నీరమునందు ముంచెగద నీటగుపట్టణమంత నప్పు బీ
హారును భావవత్సరము నక్కటికంటాక యింతలేక, యీ
తీరున భూమికంపములఁ దెంపునఁ గల్పననేయనేల? బల్
నైరముదాల్చనేల? యలపేరులొసర్చిన పాపమెట్టిదో.

3

ఉ॥ ఝల్లనెగుండె కేటపుర సాధములన్నియుఁ గూలిపోవగా
ఘొల్లని ఘొల్లుఘొల్లునుని గోలవినంబడినంతఁ దత్పురం
బెల్ల నశింపఁజేసితి వదేహికో! యందలు పాపులై రె? నీ
వల్ల లభించెనింత యువవత్సరమా! యిక్కఁ బొమ్ముచెచ్చరన్.

4

గీ॥ గురుఁడు రాజయ్యె నికేమికోదువ గల్గు
ననుచు నో యువవత్సరమా! స్వాంతమందు
నుబ్బితిమిగాని ఫలమిట్లు లబ్ధురముగ
మారె పాపగహంబులు మనలుచుంట.

5

గీ॥ రాజ బలవంతుడైన తత్ప్రజల కెట్లు
సౌఖ్యమేసారు! కర్మానుసారముననె

సిద్ధమగుట నిజము మంచి చెడ్డలెల్ల
చేసికొన్నట్టి కర్మ త్యజింపఁగలమె?

6

ఉ॥ ఎచ్చటఁజూచినా మరణ మెచ్చటఁజూచిన నిండ్లుగాలుటల్
హెచ్చుగ వేడిగాడ్పులు మలెక్కడఁజూచిన రోదనంబె; యీ
పచ్చనిహిందుదేశము శవంబుల కాస్పదమయ్యె నయ్యయో
చచ్చిరి వేనవేలనుచుఁ జల్లఁగఁ జెప్పికొనంగనయ్యెఁగా.

7

గీ॥ ఘోరమరణంబులంచు దుర్వార్తమైన
ఆత్మహత్యలటంచు సుష్టాధికమునఁ
జేసి యాశ్చర్యమున మృతఁజెందుచుండి
రంచుఁ బ్రతికలనుజూడనయ్యె నేడు.

8

ఉ॥ కనఁబడుచుండ నీకలియుగంబునఁ బ్రవ్రధమంబునం దహా!
కనివినరానివింతలు నకాలపుమృత్యువు లెందుఁజూచినా
విసఁబడు ఘోరవార్త లటువీనులు బ్రద్దలుగాఁగ నింకనే
మని బ్రదుకఁగలారము భయావహమయ్యె జగంబు నక్కటా!

9

ఉ॥ ఓజనులార! యీతెనుపులుండినదాక విరోధకారమే
యీజగమందు ముఖ్యమని యెల్లరు నిశ్చయబుద్ధి నెంచి, యే
రోజుననేమి మూడునో పరుల్ వదియింపఁగలేరు గాన, మీ
రోజునహాయమున్ సలుపుచుండువీ దీనులఁగావఁ బూనుడి.

10

ఉ॥ ఇంతటికంటె వేరుగలదే? సుకృతంబిహమందు, దేహమా
యంతముఁ జెందునెవ్వా ధనమా స్థిరమైనదిగాదు గాన, ని
శ్చింతమనంబుతో మెలఁగి జీవితమిట్లులే నట్టఁగావలెన్
జింతయొకింతసేసి దరిఁజేర్చువీ యార్తవంబుమాన్పుడి.

11

ఉ॥ చచ్చినవారికై వగలసార్థకమేమగు? గ్రాలమిట్టులే
పుచ్చుట పాడిగాదు నశముల్ దగగట్టి పరిశ్రమ బులన్
బాచ్చి భవత్సహాయమును జొచ్చడఁజేయుడి సర్వరంబునన్
హెచ్చుగ మానవాధి కిదియే సుమి పుణ్యము నిందునందునన్.

12

(ఆధ్యాత్మిక శక్తి)

సంపూర్ణజీవము, ఉన్నతాశయగోష్ఠి అధునాతన నాగరకతమును శుద్ధపూజ్యములు. కారణము? అధునాతన విద్యయందు వీనికి తావు లేకుండుట! నేటి మహామేధావుల దృష్టిలోనున్నవి మానసము, శరీరములు. భౌతికవృద్ధి పెరిగోన్నది వీరి యారాధ్యదేవతలు. ఆత్మను తలచి, ఆత్మశక్తిపై మనసుంచువారు వీరిలోనరుదు.

ఆత్మశక్తి (Soul force) వలనగాని నేటి ప్రపంచ పరిస్థితులు తిన్నబడవు. వ్యక్తిగత జీవనమందే కాక, విశాలమానవ జీవనాంగణమందుగూడ సూర్యకిరణ మట్లే శక్తి ప్రసరించిననాడే, దివికాంతులు చిరుతరగలట్లు వసుంధరపై దృగ్గోచరమగును. దివి మర్త్యములకు చుట్టిరికము కుదురుట ఈ శక్తివలననే!! ఈ శక్తినుండియే ఈ శ్వరతేజము వివిధరూపముల నవతరించును.

ఆత్మశక్తివృద్ధికై ప్రాచీన భారతీయులు వివిధశిక్షణా విధానములను నిర్ణయించిరి. ఇది యలవడవలెనని కాంక్షించువారు దీని మహత్త్వమెఱిగి దీనిపై కన్నువేయవలెను. వేసింపలన నది 'నీవాన'ని తెలుపదు. పరాక్రమశాలిని వఱించు రాచముద్దియవలె యోధప్రవరునిదేరి అదృశ్యశమంతకమై ఆతని

హృదయమందిది విరాజిల్లును. క్రమానుష్ఠానమునగాని మానవ్రుఘ కాఙ్గాలఘ.

ఈశక్తి ద్రావది. ద్రువమట్టి, జ్ఞానద్రవ సముద్భవమని భారతాంతిరార్థమున బుడుంగుమనిన వారెఱుంగుదురు. శాంతి పూరమును హృదయమున నోయున దీశక్తి నరునిచేతికి విజయకేతనమందింది ఆతని జీవనమునకు జయమంగళమనునది శక్తియే. మానవ మత్స్యయంత్రమును దెగఁగొట్టునరునకే ఇది లభించును.

మత్స్యమట్లు మానవము నిలుకడలేనిది; అది యగోచరము. క్రియావృద్ధియందు దానినీడు చూపట్టును. మత్స్యముయొక్క నీడను, బాడను చూచియేగదా దానినిగొట్టి నివ్వసాది ద్రావదని చేబట్టఁజాలినాడు. ఈ శక్తినుండిన యోధుఁడు పరమార్థమును పడసినాడు; కావున ధనంజయుడైనాడు. ఆధ్యాత్మికోన్నతి నందినవాడే మహాయోధుఁడని 'ధమ్మపడము'న బుద్ధుడు వలికి నాడు. నరుఁడు ఆదర్శయోధుఁడు. శాంతికి ఆత్మశక్తికి వేఱుపేరైన సీతఁగదినరాముఁడు ఆదర్శయోధుఁడు. సీత శాంతికాపుననే ఆత్మారాముని వరించినది; అశోకవనమున రామస్మరణ మొనరించినది.

ఆదర్శవ్యక్తులందు ఆత్మశక్తి భాసమానమైనది. ఇట్టివ్యక్తుల సంయుక్త జీవనవిధానములు ఆదర్శనాగరకతా నిర్మాణమునకు అక్కరైన సామగ్రి.

మానసమిచ్చునది సుఖము ఆత్మయొనగునది ఆనందము. సుఖము విహితమైనది. ఆనంద మాధ్యాత్మికమైనది. క్షణికమైన సుఖమునకు దిగదుడుపుని మహాయోధులును, మహాయోగులును ఆనందమును కాంక్షించిరి. ఆనందమును తనివారగ్రోల నువ్విట్లుారువా రాత్మశక్తి నందితీరవలెను; మానసమును జయించి తీరవలెను; దశదిశలఁ బర్వదం యింద్రియములను స్వాధీనపఱచుకొనవలెను. జీవన కరుణేత్రమున శరీరస్యందనమును తగురీతి నడుపవలెను.

మానసికవృద్ధికే అంజలెత్తు నేటినాగరకత, తాతికోన్నితిపై పూలుచల్లు నేటి నాగరకత తన దృక్పథమును మార్పుకొనవలెను. సవజీవనము నందవలెను. ఆనందజ్ఞాతులు సమంధరయందు శోచరింపవలెననిన, పృథ్వీవాసులు నూతనజీవన విధానముల ననుష్ఠింపవలెను.

వివిధాశ్రమములందు ప్రాచీన భారతీయులు క్రమానుష్ఠాన శిక్షణమునకు వలసిన వ్యవస్థలు కాదించిరి. నాటి ఆశ్రమములు, నేడును, రేపురుకూడ అరుకరింపఁదగినవి. వెనుకటి విధానవిశేషములను తూచాతప్పక

నేడు లేవనెత్తుట సాధ్యముకాకపోవచ్చును. కాని వానికి పురాదులైన గురుగంధీర నిబంధనలు అర్వాచీన సభ్యతకు మూలబంధములైనగాని, మానవజాతి పునరుద్ధరణము సందఁజాలదు. వివిధాశ్రమములందుఁ దొలియాశ్రమము ప్రధానమైనది బ్రహ్మచర్యము; వ్యక్తిగతజీవనవృద్ధికిని, జాతీయజీవనవృద్ధికిని ప్రధానమైనది. దివ్యభావములనీను విజ్ఞానము బ్రహ్మచర్యదీక్ష నెఱపు జిజ్ఞాసువునకుండు బాటగును. సంయమజీవనమునకు శిక్షణాంగణము బ్రహ్మచర్యము. దీనికి తన ముచ్యతకులు క్రమాభివృద్ధినందును. ఆత్మశక్తి అరచేతిపండగురు; సంపూర్ణజీవనమునకు రహదారు లేర్పడును. ఇట్లని ప్రాచీన నాగరకత సహస్రప్రబులకు మున్ను రూఢి చేసినది. * విద్య (పురుషవిద్య యనుఁడు, స్త్రీవిద్యయనుఁడు) పెంపొందఁజాలుట బ్రహ్మచర్యమందే.

* "At the basis of the old Aryan system was the all-important discipline of Brahmacharya ... the foundation of the Structure they have to build, can only be the provision of a fund of force and energy sufficient to bear the demands of a continually craving activity of the memory, judgment and creative power...one of the chief processes which they used for the increased storage of energy, was the practice of Brahmacharya" (vide Aurabindo Ghose's "The Brain of India" pages 18, 20, 24).

నేటి విద్యాపాటవము

శ్రీమతి అచంట సత్యవతిమ్మగారు

“కానివాని నూరినోసి, కానివాఁడు విశిష్ట పుష్పపురం కానిభిం”గా యున్నాయి సర్వవిషయాలను. ఏది తిలకించివా విచారమేస్తున్నది. సాంఘికపరివర్తనాలంటూ సంఘ విమర్శనలంటూ, కళాపోషకత్వమంటూ బయలుపడలేనవి. మానవజ్ఞ వారిపత్రికలవారిగా దేశమంతటా టెక్నోగోడగులవలె పోతున్నాయి. శ్రీఘనుగా నిట్టివేయవచ్చును. ఇట్టివే నాటకాలు. నటివస్తుచలాదులే, నిగురుగొప్పని నిపు లాంటి పౌరాణిక చారిత్రిక దృశ్యప్రబంధాలకేదెదు. ఆదర్శమానపత్రికల కనలేలేదు. ఎందుచేత? నవీన యువకులందరూ పాఠశాల కేంద్రమే. పత్రికాస్థా పనులువారే. పాఠకులు వారేయైనప్పటికీ త్రిమాత్రాత్మకకక్ష విమర్శనలనుమన లోకిమి?

ఏది దృష్టిలో పౌరాణికగాథలు పాఠయివీక పచ్చడివలె పల్లవిడిపోయాయి. తిలకింపుచు రుచి యడిగినేలయిపట్టు నెమరక్కలగనుచున్న దృశ్య ములే సాంఘిక దర్శనయములను నిర్వచింపవచ్చునో నీతినుక విషయములను వ్రాసియు నడిచియు చూపించాలి కాని నిర్ణయము యెదుటగనుచు విమర్శనలు వాటినే నటనానూపకంలా? చారిత్రికంగాయలాంటి నిద్రపోగొట్టుకొని నీలునందలి చేపకాస్తదులిపికొని చూచి యెమిరావుకొనుచున్నాము. అట్టి దృశ్యము లాదాలోపాటము హృదయముల హత్తింతుకొని చర్చించుకొని సంతోషించుకొనుచున్నాము. లేకపోలే వాడువాగ యాజ్ఞచేయలేదు. ఏడు తొడి పాత్ర లొగా పోషించాడుకాని రాంతాడు సంగీతమతీయక గ్రుంచేకాదనియో కలుగకాలక్షేపము, ఇంతేనా? ఇది వివేకమా? అజ్ఞానమా? దిద్దుబాటా? విద్యాపాట వమా? ఏదీకాదు. మాటికి సగముల్లో త్రాగుదు

ద్రామాలు జరుగుచునేయున్నవి. పలకాంతల గోలు వివరించుచునే యున్నవి. అదే నాట్యకళాపోషకత్వ మంటూ రాత్రి రూపకంలా? యాచుటలే సంఘము మార్పుచెందునో కాదు. అట్టివారింద్రిగే బుద్ధిమంతులు చేతనయితే ప్రబోధించి దిద్దాలికాని ఇనికి తక్కిద పేదతక్కిదమానిది మందహాస్యల పెండ్లిండ్లమాదిరి పగలు వార్లాడేది రాత్రి వీల్లాడితే రాదు. వాళ్ళనుబుద్ధి. ఇంకా చూచినదన్నిపిల్లలు పాదగుచున్నారంటే ఇన్వితచదర్శనము విమర్శనకు పోతువు.

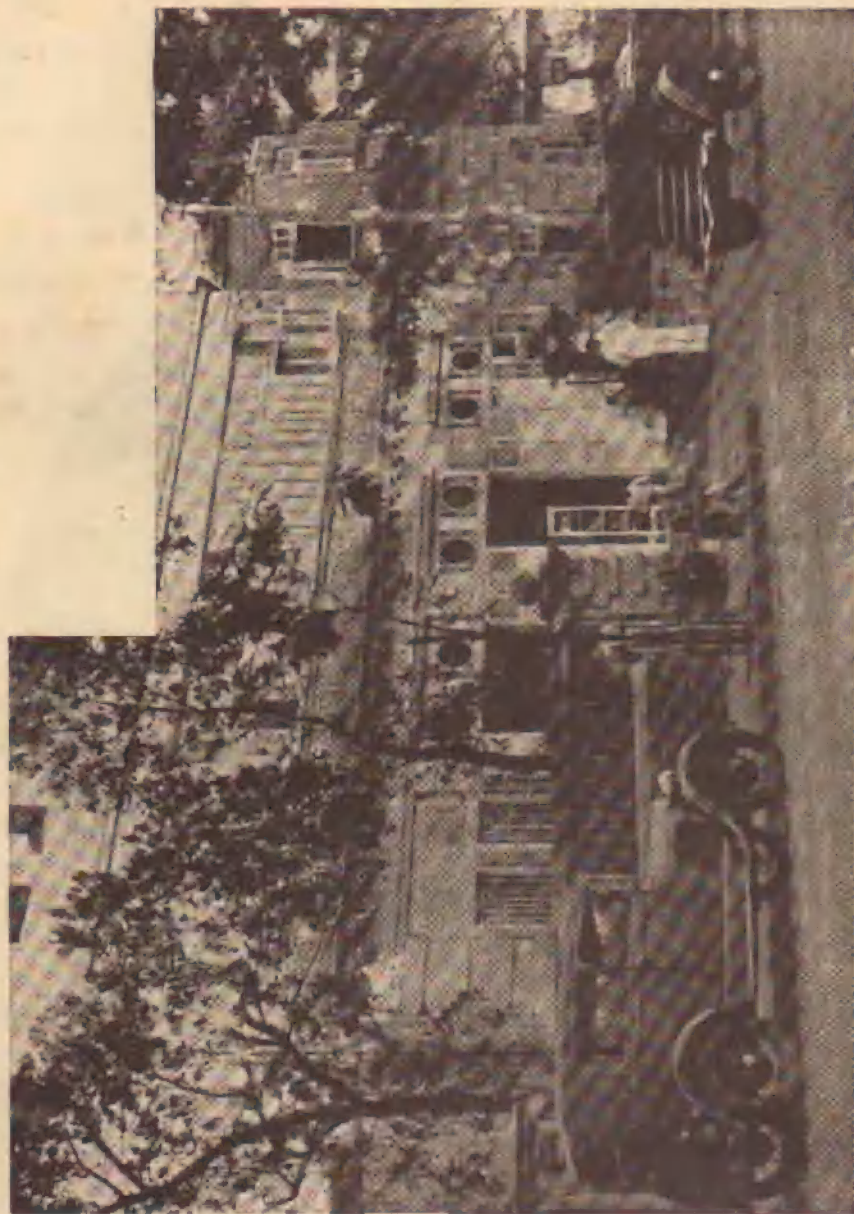
“ప్రహ్లాద దుష్కాండ రామదాసు” మొదలగు నాటకాలు మోచివచ్చిన కొన్నాళ్ళవరకు పదిమంది యాదువాళ్ళను పోషింకొని పిల్లలు భజనచేతుకొని రైవకావ్యవిమర్శనలయేనాదు. ఇప్పుడో రాత్రితా జూచిన తాగుదుపాత్రధారియొక్క “దుష్కాన్ పాద్యపాక్క చురుకు తీయక” యంటూ ఒకపీసలా ఇన్ని పిల్లు పోసుకొని త్రాగుచూ చూలుచూ పాడుచూ యాక్షర్యచేయుచున్నాడు. అది తప్పుని అల్లాత్రాగన వారు చివరకల్లా పాడెయ్యరని కొనవేదంతము, ప్రాయశ్చిత్తము పిల్లలకేమి తెలుసును? వాళ్ళలేత హృదయాల్లోకి ఆచిదు పెక్కిపోయింది. మంచో, పెద్దో, లేతహృదయమప్పడే ముక్తేత్రయందు వాటిన నీజములవలె మొలకెత్తి తీయకుంది. చిన్న మొక్క నేలొపందిన యలొపంగుతుంది: పెట్టును విరాళవంచిలే పెగుక్కనవిరుగుతుంది. అంతే మానవ మొలక సంగతిన్ని గాక పెద్దలు మంచియాచర్యము చూపించినా నీ ముందు ముందు సంఘము రాగుపడును. కాని ఇట్టి యవినితీ దృశ్యప్రబంధములు సంఘవివాద మార్గములే కాని సంఘోన్నతికాకాలదు. ఇంతకు నే గూటి చిలుకకా పలుకకదా?

“అడుగు త్రొక్కనేల కాలు కడుగనేల” యని యొక బారిణిపాత్రను దానికింక విటునిగూర్చి రంగమును శృంగారరసముగాఁ జూపించి చివరకు ముష్టిచెందే గతియొక పట్టులమందు రవంతలై రాగ్యమునుఁ గనబుద్ధులై మీ సంఘపవరణలగును? కల్లకుకట్టించిన రసికత్వనటపాదపటమున్నులై చూచే యువకుల కనే పట్టుబడును కాని చివరఫలితములు వీరికిని చివరగనే ఫలించును. ఎరుగనివారికి యెరుపుపెట్టుటన్న నిట్టిదే.

ఇప్పుడు హాస్యప్రతికలు కథలువ్రాసే మహాకయలలో కొందరు బాల్యయావ్వన మధ్యగతులు తాదావ్యమందని లేకరేరములు ముగ్ధహృదయులు, బ్రహ్మచారులు, గృహము, స్త్రీ, సంతానము యనగ నేమియో యెరుగనిచిన్నలయ్యును, వారువ్రాసే వ్రాతలు చూస్తే సకలమధనకాలుల ననుకరించుచాతుర్యములును గలిగియున్నవి. చదువవలసిన యువకవిద్యార్థికి విద్యావిమళుఁడంతలే ముఖ్యం కాని సహాధ్యాయుని యగు స్త్రీ చింతచే యామెను చింతించుచు యన్యమనస్సుతో దీపంచూచుకోక ముందును జరిగితే పరీక్షలోజాలలో మూతికారి డాక్టరు బ్రేటుమెంటున్న పరీక్షకురానందుకు డాక్టరు పర్వీకెట్టును కావలసిన ఫలితములా? ఈలాయైతే మనవ్రాహ్మణులు ఆధునిక ఘనోద్యోగులు యెలాగుచనివి నిర్వహించుకొన్నారని ఇట్టివ్రాతలు ముందువారికిదారా? వెనుకవారికిమార్పా ఏమీ తెలియక అగమకాక నీతిలేక చదువులేక సంసారములేహలేహలాడుచున్నారు. వీరికంతసేపూ స్త్రీమతి వరలక్ష్మమ్మ సోదరి వ్రాసినటుల “స్త్రీ” కథావస్తువు! పోనీ అదైనా మంచిగాసాగిస్తారా? అనుండి తుచి వరకు స్త్రీయే ఆపరాధిని, లయలమారి, సర్వనాశన హేతువు, మూర్ఖస్వరూపిణిగానిరూపిస్తారు. మాయచల, అమాయక పురుషులనందు జిక్కించుకొను నేర్పుకత్తెగా ప్లాటుసాగిస్తారు. ఇంతిన్నవారు తెలిసికొనిన విజ్ఞానముంటేగా!! రసహీనకవిత్వము. ఒకరినియూచి యొకరు నొకరు-అనుకరణములు. గ్రంథచోరత్వములు. విద్యా

పాటవశక్తి నేర్పులవడుట మాటికొకరు “పూర్వజన్మకుత్రముగా వచ్చిన కవిత్వసంపదయుంటే వచన పోషకత్వమొదైన నిర్వహించవచ్చుననియు అది మంచిగా వినియోగించుట మేలని” పెత్తగా సోదరి వినుర్పించనే వినుర్పించినది. అయితే మేటరులేని మహాకయలకందేరడుములాటలు.

ఒకకథలో అత్తగారంటే క్లిట్టకైకలా గలిగి దళరథునిచే తక్కువకొడుగును కావలకంటించిన చందాన అత్తగారిని చంపుటకై మగనినిబేధించుకొని తినినట్లు లిఖించారు. చూడండి స్త్రీవ్యర్థులపై నెంతయుసహనమో!! దేనికైన నడుముకట్టి వెనుడియక నిద్రపడు ధర్మకారి పురుషుడు కాని స్త్రీకాదు “స్త్రీ” హృదయము దయాపూరితము మాన్దవమయము మాధుర్యయులేము ప్రేమనిలయము.” ఇట్లని పూర్వకపులే మహాగ్రంథములలో లిఖించినారు. వీనికి “ద్రాపది” తార్కాణము. నిద్రాసక్తుల యధీరులై యక్కవలై అసహాయులైయున్న తనదైదుమగురు సమాశ్లను (తాపపాండవులు) అధగ్మయులేముగా కటికవాడు మేకలనుఁగోయు చందాన, అశ్వధాను నలుకగా అడ్డునుఁడారనిబట్టి తెచ్చి నలుకనుంకించ గొప్పవాసకోక గ్రస్తమైన ద్రాపది యాతరి నివారించి “ప్రతిక్రియచే అశ్వధామరల్లికికూడ పుత్రకోకముఁ గల్పించుటే! పుత్రకోకవిహ్వలకై నేనొక్కతానే యుడికెడను కాని తిరిగి నుఁయుక స్త్రీకి గల్పించవలె” ననిధర్మము వేడికొని యాశిశుభూతుకుని క్షమించి విడిచిపుచ్చెనని భారతమే చాటుచున్నది. అంతకంటే యుక్త్యున్నరహ్యమింతేనిగలదు. అట్లని హృదయ దుర్బల స్త్రీకాబాలడు. తన్నువమానించిన సమయమందామె శక్తిస్వరూపిణిగామూరి లయకాగియై తీరును. వీనికిని ద్రాపదియే యుదాహరణము. ఒకచో ద్రవీధులే ప్రేమహృదయము; ఒకచో కురులుపట్టి యాడ్చి సభాధివనమున పెద్దల సన్నధిని వస్త్రాధిపహరణ మొనర్చిన దుక్కానుమనిపై తీరనిపగ. అదుర్దుని

రత్న తాతగారి పరిశ్రమాలయము

విద్యార్థినితో నడువబడు పోయిలు

చూపిన రక్తవస్త్రముల నాయమనదుల ముడిచేయించు కొనువలసివచ్చిన దాదకవర్ణములు కేశబంధ మొన రించుకొనవని ప్రతిపజ్ఞి నెరవేర్చుకొని తీరినది. అంతే కాని అవకాశములేని వీరసంధలకల్లా “శ్రీ”దుష్టు రాలేవా? అట్టికథలువ్రాసి మాతృస్థానముల నపవిత్ర పఱచుట కధాకర్తకవమానముని చెప్పుచున్నాను. ఏక్కడో నూటికొక్కరు కైక చిత్రాంగులవంటి శ్రీ లుండగాక కలియంగ దుష్టపురుష సంఘములో నొకరిద్దరు శ్రీయన్న కథానాయకులై కథావస్తువు లవుదురా? ఏమిక్కిలియ్యానికీసూచన నొకటే మిగిలె యుగా ప్రతీకథనాన పీఠోపార్థా మెకీయిచ్చి ముగించుట భావ్యముకాదు. సన్మార్గముకానీ దుర్మార్గము కానీ శ్రీపురుషవ్యక్తులూచవలె యేపనియు కాబాలదు. అట్టియొక అకాశమందలి విమానసంచారాని జూచి నాకావానియగు ప్రయాణీకుడంతలో నే యామె వికారయాద్యులకలసి గ్రహమి ధృవమోహబంధితుడై యామెచేసినయాత్మా కొయ్యముక్కు కర్రలాచిరునవన పోయి తాను వెళ్లకమగ్నిస్థానము ప్రయాణీకైకము కూడ మరచి ప్రపంచకేమిమరచి తనెందుడెనో తెలియక విమానంజేసినయాత్మా పట్టుకొన్న సముద్రంలో పడి యూడివెడుచుండగా విమానం విధివకమున పాడై తానున్న చోటకేపడి యందుండుపిల్ల ములుగ నిద్దమై యుండ తానీసి బ్రతికించి కాసల్యాధకరంధులవలె గట్టుకేరి కళ్యాణం చేసుకున్నారా? గాథలివి. మెరుపు దృశ్యంలాంటి విమానజేగలో యందలి బాలిక చూపులు చూయులు నీటి గమపించాయా!

అనునెలలు సహవాసు యొకనితో నొకరుచేస్తేనే కాని అంధులు పెండ్లి యాడరట అట్టియొక అంగవిద్యా పాటవులనుమకొను మనయువక విద్యార్థకవుల కల్పనా కథలలోని కాముకుల కరగ్రణికమామ్మలే బందారై పోవుచున్నవి ఏమివ్రాతలు నీచ్చివ్రాతలు!! ఈ వ్రాతలవనకొనకు పులికవచ్చిందంటే నాకు నాకని జగదాలు!! భారతీయ విజ్ఞానపాటన మింతకొసలూకి

నీగింది చివరకు బాతీయవిద్యాభ్యాసరహితులై పర విద్యాపాఠంగులనున్న గర్వమహ్మహ్మమనే నింతవచ్చి నది. ఇది నైన కనువిచ్చి స్వబాతీయ, విజాతీయ, భేద ములు గుర్తించి మూలగంధ మహాత్మ్యములు గ్రహించిన మన విద్యులదేవి కింతటి సీకనామ్మలు సంభవించ బాలవు. పరస్పరీదేవి కాటుకకంటి నీరు కట్టించినాడా మహనీయుడె పోతన: ఇప్పుడామె కంటిప్రవాహము వక్షస్థల ప్యంతరిమంటకేయిచున్నారీ మహాశయ కవింద్రచంద్రులు. ఇట్టి వ్రాత లవహించు విజ్ఞాన వ్యాపానకుల మల్లాలి. వాచివ్రాతలు పులికానిర్యహు మలామెడించి ప్రకటించాలి; ఆర్యవిజ్ఞానామృత మవ్వాంగా ఆధునిక ప్రపంచమంతటామ్మలి; బాతీయ జ్ఞానరీతములు మొలకలెత్తాలి. తిరిగి విజ్ఞానఫలములు మనమనుభవించాలి. యెన్నటికో!

ప్రకృతి “శ్రీ” కీలనలి పలివార్షింమును. తన పవిత్రమేను హృదయమున ధవునకు స్థాన మొనగను. అట్లే ప్రకృతి తనధవుండగు పురుషు నాప్యసించును. పురుషుడవలె వను. దైవారాధనలై ప్రకృతికోర్పించును. పవిత్రలతాపుష్పముల నాలని పాదాల్చిన చేయును. ఇదే వసంతకోధ. ప్రభాకరాద్ధాంగీయన పద్మిని పతిరాకకై, ముఖమంత చేపొన్నట్లు వికసించును. అందలి మాధుర్య మాప్యసించువాభాస్కరునికే హాస్కుకాని పరపురుషసమానుడగు ఆధిరాజునకు హాస్కుగలరా? అయినను విషయవాంఛానిమెడగు పురుషుడను, విమర్శనజ్ఞానహృద్యుడై పరశ్రీవాంఛా మోహమున జక్కినశింశురీతి యాభ్యంగ మందలి మకరంద మాప్యసించు నందు వ్రాలగనే సాయంకాల మగుడు నిజానాధుడ స్తమింపవినారాక్రాంతయెముఖము ముడుచుకొనగనే ముకుళికృతకమలమందు శైదీవలె జక్కి యా పరభృత మందు నశించును. వీటి ఇంద్ర నరక రావణు లుదాహరణ లయ్యెయ్యున్నారు. అట్టి యొక పవిత్రప్రణయూపతి నే నా ప రా యు టు లగు నార్యావర్త శ్రీలపై నంతటి యపవిత్ర కథలల్లి

వ్రాయుట సహజముగా! ఆత్మమతియు పరనిందయు మాడదు. ఇది సంఘాన్నతికాదు. మార్మనిందలాత్మ ప్రోహమును. స్త్రీలనుగ ని పురుషులనుకాని నుంచి వారిగా తయారుచేయుట బాధ్యులగు పెద్దల మాత్ర గతమైయున్నది.

ఆర్య 'స్త్రీ' ఇల్లువాకిలి, పాడిపంట, పిల్లలను బంధపులమిత్తై పరచుచు, తీరికసమయమున బే భాగ పరమో రామాయణమో చదువుకొనుచునో, దిను చునో, వాల్మీకిదలమధ్య, నకాంక్షిరైయు, గౌరవ గృహలక్ష్మియు గృహస్థాశ్రమశ్రేయము ప్రహత్నులను కలిగి, పతికారాచనమంతరిగా, మట్కర్మయుక్త సమాచారిణిగా యుండెడిది. పుట్టినింటికి మెట్టినింటికి కీర్తిదచ్చెడిది. ఇప్పుడట్టివారి గర్భపులమై జనియించి నను, మనపిల్లలను తయారుచేయుటలో, ఆర్యధర్మముల చేయి, నాగతిమని మురిసినదలుచుచే వచ్చిన ముప్పులిది. చేతతల, సౌందర్యసాధనాగ్రాస్తుదములగు, నీలంపుడుబుడ, పత్మిపులవర్ణనల కాస్తుదమైన వినీల వంతులముల నిమిత్తివారు తమబాలికలను పసికెనము నుండియే కలిపించి, "బాబ్ దుపేర్ల" తయారు చేయుచున్నారు. వేమన్నిబట్టి బుద్ధితప్పుక మారి తీరుతుంది. పురుషవేదమువేయించి, పురుషులతో పాటు వారి సహాధ్యాయినిలుగా బడులకుబంపి, మా అమ్మాయి, డిగ్రీలను బొందిందని యుష్పొంగుచు, సమస్తస్వాతంత్ర్యము లామెకువదలి, పురుషక్రీడా నిలాసముల నామెను పాల్గొనజేయించి సమానఅధి క్యత నొసంగగనే సరా? స్త్రీపురుష వివక్షతలేని పక్ష కళావిద్య లామెకు లభించగనే స్త్రీసమాజమగు లబ్ధ మొందగనే వదలిపోయి, తలదిరుసుకొనమట్టి, మగపిడు రాలగుచున్నది. పెద్దలయొడ ధిక్కారము, ఇంగ్లీషు రాని తోడి స్త్రీలతో మాట్లాడుటన్న నామర్గా, భద్రతో జగదము, అతిస్వేచ్ఛ మొదలగు యదివేకములకు తాడుగుచున్నది. అందులో ప్రాధికన్యలు! యువతీ యువకసమ్మేళన విద్యాపాటవము. ఇంకెవెప్పువేల?

కీర్తిపెవాటకాలు, కథలబ్బుట సంభవించి చివరకు, అవాచ్యములు స్త్రీని తినిదిడుడుట కలుగుచున్నది. చేతతల నట్టింటి స్త్రీలను కావాలని, నడిపిధుల కక్కించిన వారు పురుషులే! తుదకు వారిని పోలిన చేయుచు, చిన్నలుచున్నవారు పురుషులే. అందుచే సకలసంఘ యదివీరోధ్యాతులకు కర్త పురు షుడేయగుట, వా రెన్నికభలువ్రాసి, యెన్నిరూప కము లాడిచూపించినా, శ్రీ కృష్ణభగవానులర్జునకు, "కర్మచేయకతప్పదు. గాన, సకలకర్మలను, అహం కర్మత్వమునువీడి, నిష్కామబుద్ధిచే, జగత్సాక్షియు, జగత్కర్తయునగు, నాకర్మచేయు"మని చెప్పినటుల, 'స్త్రీ'లవైమోషిన నిందలన్నియు, మూలకర్తలగు, పురుషులే యర్హులుమగుగాక! "ఆత్మవత్సర్వ భూతాని"యన్న వేదవాక్యమహాము, యువాధి భేదంబరయిక సోదరసోదరీవాత్సల్యమున, యైక మత్యావలంబురై, సోదరీమణుల నాదరించ సోదరుల ప్రార్థించుచుంటిని. లోకపితయగు భగవానుని ముద్దు విద్వలమే మనమందర మన్నమాట మరువకుండుటగాక.

ధర్మరాజుది ధర్మశిలుమను, మరీకృద్రాది సర్వ శిలురును, శ్రీరామాది పితృభక్తియుతులును, యేక పత్నివ్రతులును, ధృవ, ప్రహ్లాద, మచేలాదిభక్తులును మౌన యశోకష్టములకుఁ జక్కెనను, స్వధర్మవదనడి కలుపింక మాతృధర్మములుతప్పుక, కించితైన మనో చలనమొందక, నేయెంద కాగొడుగుబట్టి కాలము నకు కట్టువడియుండుట, వారి తర్వాతియుగ మహా నీయులమగు మనకొలకేదా? వారి ననుసరించి, న్యాయధర్మ సత్యవంతులమై మనము వారి నాదర్శిం చుకొని వడచుకొనుటలే వా రెన్నికష్టముల భరించిరి. "యథారాజా తథాప్రజా" కదా? తండ్రిని యనుస రించి, విద్వ ప్రవర్తించును. తండ్రి. సిగ రట్లుకాలు పై మా నాన్నే కాల్యాదు నాకీమి? అమకొని నడుస్తాడు. వ్యసనరహితుడగు తండ్రినిజూచి, విద్వ వ్యసనావలంబి యగుటకు భయపడును. అట్లే, ఆర్యులు, ఆచరించి,

సద్గ్రంథములద్వారా బోధించి చూపించుట మన కొరకే. అట్టిచే మనకు పఠనాన్తములు, మహానీయుల వడవడికలు చిత్రించివ్రాసి మనసూర్జితమొనర్చిన మహాకవుల యుద్దేశముకూడ నంతయే!! సత్యాంగత్యము వలన సకల శ్రేయములును కలుగును. దుష్టావరణముచే, దుర్వ్యసవములు పట్టువడిన పఠనహేతువగును. గాన, మనుజుని సత్కార్యగామిచేయుటకు, నుహృదుడు, ఆత్మవిచారిణ, సద్గ్రంథపఠన ముఖ్యములు గాన మందినే యెంచుకొనుట శ్రేయము. ప్రాతవస్తువు పఠ్యమానటుల, ప్రారాధనలు ఎరమాదరణీయములు.

సకలధర్మములకు సర్వమే ప్రాణాధారము. అట్టి సర్వవాక్కుద్ధిగలిగినవా రగుటచేతనే మన పూర్వులన్నంత బరిగితిరెడిది. శపథములు, కరములు, కాపములు, సమస్తము, వారి వాగ్మూఢతయు నందిమిడి యుండెడిది. పాదీవ్రత్యధర్మము సర్వముగా పాలించినవా రగుటచేతనే నుమతి, నూన్యగమన మరికట్టెను. దమయంతి కిరామని దగ్ధముకావించెను. అవనూయ, త్రిమూర్తులను బాలవలగావించెను. నీర మహామాత, అగ్నియందురికి, వాదనిత్రావువలె కోళించుచు బ్రతికియుండగలిగెను. త్రికరణశుద్ధిగా వదచన

వారి నోటికుద్ధితే వాక్పిర్ది లభించుటకప్పుదు. ఇట్లనే భారత, భాగవత, రామాయణ, గీతాదిగ్రంథములు బ్రహ్మగోపములబోధించుట వాటినిపఠించిన తెలియవగును. అప్పటివారు, మనవలె, మనలనే యుదహరించుకొని వడవలేదు. వారికంటే ఘనమగు ముందువారి వాద్యించుకొని మదిరి. వానరులు, శ్రీరామచంద్రుని, యాదవులు, శ్రీకృష్ణభగవానుని, దేవతలు, త్రిమూర్తులను, పలుకురాజులను, మహాముని తండ్రితాతలను, స్త్రీలు, శర్లి, పెద్దలను, యుదాహరణగా, జూచికొని, వారివలె చుఫరిరి.

ఇక మనమో, తెల్లవారిలేచి నందగద్ధములచే పొట్టల నాపుకొనుచు, సకల దురాచారనిలయులమైన, మనలనే, సరిజూచుకొని, హూణులవ్వేచ్చదలచి యట్టివికోరుచు, అధర్మపథల రూపకముల ప్రవర్తించుకొనుచు, సప్తవ్యసములఁజెక్కి శత్రువులమై ప్రవర్తించుట, సంఘవివాదకహేతుకే. ఇట్టిమనకు, ఆర్యధర్మపారాజిత, రూపదృశ్యములనే ప్రవర్తించుట, వ్రాయుట, చూచుట, వినుట, అవలంబించుట, సంఘపరివర్తనమున్ను, సంఘోన్నతికాని, టు దేలు, టుచూరీలు కావని మనగ.

మీ రా బాయి

శ్రీపాద లక్ష్మీనారాయణమూర్తిగారు పి. డి.

అమె తలిదండ్రు లరయ బాహ్యప్రవృత్తి
భోగలాలస పాశ్చాత్య భూమిజనులు
అమె ప్రభవించినది భువనై కవినుల
భవ్య ధర్మాభ్యుదయకార భరితభూమి.

అరయ పాశ్చాత్య దేహంబు; అనఘతమము
భారతీ యాత్మయున్ గూర్చి నేరుపుమెయి
నంబుకట్టగ ప్రభవించినట్టి విమల
పరిమళోల్లసితార్థ ప్రసవమామె.

టక్కు టిక్కునుచు బల్ టెక్కుమీరగదాల్చు పాదరక్షలనెటో పార్వవైచె
పలచని మడతబట్టలు కట్టుటయమాని ముతకగుడ్డలుకట్టి ముఱియుచుండె
తమదేశ సాంప్రదాయమును పోనాడి, మెప్పుగ బ్రహ్మచర్యంబు పూనియుండె
తనసుకుమారతవన పద్ధతినివీడి ఏవనినై న గావించుచుండె.

తపశరీరాత్మలవి భరతావనివె య
టంచు జగతిని విశదీకరించుచుండె
అమె మనభారతీయకాంతాభిశిల్ల
మార్గదర్శకురాలయి మనలుచుండె.

అధికాడంబర జీవనానుకరణ వ్యామోహవారాధిలో
సుదతుల్ ముగ్గుచు దారితిప్పి చనగా చోద్యంపుచుక్కానియై
ప్రథితంబౌ మనభారతీయతకు మార్గం బొందుచూపించె
య్యడెయంచున్ తన స్వచ్ఛజీవనముచే; అమెన్ స్తుతింపందగున్.

కవివాక్సిద్ధి

భ. పట్టాభిరామయ్యగారు, ఎం. ఏ. ఎల్. టి.

(ఫిబ్రవరి ౧౭ తరువాయి)

[వధమరంగము.

(శివరాత్రినాడు దాక్షారామమునఁ గార్యతయింటి యెదుటివీధి. ఇంటిముం దొక పాఠశాలయి. పాఠ్యతయి భీముడును వీధియరుగుపైఁ గూర్చుందురు. యాత్రికు లనేకులు వీధివెంటఁ గోవెలకుం జరుచుందురు. చలి యెక్కువ).

పాఠ్యతి:—‘శివరాత్రి’యనుమాట విన్నమాత్రాన పాఠ చింతలన్నియు జ్వలిత వచ్చుచున్నవి భీమా!

భీముడు:—ఓను కాని పుత్రునిఁగనుటచే నీ కష్టములన్నియు తీరిపోలేదా?

పాఠ్యతి:—ఓను, నాయనా అందులో నీవంటి విఖ్యాతుఁడగు పుత్రునిఁగంటినని నాకు గర్వముగనే యున్నది. నీవుండ నాకేమి తక్కువ? అయినను నేను నీపుట్టుకచేఁ బక్ష యపవాదము బహిష్కారమునుఁ దలచిన గుండియి యుట్టుచుంటుంది.

భీముడు:—అంతయు శుభముగ ముగిసినదిగదా? ఇక చింతయేల? [పాఠ్యతి యింటిలోనికి నిష్క్రమించును. కళింగ గంగరాజు భిక్షుకుఁడై జడఁదాల్చి చేతఁ గజ్జయుఁ బిప్పయుఁ తోతయుఁ బూని ప్రతే శించి నీకటిలో నింటిముందున్న గోతిలోఁబడును]

కళింగ:—పైకి లేవనెత్తందయ్యా! ఛీ! కాలి దివిటి లేనివాని బ్రతుకేల?

భీముడు:—[తనలో] ఇకఁడెవఁడో గొప్ప వాఁడై యుండవలయును. [ప్రకాశముగా] ఎవఁడవు నీవు?

కళింగ:—లిచ్చగాఁడను.

భీముడు:—ఎల్లపుడు భిక్షుకుఁడవా? అటులఁ దోచదు.

కళింగ:—భీనుకవి శాపమున నిట్టి భిక్షుకుఁడనైతిని.

భీముడు:—ఏల కవిశాపము నొందితివి?

కళింగ:—గర్వితుఁడనై యాతనిఁ జిన్నపైచితిని. ఆ పాడుగర్వమే నన్నీ నీతికై దాచ్చివది.

భీముడు:—కళింగగంగరాజా! నిమిశము పోల్చ నేరవా? నేనే నీకు శాపమిడిన భీనుకవిని.

కళింగ:—వాక్కు సిద్ధించెడి వరకనీ! వినుము గర్వాతిశయముచేఁ గష్టమొందితిని. కప్పుము మునువాకుఁ గట్టెడిరాజా నాతోడఁ బోరాడి వారాజ్యముఁగొనె. ననుఁబట్టి ననుఁజూపి వాతలఁడెచ్చిన వారికి బహుమతి వాగ్దానమిచ్చె. గూఢచారు లనేకులు వెంటఁ దరువ నేగ మె యటనుండి వెదలి వచ్చితిని. శివరాత్రి శోభన యీ శ్రేష్ఠముండేరు బహుసాధువులతోడ వచ్చితినిటకు,

పదయుదుఁగాఁతే భద్రంబు సిరులఁ
బాపములన్వీడి భవదీయకృపను.

భీముడు:—కలింగరాజా! నున్న గర్వముచే
రాజ్యభ్రష్టుడవైతివి. ఇప్పుడు పశ్చాత్తాపముతో
వ్రదుండవైతివి, కావున మరల నీకు రాజ్యము ప్రాప్తిం
చును. కలింగపట్టణమున కేగుము.

కలింగ:—అయ్యా! కైరలపాలకుడవా?

భీముడు:—ఆ భయ మక్కరలేదు. నీకైరల
లెవ్వరు నిన్ను నుద్ధించును. చెచ్చెరఁజనుము.

కలింగ:—వాకిన్దీ! పువరసి నేను రాజపదవి
కొందితి నేని, కృతజ్ఞతాభూర్యకముగ నిన్నుఁ బూజ్య
నిం గావించెద. ఈరాత్రి నియరఁగునై నను విదురించు
నిమ్ము.

భీముడు:—నీకట్లే తిన్నెపైఁ బరుండుము.
పలుపు నియ్యకొల్ల, నేలయన, నట్టియుపచారములు
నేనెనఁగో నీవు బయలుపడుదువు.

[కలింగరాజా తిన్నియపై శయనించును. గురు
లింగము ప్రవేశించును.]

గురులింగము:—అయ్యా! ఇది పాన్వితప్యగాని
పూటకొల్లయిల్లుగ నుండెమున్ను. ఇప్పుడేమియు
పందడిలే లేల? శివరాత్రిగదా?

భీముడు:—నున్నిది పూటకొల్లయిల్లుగ నుండెను
కాని యిప్పుడు కాదు.

గురు:—అయ్య యిప్పుడా?

భీముడు:—అమ్మ! [అని నిలుచును.]

గురు:—అయ్యా! మీరామె మహారుఁడుగదా?
[పార్వతి ప్రవేశించును] అమ్మ! మరల నన్ను
చిత్తునతోఁగొట్టి రెలుముడువా?

పార్వతి:—అయ్యా! క్షమియింపుము. నేను తమ
కత్తిఁ దెలియక పొరబడితిని. మీరనినట్లే యయితిని.

బాటనా! ఈతఁడు మంచి సాముద్రికుఁడు. నీవు
బనియింతువని నున్నే నాకుఁ దెచ్చె.

భీముడు:—ఏదీ! అట్లైన మీకత్తిం బిక్షించెద.
ఆయరఁగుమీద చిచ్చగాని చేయింపాడుఁడు.

గురు:—[కలింగఁగుఁ జేయింపొంది మోమున
పంశయము పాపుచు] అయ్యా! తమరు నిజముగ
భిక్షువులేవా?

కలింగ:—కాశేం. మరేటంతావయ్యా?

గురు:—రాజపు. ఇది రాజమాన్యమే. ఏదీ యా
నీపముచెంతకు రండు. హా! తెలిసెనది. కొంత చిత్కుల
పాలై పదభ్రష్టుడ వైతినిగాని, చింతనొందకుము.
మరల రాజ్యప్రాప్తిగల్గును. సిద్ధము.

కలింగ:—ఆరే! మా కెల్లపోది పెప్పావయ్యా
భికారిముందాకొడుకు రాజుంబ [తెన్నియపైఁ జేరబడి
మూలంజేయును].

• భీముడు:—కలింగరాజా! అతనికి నీరహస్యముం
దెల్పువగు, బయలుపడకు. అయ్యా! సాముద్రికమున
మీ కర్తవ్యముకత్తిగలదే! కలింగరాజునకు మరల
రాజ్యప్రాప్తి యయినచో మీకు మంచితప్తము
పట్టును. [కోడినోయును]. నువము విడిపోయి యొం
దోరుల యెఱుంగనియిట్లుండుటమేలు. (గురులింగము
నిష్క్రమించును).

పార్వతి:—ఆతనికోర్కవ్యము తప్పుక నెద్దించును.

భీముడు:—అమ్మా! గట్టిగాఁ బెట్టుకుము. ఎవ
రైనవిచ్చుచోఁ జిక్కుకలుగును. [పార్వతి యింటి
లోనికి నిష్క్రమించును.]

కలింగ:—[ఇతరులెవ్వరు లేరుగదా యని యిటు
నటుఁపొంది భీమునిపొదములకడ వంద్రప్రణామ మాచ
రించును] నే పెల్లపుడుఁ దమకుఁ గృతజ్ఞుఁడవే.
[నిష్క్రమించును].

ద్వితీయరంగము:

(కళింగపట్టణములో నొక యడవి. విజయవర్మ ఖడ్గవచముల ధరియించి క్రిందఁ బరుండి నిదురవోవుచుండ, జాబ్బు గడ్డముఁ బెంచుకొని జీర్ణవస్త్రములతో నొక ఖడ్గముం జేబూని లక్ష్మీజరావు ప్రవేశించును.)

లక్ష్మీజరావు:—[జయవర్మపై నుండినాచుడు] ఓరీ! ద్రోహి! నీకీవితమువకావించి రాజును క్రమపు లకు బట్టియిచ్చితివా? ఎట్టి మరణము నీకుఁదగినది? ఖడ్గముచేతనా? విషముచేతనా? నిదురించువారిం జుంపుట యోధులకు పాడికాదండ్రు. యోధధర్మము వాకేల? రాజ్యశంకలమే నేను పొటించెద. ఎఱ్ఱుని లాభించుతో నుదయే పాడియగు. ఆయుధ నిరసి నిదురమండి లేచెద. [లేచుఁబడిన జయవర్మ దిగ్గవలేని కూర్పుండి నిగ్గునిచెంది యిటువటుఁ జూచును.]

జయ:—ఓహో! లక్ష్మీజరావు! నెవరులేని విజయఁడు నను జంపమిచ్చించెనుడువీ!

లక్ష్మీజ:—అరికురూహలముతో నాపనివీ నే నిపుడు ముగించెద. [జయవర్మను పొడిచి చంపి జేయును]. ఇప్పుడుగదా రాజును న్యాయముబడినది. లోకముమండి యొక చిక్కఁడుఁడు తోలఁగ.

[పరకురాను కైవజ్జాఁడు, భిక్షువనుఁ గళింగరాజు యిచ్చుప్రకటనండి ప్రవేశించును. రాజునకు తదితరు లిరువురు ననుసంగింతురు].

కళింగ:—కాన! తికారముందాకోడున్న దల్లా లేటండి? మీకు మతిపోయిందా యేటి?

లక్ష్మీ:—జేమిదా లక్ష్మీజని మోసపుచ్చు జాలదు. ఆచెంపమీది పుట్టుమచ్చ నే నెఱుంగ నిదియ? [జయవర్మం జూపుచు] చిత్తగింపుడు. లేమ ముఖ్యకైరి పచ్చె. రాజుద్రోహము నేయుటకై యిదే యెప్పుడనుమ లంచములకై యాచేరికి మరద యుండదు.

కళింగ:—నాయందల్లితీయము భక్తియంద గల్గి వ్రుంచిన మిమ్ములను గర్వింతుడనై కక్షించి పాపమును

క్షమియింపుడు. ఈకళింగగంధు మరల రాజయ్యెనేని యన్నిటిని మెరణజేయును. నమ్ముడీ.

పరకు:—ఎంతో కాలముపట్టదు. శ్రీఘమే మీకు శ్రీదళపట్టణని తోచుచున్నది. రాజుద్రోహి-జయ వర్మ యావత్సోపన్యసఁ లోరాదకుంటిమి యని కైదిరు లందరు చింతఁగొనియున్నారు. విజయఁడుగూడ తనకు దగని యవ్యక్తము జొందినవాని గుణములం జూపు చున్నాడు. కృతఘ్నత, అనుమానము, క్రూర్యము మున్నగు దుర్గుణముల పుంజములేదు. కావున తమకు మరలివచ్చుట కలి యనుమోలదుగు కాలమిది. నూ యిరువురికి మరల యూరఁజొచ్చుటకు రాజునతి యిప్పుడే విచూచుఁడు తెచ్చియిచ్చెఁ గావున మేమును వత్తుము. మిత్రయొక్కవార్త. లేమ యిదగ్గి గుఱుము విజయని కాని మఱి యిరువులనుకాని చెంత రానియ్యొకఁ దన్నుచున్నదట. విజయఁడు మదికుండై తమరీది దానిపై నెక్కించి తమరీది గుఱుముఁబూరఁ జంపుదనని పండిగించె. ఇందులకై తమరింజూర్చి యొక నాటకము నేయించునట. తమరులేప్పు నేరొక్కఁడా యిక్కము నెక్కఁజాలఁడు కావున, విజయఁడు శిరమూపఁగా తమపై బాణముజేయుట కొకభటుఁడు నియమింపఁ బడియెనట. లేమరు నుండెత్తుచేసి రాజ్యముం జొందుడు.

[రాజువేద వచ్చెడికల్గము వినును].

త్వరపడుఁడు, సర్వేశ్వరుఁడు తోడ్పడుఁగాక!

[కళింగగంధు నిచ్చుమించును]

ఈకళమును దాఁదవలయును.

[ఇరువురు జయవర్మకేవలము నొకపోతలొక, వారకై చి యిరుదెగుల నిచ్చుమింతురు.]

తృతీయరంగము.

(కళింగపట్టణమున నొక సత్రము. ఆనందుడు వీధియరుగుపైఁ గూర్చుండును.)

ఆనం:—రాజా నియమించిన పక్షకాలములో నొక వారమైపోయినది. కళింగంగు వేసముంటూన నొక్కఁడు దొరకడయ్యె. ఆ పోకిరిగట్టుము నెక్కుట ముఖ్యమని రాజునియె. ఈరాధలేకన్న నెవఁడైన దొరకును. కళింగుని యశ్వమునెక్కి యాతనివేసము వేయవారికి రాజు బహుమతినిచ్చునని ముహూర్త దప్పులతో నీయూరఁ జాటదమైనది. [కళింగంగు ప్రవేశించును] నియమితకాలములోఁ దగినవేషధారి దొరకనియెడల రాజు కోపగించువేరూ. నాగతి యేమగును?

కళింగ:—రాజూ! మాధవకలశమండోయి!

ఆనం:—ఛీఛీ! పొమ్ము, పోయి, అవేమలు మంచిదేమాదార్శ్యముగలియు, దామే కష్టపడి ద్రవ్య మార్జించక పోమరితనముచే విచ్చగాండ్రై పరులచేఁ బోషింపఁబడుచున్నారు. వీరే మన దేశాధిపతికారకులు. ఛీ! పొమ్ము ఇంకను నిలచెదవేల?

కళింగ:—అయ్యా! నేను చేయఁదగిన దెదియైఁ గలదా?

ఆనం:—కళింగంగురాజావేషము వేయఁగల వాడు మాకుఁ గావలయునని యూరంతయు దత్తు లతోఁజాటితిని కదా? నీవెఱుంగవా?

కళింగ:—విసలేదండి. తీర్థయాత్రనుండి వేసిప్పుడే యీ యూరఁజేరితిని. విచ్చగాడెటుల ప్రభువువేసము వేయఁగలఁడు? ఈరెండిటికిని మాస్తి మతకాంతరము వానియున్నది గదా!

ఆనం:—నీశేమితక్కువ? మంచి దేహచ్ఛాయఁ గలిగి యొద్దుపొడవు గలిగియున్నావు. స్నానమాడి కళింగంగరాజుమంగలిచే త్వరము చేయించుకొని, యాతనిదస్తులు ధరియించిన కళింగరాజువె

యగుదువు.

కళింగ:—(ప్రవేశము) ఈతఁడు నన్ను గుఱుకు పట్టెనా యేమి? భగవంతుఁడా! (ప్రకాశముగా)

గీ. విభుఁడు గావేరఁడెవ్వఁడు వేసముననె వేదవాఁడు గిరీటముం దెట్టుకొనివ, త్వరమువరించి దుస్తులఁ బక్కఁగాను వేసికొన్నను తెలియుదు వేసమంచు, మాటవైఖరిచేసైన మఱియుఁ కిప్పు నలవిగానట్టి చిన్న చే సైనఁ దుదకు. రాజానొక్కనిఁ దెక్కఁడు రైతుగుంపు నడుమ గడ్డము జడలు కిర్ణాలరముల తోడవిల్విన రాజుని తోఁచువనకు వర్ణనాతీత నీవితే వైఖరులచే.

[చేతికట్ట క్రిందఁబడ, పంగియొక్తుకొనును.]

ఆనం:—(తనలో) ఈతఁడాడినమాట యితనికి చక్కఁగాఁ జెల్లును. తేలికిందగిన భాషావర్తనలు కని యెం దున్నవి.

కళింగ:—మఱియుఁ బెద్దకపిశ్యరులు వ్రాసిన గద్యపద్యాల నేఁ జదువఁజాల.

ఆనం:—పతింపుదగినది యెంతయో లేదుగాని దానికంటె గవ్వతరమగుఁగార్యము నీవు నేయివల యును. కళింగంగునియశ్వము ఒరుల నెక్కినీయ దిద్దయిది. వెంతవచ్చివారినిెల్లఁ గలఁచుచుఁ దన్ను చున్నది. దానిని వంచి యెక్కువలయును. చేయఁ గలవా?

కళింగ:—ఒకవేళ చేయఁగలవేరూ. అశ్వవశీ కరణ ముత్తమైకటి నేనెఱుంగుదును. ఒక్కవారము పర్యంత మనుదినము నడిరేయి వన్నగుట్టమువద్ద వదలినచో దానిని లొంగఁదీయుటకు యత్నించెద

అది వాచేకదైవతో రాజయొక్క మంగలి పాఠము చేతను, అతని భక్తము దుష్టులను ధరించుటచేతను సేవా వేషము వేసెద.

అనం:—నేను కనివారముగదా? రోటలాని యశ్వశాలలోనికి నీ చేతులు కనుమరిసి వెంటనే పొందెద. నీవు కత్తికొలది ప్రయత్నించి రాఁలోపు కనివారమువాడు నీవు చేపముఁ బూసఁగలవా లేవా వాకుఁజెప్పుము. ఇది సమర్థించఁగలిగెన వర్ణప్రాప్తి గల్గెను మమీ. [లోనికేగలేమును.]

కలింగ:—(తనలా) నిస్సంకయముగ (ప్రకాశముగ) అయ్యా. నేనిది చేయఁగల్గెనతో బహుమతి యేయించును?

అనంద:—వేయిన్ని నూరుపదహార్లు కట్టముం దానితో హనుకంకణములు, బోడు కాత్మిరకాలువలున్ను, మణియు నివాస్థాన నటననిగఁజేయును. నేడు పాయంకాలమువచ్చి యశ్వశాలలోనికింజనుట కనుమతిఁ గొనిపోమ్ము.

కలింగ:—చిత్తము. [నిష్క్రమించుదు.]

చతుర్థరంగము

(రాజయొక్క యశ్వశాల—రాత్రి—కోడికూయుటకు జాముముందు—కలింగగంగు ప్రవేశించును. చంద్రుడు గుఱ్ఱము సకిలించును.)

కలింగ:—వాచంద్ర నను గుర్తించి, తనచేతును నూపుటకు పకిలింపచున్నది. దీని కబ్బముచే నారలు నను కమట్టునుగదా! నా కుశిభుజము కుడికన్ను అదరుచున్నది. ఇది కుశసూచకము లగుదురు. సందియ మేల? నిజమే. కవి పేర్కొనిన పున్నుచుదాటి నే దైదుదినములు. వావలనే నే ప్రాతభారిని గావలయు, తనవలె కామండుట కష్టముకాదు కాని, కొంత భేదముండవలయును, లేకున్న నారల కనుమానము గల్గెను. ఇదియే కష్టము.

[అశ్వశాలాధికారియైన శ్రీహరి ప్రవేశించును. కలింగుడు చీకటిలోనికింజను యత్నించును; శ్రీహరి పట్టుకొని వెలుపలికి లాగును.

శ్రీహరి:—నేను నటకుడను, రాజాగారి యను మతిఁబొంది యిటుట వచ్చితిని. [ఇతరు లేవరు చెంత లేరుగదానిని యిటువటుఁబోయి.] రేపు తమకు విజయనిఁ జంపుట కంతయు సిద్ధముగనున్నది. తమరిం జంపుటకు నియమింపఁదగు విలువకాఁ దాపనిసేయ కుండున ధైర్యాటైనది. విజయుఁడే తమరినిఁ జంప యత్నించినచో పరకురామచైవర్ణా దాతని మెనుకకు లాగును. ఇంతలోఁ దమ రాతనిఁ బరిమార్చివేయుఁడు.

[నేపథ్యమున 'ఎడరు లోనికింజనువారు?' అను భటునికేక వినిపించును.]

ప్రాద్దురూడిచినది. ఇక నేనేగద. పశ్యేవ్య దుఁడు తమకు పాయపడుఁగాక! [నిష్క్రమించును.]

కలింగ:—ఇప్పుడుకదా నాయందు ప్రేమగల భృత్యుల విలువ నాకుఁ జెలిపి! మరది ప్రణేశం చును.]

మరిడి:—నటకు లేవరైన నిచ్చటనున్నారా?

కలింగ:—నేనే—ఏమి నాతోఁబని?

మరిడి:—శ్రీకలింగగంగురాజాగారి కెలా సూరం చేశోహ్లా, అలా తాంగూదా రాజాగారు కెయ్య పంటే వొచ్చాను.

[క్షరముసేయ సిద్ధపడును. కలింగుఁ డెదుటఁ గూర్చుని వైవత్తముం దీసివేయును. పుట్టుచుచ్చు చూచి, కత్తి క్రిందపెట్టి మరిడి నమస్కరించును.] మామైభూ! యెంతబాగ్యం నేడు!

కలింగ:—ఉక్! జాగర! ఎవరికినిఁ జెలియఁ గూడదు. ఎఱుంగనివానికివలెఁ బనివేయును.

మరిడి:—కత్తి [అని మోమునకు నీరుఁబూయును. తేరవాలను.]

పంచమ రంగము

(రాజసాధముమధ్య జయలు. గుంపుమధ్య తేరిటభవరామరాది రాజచిహ్నములతో విజయభూపతి యాసీనుడై యుండును. అతని వెనుకఁ బరశురామదైవజ్ఞుఁ డుండును. కళింగగంగునుఁ బంప నియమింపఁబడిన భటుని వెనుక లక్ష్మీజీరావుండును. కళింగుఁడు దుస్తులను ధరియించి, భిక్షము చేతంబూని యశ్వారూఢుడై ప్రవేశించును. జనులు 'భరిభరి' యందురు.)

కళింగః—[కత్తిసాము చూపించి తన గుఱ్ఱము యొక్క పదకలంబావును.]

ఈ మహాపథలోను - నా ముద్దువండా!
చుట్టుదిరుగుచురమ్ము - నుడిగాలివలెను.
చక్రగతి నూపురూ - ఫణిరాట్టువోరె!
కనెడి చారెల్లరు - కడుమోదమొంద.
ముంగళ్యనెత్తుకొని - ముద్దుకుక్కవలె!
విడుకాళ్ళవోవు మీ - యెరులవనంగ!
ఘల్లు ఘల్లుంచుని - గంటలు మ్రోయ!
నాట్యమ్ము నలుపుమీ - నాట్యకత్తెవలె!

విజయః—(తనలో) ఆరెడ!! సందియములేదు.
[కరమూసి బాణమువేయుచుని విలుకానికి సన్న నీ యును. లక్ష్మీజీరా వా భటునిపైఁ బడును.]

భటుఁడుః—మీదఁ బడవండి.

విజయఁడుః—నాభటులకుఁ దగు మర్యాదఁ జూపనియెడల మీకందరికి బుద్ధివచ్చెనద జాగ్రత్త.
[ఎల్లరు హేళన నేయుచురు] వక్రాలవలె మొలకెదరా? [కత్తినిదీయును. పరశురామదైవజ్ఞుఁడు వెనుక నుండి చటుక్కునఁ బట్టుకొని కళింగగంగరాజునకు సంత జేయును.]

కళింగః—

రంగుగ గంతుము - చెంగు చెంగువనె,
రాజుడనిన నేను - రయమునఁబెడను.

[విజయునిపైఁబడి పొడిచి చంపును.]

ఎల్లరుః—జయజయ! కళింగగంగమహారాజా!

[కంఠములు మ్రోగును.]

కళింగః—ప్రియభృత్యులారా! మీకు నాయం దుండెడి ప్రీతికి నేనెంతయుఁ గృతజ్ఞుడను. కొంత తడవు రాజ్యభ్రష్టుడనై చెక్కుచిక్కులుపడి, మరల మీ రాజునైతిని. చిక్కులఁబడుటచే నాగర్వము, నాప్రి

కత్వము, నాభృత్యులలో నేరికి నాయందు ప్రేమ యుండెనో యాయుటకుండుట, మున్నగు దుర్గుణములు వోయి సంస్కృతులలో నయిరిని. నాకు బయ్యము గలుగ నుండునయమున నావైరులిచ్చిన లంచముగొని భటులను యుద్ధము నేయనీయకఁజేసిన ద్రోహియును నావీనానిని భగవంతుడే సదిహార్చె. (ప్రియఁడు గురులింగమునుఁ బ్రవేశింతురు). నాప్రధాని, క్రోధ్యుఁడు, శ్రీహరియు నాచే పపకారమునొంది యు, నాయందనమాన ప్రేమాదిక యిమంబాచి పునరపి రాజ్యప్రాప్తికి సహాయ్యులౌతులయిరి. లక్ష్మీజీరాచే మరల మాకుఁ బ్రధానియుఁ బరశురామదైవజ్ఞుడే మాకు క్రోధ్యుఁడు పగుదురు. హరివేదనములు ద్విగుణ ములగును. శ్రీహరి మా సాధాధికారియగును. వచ్చిన యాయురువురిలో గురులింగమును మా యా సాన సాయుడైనవిగ నియమించితిని. అతనికత్తి మాకిది వరకే విడితము. భీమకవి మున్ను కాపమిడి మాకు రాజ్యనష్టముఁ గల్గించినను మరల నావీర్వనించి పునః ప్రాప్తియిడెను. ఎల్లరకాతని వాక్కిది యెట్లు లభిం చెనో తెలియుటకును, నువ దురాచారములచే నేకో భారణమున కాటంబకము గలుగుచున్నదని నిరూ పించుటకును, ఈతనిచక్ర కాశ్వత కిలాకావనములుగ లిఖింపించెద. ఇట్టి దురాచారముల నైరణచేసి ప్రతివానికిని స్వీయప్రభావమును వ్యక్తముచేయుట కనకాకమునంగి రాజ్యాభివృద్ధివేయ నెంచియున్నా రము. సర్వేశ్వరుఁడు తోడ్పడుఁగాక.

ఎల్లరుః—జయజయ! శ్రీకళింగమహారాజ!

కళింగః—వేటిసభ యంతటితో బారించును.

నాట్యకత్తెలుః—జయమంగవారకులతోఁ బ్రవేశించి పొదుదురు. *

* అనుబంధముఁ జూడుదు.

సాంధ్య చిత్రకారుడు వర్ణచయమునించి,
చదల తెరలఁ జిత్రించి యంబుదవితాన
పాత్రధారుల నర్తన పరిధివిల్లఁ
జంచలాంచల ధవళ హాసమొసరె.

ఆ విమలద్యుతి నాదగు
నావిల హృదయము హరించి, యంబరమున స్వే
చ్ఛావిధి విహరించె; మెఱుపుఁ
గోనయె చిత్రాశ్వమయ్యె గుండెడి మదికిన్.

ఈ మృదుగాన మాధురిమ యెందుజనించెనో? నేఁడుగాఢని
ద్రామయమైన నాహృదయ తంత్రుల నల్లనమీటి, రమ్యరా
గామృత వీచికానిచయ మాశలనించి కలంచుచుండె, ని
స్సీనువిలాసభాసురము సిద్ధకరంచిది, యేలతాంగిదో.

వివీనములోన నేమిటికి వెన్నెలతేట? యకారణప్రమా
నపరిమళోజ్జ్వల చోచ్చవసన నవ్యతయేల యవేళ? నెవ్వరి
ట్లిపుడు హతాశు నన్ను దనియింపఁగఁ జల్లనిచూపు నాపయిన్
గృహమెయి నించినారొ పులకింపఁగ నామెయిదీగనఁగయై.

దొంతర దొంతరై గదిసి తొట్రిలుపాటానగూర్చెవిష్ణుతో
దంతములెల్ల; నాహృదయ తాపమువాయదు; నేటికిన్ గటా
ళాంతపురేఖ యేనిఁ గను జాడఁదఖఁక్కున మించదాయె; నీ
చింతదొలంగి ప్రేమమయజీవన భాగ్యమదెన్న దబ్బునో.

ఇదివరకు స్త్రీలకు ఉపనయనమున్ను సావిత్రిపాఠమున్ను నేదవిద్యాధికారమున్ను ఉన్నట్లు గృహలక్ష్మికి విన్నవించి యుంటిని. దానిపై కొండలు మాధవాచార్య గ్రంథమును పరాశరవ్యాఖ్య వివాహ ప్రకరణములోనిది చూపి ఉపనయనమైన స్త్రీలు బ్రహ్మవాదినులై ఆశీవము గురుకులమున బ్రహ్మచారిణులుగానే ఉండవలెను. వివాహితలకు బ్రహ్మవిద్యాధికారములేదు; ఉపనయనమునులేదు; అని ఆక్షేపించుచున్నారు. ఆమాధవగ్రంథము వారికిని అంతపూర్తిగా నుపయోగించలేదు. నాకును పూర్తిగా నుపయోగించదన్నది సిద్ధమే. కానిమాధవుల వారు హరితవచనము — పురాకల్పేతు నారీణాంమాండేబంధనమిష్యతే ఇత్యాదికమును వ్యాఖ్యానించుచు “ద్వివిధాః స్త్రీయః బ్రహ్మవాదిన్యస్స సద్వ్యవధ్యశ్చేతి” అని వ్రాసినమాట సత్యమే. అది ఆయనస్వాభిప్రాయముకానేరదు. స్వాభిప్రాయమే అని అంటేకూడ నావాదమునకు సప్తములేదు. అందులోనే “సద్వ్యవధూనాంతు ఉపస్థితే వివాహ యథాకథంచి దుపనయనంకృత్వా కుర్వన్తి” అనియున్నదే! వారిమాటపాటించి సద్వ్యవధువులకు మాత్రమిపుడు ఆ యథాకథంచి దుపనయనమైనా యీ ఆక్షేపించిన వారు చేయుచున్నారా? చేయలేదుకదా!

అయితే వారికాలానికున్న ఆచారమును వట్టి వారి వ్యాఖ్యలుండను. అచ్చపు స్త్రీకములు లేవు. ఆకాలములో వేమయ్య చెప్పింది వేదము. ఈయిరవై శతాబ్దియిదిటిషుపరిపాలనలో మఱి కల్లుమూసుకొని పాలుత్రాగడానికి వీలులేదు. బెత్తందెబ్బ వీపుమీద పడుతుంది. జాత్తు కన్ను తెరిచియున్నది. పిల్లులలోగూడ గుడ్డిపిల్లులు కన్నుమూసికొని పాలుత్రాగుచున్నవని యెఱుంగుడు.

ప్రకృతమనుసరింతము. కమారసంభవ కావ్యమున ‘సమానసీం’ అను శ్లోకమును వ్యాఖ్యానించుచు మల్లినాథు డుదాహరించిన విష్ణుపురాణ బ్రహ్మాండపురాణ వచనములు చిత్తగించండి. సంశయములు ఆక్షేపణములు విచ్ఛిన్నములయి తత్వము తెలియంగలదు. విష్ణు — తేద్యశ్శుభాస్పదంజల్ల మేనకాహరిణీ తథా లేడభిబ్రహ్మవాదిన్యా యాగిన్యాచా పు్యభేద్విజ. బ్రహ్మజ్ఞైః తేమాంతుమానసీ కన్యా మేరానామమహాగిరేఃపన్నీ హిమవతోయస్యాః పుత్రోమైనాక ఉచ్యతే! వీటి తెలుగు కితృ దేవతలకు మానస కన్యలు మేనహరిణీయను వారలిద్దఱు; వారిద్దఱు బ్రహ్మవాదినులు యోగినులుకూడను. ఆ మేనక హిమవంతునిభార్య. ఆమెకొడుకు మైనాకుడు. దీనిబట్టి బ్రహ్మవాదినులైన స్త్రీలకువివాహము ఉండవచ్చును. వారు

పిల్లలనుకూడ గవవచ్చును. కావున ఉప
నయనమయిన బ్రహ్మవాదినులకు జెండి
కారాదు. పెండ్లాడవలచినవారికి ఉపనయ
నము బ్రహ్మవిద్యా యోగవిద్యాధికార
ములులేవు అంటే ఆ అన్నవారికి పురాణాలు
ఇతిహాసాలు తెలియవు. చిలుకపలుకులు
పలుకుచున్నాడు అని అనవలసివస్తుంది.

ఇంతలో ఆవెట్టివిడచి స్త్రీలకు వేదవిద్య
యేకాక వేదాంతశాస్త్ర యోగశాస్త్రము
లుపడేశించి దేశమును సంస్కరించుకొన
వవసరము. పురుషులకన్న స్త్రీలకే యోగ
విద్య శీఘ్రముగా బట్టుబడునని మహర్షులు
చెప్పినారు. గమనించి కృతార్థులుకందు.

పెంపు ప్రేమ

అత్తలి సూర్యనారాయణమూర్తిగారు

చెట్టుల్లారా
పుట్టల్లారా
చెట్లాపైసీ
పిట్టల్లారా
గుట్టల దాటినో
మెట్టలయెక్కెనో
చెప్పరటే మీరు
కృష్ణుని
తప్పటడుగులా దారీ
చిన్నీబొజ్జా
చిగురూచేతులు
గజ్జెలకాళ్లు
కాటుక కళ్లు
నీలపు వొట్టా

నెమలీపింఛం
సగడపు పెదవీ
పలుకుల తేనె
మురళి గీతం
మురపించిందా
చెట్టుల్లారా
పుట్టల్లారా
చెప్పరటే మీరు
కృష్ణుని
తప్పటడుగులా దారీ!
అదిగో ఆవులు
కదలక వున్నవి
రారా నాన్నా
రారా రండీ

రారా వెన్నలు
ఆరగింతువూ
ఇంతకోపమా
యెల్లాగయ్యా
దిప్పిని తీస్తా
నొప్పనె బొట్టు
పొదరిళ్లలో
దాగకు రారా
చెట్టుల్లారా
పుట్టల్లారా
చెప్పరటే మీరూ?
కృష్ణుని
తప్పటడుగులా దారీ!

(అనుబంధకథ)

[రామచంద్రరావుగారి కుమారుడు, మాధవుడు, చెన్నపట్టణమునుండి బి. ఏ పరీక్షస్థానము యింటికివచ్చును. రామచంద్రరావుగారు అనురాగపూర్వకమైన స్వాగతమొనంగును. తల్లి సుందరం మాధవరావుకు పొదుగింటి అనందరావుగారి కూతురు మణిని చూపును. మాధవు డామె తనను పెండ్లి చేసుకొనునేమో అని, రహస్యముగ అడుగును. మాధరావు శ్రీమంతుడనియు, తనతండ్రి పేదవాడనియు నాలుగువేలై నను పెండ్లికట్టు మీయలేడనియు కనుక పెండ్లి జరుగదనియు ఆమెచెప్పును. తాను ముంబాయికి వరకుల్కు విరుద్ధముగ ఉపన్యసించెను గనుక తనకు వరకుల్కు మక్కరలేదని చెప్పి ఆమెను ముద్దాడి తాను బీదిషికారుపోయెను.]

మాధవుడు రిచిశెల్లి ఒక యింట్లోకి వెళ్ళిపోయి ఆ సముద్రతరంగములలోను విడుచుండెను. ఇంతలో 16 సంవత్సరముల జన్మని అక్కడికి వచ్చి మాధవునికి కొంచెముమాతములా కుర్చోయెను. ఆ పుంగవముఖునికొకటట్లు, ఆ ప్యారిష్ కట్టుచీర, ఆ రౌలట్టులు, చీరమీద అందరికీ కనిపించేటట్లు ధర్మన కేకలేను ఆమెకు క్రొత్తఅందమును తెచ్చుచుండెను. ఆ యువతి క్రిగంట మాధవునిపక్షించి ఆతని సౌందర్యమునకు అబ్బురపొందుచుండెను. ఆమెను చూచిన లగాయతు మాధవునిపదము చాంచల్యము నొందెను. ఎవ రీమె యని ఆలోచనలో పడినాడు. ఆహ! యీమె సౌందర్యము వర్ణనాతీతము కదా! ఆమె అందమునకు తనలోకానే జలపదంతోపించి నాడు. ఆమె అట్లు ఒక అర్థగంట చల్లగాలి నీమిచి వెళ్ళిపోవుచున్నది. ఇంతలో మాధవుడు ఆమె కుర్చొన్న స్థలమువద్ద పుచ్చుబిడిచి వెళ్ళిపోవుటచూచి నాడు. తీసి ఆమెవద్దకు చరచరనడిచి యీపర్సు అక్కడ విడిచివేస్తే, తీసుకొనునని ఇచ్చెను. తాంబూ అని ఇంగ్లీషుపదమును వాక్రుచ్చెను. మీరు

నాకుంచి క్రమపడితిరి, మీ చేతులు అవి అడిగెను. నాచేరు మాధవరావు అని బదులిడి నీచేరేమి, నా చేరు తెలుసుకొంటివికదా, మరి నీచేరు నేను తెలుసు కొనవద్దా యని విజునపుష్పవ్యయ పలికినాడు. నాచేరు రీలానుకూరి అని చేరుచెప్పి, మీ చేరు చదువుకొన్నారని అని అడిగినది రీల. నేను మొన్ననే బి. యల్ పరీక్ష ప్యాసుఅయి యీదివసు మెయిలులో వచ్చితిని. నీవు యేమిచదువుచున్నావు అని మాధవుడు ప్రశ్నించుటయే తనవుగా న్యూరే వైవర్ ప్యాసుఅయితిని. యఫ్. యే చదివినదనవి చెప్పినది. మీ తండ్రిగారి పేరేమి, ఆయన నీమిపని చేయుచున్నారని మాధవుడు అడిగినాడు. మా తండ్రిగారిపేరు ప్రసాద్ రావు. ఆయన పరిశుద్ధిగా యీతూరిలో పనిచేయుచున్నారు. నోహా! నీవు ప్రసాద్ రావుగారి ఏకపుత్రులవా! మీ అన్న రాజశేఖరరావు నాతోనే బి. యల్ చదివి నాడు. ఆయన పరీక్షపోయినది. నీవు రాజశేఖరం చెల్లెలవాయని అడిగి, మా ఇంటికి వచ్చెదవా రీలా అని అడిగినాడు. నేను ఇప్పుడు రాను, నాకు పని యున్నదండీ, క్షమించండి అని పలికి గులపు అని

అక్కడకు సమీపములో రోడ్డుపై, నున్న కారులో ఎక్కి ఆమె వెడలిపోయినది. మాధవుడు లీలను చూచినదగ్గరనుండి ఆమె సౌందర్యమునకు ఆమె స్వామివంతు ఆమె చదువుకు చాలసంతోషించి అటు వంటి యువరిని పెండ్లిచేసుకొన్నవానిదే జన్మము అని ఆలోచించుకొనుచు ఇంటికి తిరిగివచ్చినాడు. మాధవుని మనస్సు లీల తీసుకొనిజనివది. మాధవుడు, కానీ త్రాగుచున్నప్పుడు లీలమూర్తి, చదువుచున్నప్పుడు లీలయే, భోజనముచేయుచుండ లీలయే, ఎల్ల జేకలందు లీలమూర్తియే కాన్పించుచున్నది. మఱి (తాను వివాహముచేసుకొందునని మాటయిచ్చిన కన్య) యొక్క ప్రతిబింబమును హృదయమునుండి తీసి పారివేసినాడు. లీలను చూచినదగ్గరనుండి వచ్చి వాని చందముగా అయిపోయినాడు.

ఒక దినమున రామచంద్రరావుగారు, ఆయన భార్యయు, మాధవుడును కలిసి మేడమీద వసారాపై కూర్చోనియుండిరి. అందరు మానముగాయుండిరి. మాధవా నీకు తగినంతదగ్గర చెప్పించితిని. నా చేతులతో నీకు వివాహమొనర్పవలెనని యున్నది. నీ ఇవ్వుము తెల్పదవా? అని అడిగినారు తండ్రి రామచంద్రరావుగారు. ఇంతజేరం ఎందుకంటి నాకు పెండ్లి? అని సంకోచిస్తూ బదులిడినాడు. ఏమి! ఇంకమా పెండ్లివద్దా? మాతాతకు 11 సంవత్సరములకు పెండ్లిఅయినది. ఇప్పుటికాలపువారు రాన ఇంత ముదిరిపోయినవరకు పెండ్లిలేక వుంటాయున్నారు. పెండ్లికొడుకుముదిరినా పెండకాయముదిరవా పనికి రారంట. ఈ సంవత్సరము తప్పుక నీకు పెండ్లిచేయుదును అని మహారాష్ట్రములో పల్కినాడు. నుండకన్న ఏనుండి! మనమాధవునికి ఆనందరావుగారి కూతురు మణిని చేయుదుమా అని పలికనో లేదో వోసి పెద్దవముంద, ఆ దర్శనగొట్టు సంబంధంపై దొరికినది! నీకు నేను ఎంతమాత్రం చేయను ఆసంబంధము. ఆ ఆనందరావుగారు తలఎక్కడ నా తలఎక్కడ. వాడు నాలుగువేలకట్నం ఇవ్వగలడే? ఎంతమాత్రం ఆసంబం

ధము పనికిరాదు. అని పలికి నేను వెంటనే సంబంధము కుదిర్చెదను. తల్లి కొడుకులకు మంచిప్రాయస్కృత్య మగునని మహాకోపముతో వెల్లిపోయినారు. తల్లి కంటనీరుపెట్టుకొని నాయనా చిన్నతనమునుండి మణిని చేయుదమని యుండెడిది. నుగుణరానియగు మణి నాకోడలై నేను నేవలు చేయించుకొనుటకు నోచవైతిని అని విచారముతో కూర్చుండెను. మాధవునికి ఇదిఅన్నియు తలకెక్కుటలేదు. లీలను చేసుకుంటే గానుండును. నాతోండి యేమి సంబంధముచేయునో అయినా నేను వరకుల్కమువేరి యుపన్యాసములిచ్చి యుంటిని. ఎవరైనావిన్న ఎంతవరకాట, అయ్యా! నేను ఎంత దురదృష్టవంతుడను. లీలా బడయకాలక పోవుచున్నాను. వరకుల్కమా పుచ్చుకొనుచున్నాను. అని కంటనీరు పెట్టుకొనెను. తల్లి అయ్యా! పాపం మణిని చేసుకుంటామని ఎంత ఆకయున్నాడో పిల్లడికిని ఆమె యనుకొని, నాయనా! విచారించు. ఎవరి వ్రాతలెట్లున్న అట్లుజరుగును. విచారించకు నాయనా! నీతోండి చాలకోపిస్తే, పట్టుదలగలమనిపి, అన్నంతచని చేసేతీరును నాయనా వీడవలెమని పోచార్చి ఆమె మేడదిగి వెల్లిపోయెను.

మాధవుడు అట్లు విచారించి నలుబిడ్డి ప్రసాదరావుగారి ఇంటికివెళ్లెను. లీల మాధవుని పగ్గించమనిగా దోడ్కొని హాజులొనికి తీసుకొనివెల్లివది. ఇరువురమునెర యొకవర్సీమీద కూర్చోనిరి. ఆమాట యామాట అడివరదవార మీకు వివాహమైనదా యని అడిగినది. లేదు ఇంకమా, యాసంవత్సరము అగును అని ఆనెను. ఎవరి కుమార్తెయని యడుగ మా వాన్నగారికి గాని నాకు తెలియదు. అయ్యా! మీకే తెలియదా మీరా పెండ్లిచేసుకొనుట? లేక మీ తండ్రిగారా? త్రాగున్నదని వకపకావచ్చినది. ఆవత్స మాధవుని మనస్సు కలిచివైచినది. లీలా నీవు ఎత్తుడూ ఇక్కడనే చనివెడదా? ఇక్కడనే చనివెడదను. లీలా ఇంక శిలపు ఇచ్చు, మరల రేపు కలమకొందును, అని ఇంటి మొగముపట్టెను.

ఓవేవ! ఓవేవ! అని శోకవేసి రామచంద్రరావు గారు సుందరమ్మను అతివేగముగా రమ్మని పిలుచుచుండిరి. ఆమె ఎందుకండీ అనుకుంటూ వచ్చినది. ప్లీడర్ జవాద్దనరావుగారికి ఇద్దరుకుమారులు. ఇద్దరు కుమారులు, పెద్దపిల్ల 6 వ క్లాసు చదువుకొన్నది. అంత గూఢాచారి. 16 సంవత్సరము లుంటాయి. వసుంధరాదేవి పిల్లపేరు. కట్నం నాలుగువేలు. బాలతోడుగు వెయ్యిరూపాయలు. పిల్లడికి రెండింటిని, పెండ్లిపట్ల, పట్టుపంచెలచావు, రక్తిని లాంచన ములన్నియు బాగానే జరిపెదరు. మంచి సంప్రదాయమైన కుటుంబము. మంచి పలుకుబడి. వాకు వచ్చినది. పెండ్లి మాధుమాసములో నిశ్చయముచేసెదను. అని అన్నియు ఏకరపుపెట్టెను. సుందరమ్మ అన్నియు విని తెల్లంగొట్టిన దిమ్మవలె యూరకున్నది.

ఆనందరావుగారి కుటుంబవిషయం: ఆయన భార్య పేరు జ్ఞానాంబ, ఆమె చాల తెలివిలేటలుగలవనిది. గృహవిషయములలో నుంచినేర్పరి. ఆమె క్రేస్త పుత్రుడు చెన్న పట్టణములో యంబివియస్ చదువుచున్నాడు. వారి క్రేస్తపుత్రుడే, సుగుణయుగ మణిదేవి. రెండవపుత్రుడు ఇందుమరి. వారి కుటుంబమంతయు మంచి సరళమృదయములు గలవారు. మంచి దయాకృత్యస్వభావులు, ఆనందరావుకు మణిదేవి మాధవునికి ఇవ్వవలయునని యుండెడిదిగాని వారితో సంబంధములేయుట చాలకష్టతరమని ఆ ఆశనీడి మణిమేనమామయగు కమలాకరునికీర్చి వివాహమొనర్పవలెనని ఆతని కన్నది. కమలాకరునికి చిన్ననాటనుండి మణిదేవి చేసుకొనవలెనని యుండెడిది. గాని మణికి మాత్రం కమలాకరునినిదా ప్రేమలేదు. ఆమె మాధవుని ప్రేమించియున్నది. ఆమె ప్రేమనిశ్చలము. అది స్వచ్ఛమైనది. ఒకదినమున జ్ఞానాంబయు, మణియు, వసారాలోకున్నానియుండ ఆనందరావు గారువచ్చిరి. జ్ఞానాంబ! రామచంద్రరావుగారి కుమారుడు మాధవునికి పెండ్లి పచ్చేసెలలో, అనెను. ఎవరిపిల్లండి? అని అధికాతురతో ప్రశ్నించినది జ్ఞానాంబ. ప్లీడర్ జవా

ద్దనరావుగారి కుమారు వసుంధరాదేవిని ఇచ్చుచుండిరి. మనకెందులకు వారి ప్రస్తావన? వారు గొప్పవారు. గొప్పవారి సంగతులు, మనకెందులకని మిన్నకుండిరి. మణికిమాత్రం మనస్సు మనస్సులోలేదు. ఏమి నన్ను చేసుకుంటా నన్నారే. అలాంటిది వసుంధర తెల్లు చేసుకొనుచున్నారు. ఆయనకు వచ్చినది కాబోలు అని పరిపరిభవములుగా ఆలోచించుకొనుచున్నది.

జవాద్దనరావు భార్య పేరు రక్తినిమ్మ. వారికి ఇద్దరు కుమారులు. ఇద్దరు కుమారులు. ఇద్దరు కుమార్తెలలోను పెద్దకుమార్తె రామచంద్రరావుగారి కుమారుడని నిశ్చయమైనది. రెండవకుమార్తె శ్రీలతాదేవి. పోర్టు ఫారం చదువుచున్నది. ఆరేక్కిన మొగపిల్లలు చిన్నవాళ్లు. జవాద్దనరావుగారి ప్రాక్టీస్ మొట్టమొదటిలో బాగుండెడిది. గాని ఇప్పుడు ఎక్కడచూచినా లాయర్ల ఆవుటచే ఆయన ప్రాక్టీస్ అంతగాలేదు. ఆయన పాపం ఇప్పుడు మహాచిక్కులోపడినాడు. మాధవునికి నిశ్చయమైనది గాని దబ్బుసరించి బహుశంకలు పడుచున్నాడు. తోట భూమికలిసి మూడువేల రూపాయలకు అమ్మివేసెను. భార్యవంటిపై నగలు వెయ్యిరూపాయలకు అమ్మినాడు. కట్నం సంపాదించినాడు. బాలతోడుగు యేమిపెడతాడు? రక్తిని లాంచనములు ఎట్లు జరుపుతాడు? అందుకు ఇంటిని రెండువేలరూపాయలకు తనభాషెట్టినాడు. వెయ్యి రూపాయలుపెట్టి వసుంధరాదేవికి నగలు చేయించినాడు. రక్తినిసొమ్ముతో పెండ్లిచేయ నిశ్చయించుకొన్నాడు. అటువంటి జమిందారునితో సంబంధము చేయుచుంటేనే అని గర్వపడుచున్నాడుగాని ముందు ఎట్లుగడుపుటయో కూడ ఆలోచించినాడు కాదు. మణి తనపెద్దలగు ఇందుమరికి జడచేయుచున్న సమయములో అమ్మా! మణి! అని ఆనందరావుగారి పిలుపు వినిబడినది. వస్త్రాయున్నానండీ అనుకుంటూ రెండ్ర పద్దకు వచ్చినది. ఇదుగో అమ్మా మాధవుని పెండ్లి పుత్రుడు. అని ఇచ్చివేసి ఆయన వెడలిపోయినాడు.

శ్రీమతి చి. సా. దొటూరి లక్ష్మీకాంతమ్మ
(కృష్ణకుమారి)

జులైలో వగిషే సాయలు

శ్రీరస్తు సుభవస్తు
వివాహమహోత్సవాహ్వనప్రకః.

నా నమాత్య చిరంజీవి సౌభాగ్యవతియగు
వసుంధరా దేవి

రామచంద్రరావుగారి ఏకపుత్రుడగు
మాధవరావునకు

శ్లో॥ జానక్యాః కమలామలాంజలిపుటేయాః పద్మ
రాగాయితాః । వ్యస్తారాఘవమస్తరేచల
సక్కుంద ప్రసూపాయితాః । ప్రస్తాక్యామల
కాయకాంతికలితాః । యాయం దసీలాయితాః
మృతాస్తాశ్చుభదాభవంతు భవతాం శ్రీరామ
వైవాహికాః ॥

ఇచ్చి కాకినాడలో నా స్వగృహమందు వివా
హము జరుపుటకు వెదలచే నిరవరూపబడినది గాన
తక్కువ మహూర్తమునకు వటుంబబంధు మిత్ర
సహితము దంపతీని వధూవరులను ఆశీర్వాదించి నన్ను
అపంకింపజేయ కోరుతున్నాడను.

అయ్యో !

శుక్రవారం నివమి 7-48 నిమిషములకు ఆవగా,
12-6-1931 తారీఖున.

ఇట్లు విధేయుడు,
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్ రాజమండ్రి జనార్దనరావు.

నీ నడవడి

రావు వెం:టరంగనాయకులుగారు

సనాతనుడ నంటావు - సత్కర్ముడ నంటావు
మూల లింటికివస్తే - మరి యెగిరిపడతావు
సత్కులీనుడ నంటావు - స్వప్రయోజకుడ నంటావు
చీడ లింటికివస్తే - బెడరించివేస్తావు
సంధ్యావందన మంటావు - సత్యాచార మంటావు
మడి గట్టకుడానె - మరి భోంచేస్తావు
గీతా పారాయణంటావు - గీత బోధిస్తావు
అధిక వడ్డీలిచ్చి - అప్పుపాల్చేస్తావు
దేశసేవంటావు - దైవభక్తంటావు
దేశసేవకులను - దెప్పిపొడుస్తుంటావు
సనాతనుడ నంటావు - సత్కర్ముడ నంటావు
మూల లింటికివస్తే - మరి యెగిరిపడతావు.

శారదలేఖలు

సాభాగ్యవతి కల్పలతకు

నెచ్చెవీ! నీవు వ్రాసిన యుత్తరములన్నియు చేరినవి. ఏదినమున కాదినమున నేను మా కల్పలతికు తప్పక జాబువ్రాయవలయు ననుకొనుచునేయున్నాను. నాయూహ లూట కలమున కెక్కక మునుపే ప్రతిదినము గడచి పోవుచునేయున్నది. ఏమిచేయుదును? ఈ వేసవియందు వగటిప్రాద్దైక్యవన్నమాటయే గాని యెందుకును కొఱగాదు. అందును యీ యవసంవత్సరపు పెండలు యువజనుల భావములవలెనే అత్యంత తీవ్రములై యలయించుచున్నవి. 120, 122, డిగ్రీలయొడ వేడిమియట—ఏనాడైన నెఱుగుదుమా! మిఠమైన యెండలకును, మేలైన గాలికిని నలవాటుపడిన సముద్రతీరవాసులమైన మేమే యీయేటి యెండలకును, వేడి గొప్పలకును నుక్కిరిబిక్కిరియై యల్లాడుచుండ నిక మెట్ట ప్రదేశములవారి బాధ చెప్పవలయునా? చదువుకొనుట వ్రాసికొనుట మాట యట్లుం చుము. ఏ పనిచేయుటకును బుద్ధిపుట్టదు. తలుపు తెఱచిన యెండ, తలుపుమూసిన చెమట, బయటికివచ్చిన వేడిమి, లోపల నున్న నుమ్మదము, వినరుకొనిన వేడిగాలి, యూరుకొనిన నుక్క, ఇట్టి తీవ్రనిదాఘసమ యములో ప్రచండమారాంధుని చండసు

యూఖముల దాడికోడి దినమెల్ల దివాంధము నలె నే గృహంతర్యాగముననో పడియుండి ప్రోద్దుగడిపుటయేగాని యేపనిచేయుటకును నేమిలోచును? అదియట్లుండ, అడువారమా గదా. ఎల్లప్పుడు కలముపనియే పనికాదు గదా. ఎండలలో బాటు మామిడికాయలును మల్లెపూవులును ప్రత్యక్షమగునుగదా. ఊరు గాయలు బెట్టవలయునుగదా. మల్లెపూవులు మాలలుగట్టి పెట్టుకొనవలయునుగదా. మామిడిపండ్లు తినుచుండవలయును గదా. మంచి నీళ్లు త్రాగుచుండవలయును గదా. ఊరిలోని పేరంటములు బీగుపోనీయకుండవల యునుగదా. పొరుగురి పెండ్లిండ్లకుపోయి రావలయునుగదా. ఇన్నిపనులలో నీయుత్త రములకు ప్రత్యుత్తరములుగూడ నాలస్యము లేక వ్రాయవలయునని నీవు త్వరపెట్టిన నాకేమి నాలుచేతు లున్నవా? మఱియు నీ యుత్తరము సాధారణమైనదైన నెప్పుడో యొకప్పుడు పనిలోపనియని వ్రాసి పాఠవే యుదును, కాని యట్లు కాదే? ప్రత్యుత్తర మనుపేరున క్లిప్తప్రశ్నలతోగూడిన నొకపీట ముడినివేసి విడిచిపెట్టెదవు. నానిని విప్ప దీయలేక నే నవస్థపడెదను. నూరుప్రశ్నలు వేయవచ్చును గాని యొకప్రశ్నకు జవా బిచ్చుట దుస్సరము. అందును శ్రీమతి

దివాకర్ల శారదామణిగారు శారదకు ప్రత్యుత్తరమును శీర్షికతో వ్రాసినదానిపై నీవు కోరిన సమాధానములు మఱి తక్షిప్తములైనవి. శ్రీమతి శారదామణి ప్రత్యుత్తరమింతయు సంతయు గాదు. సన్నని యక్కరములతో దాదాపు పదునొకండు పుటలను మించియున్నది. ఇంత దీర్ఘలేఖ చదువుట యేడు స్తరమైయుండ దీనికి జబాబిచ్చుట యెంతకష్టమో నీవే యోచించుము. పైగా ఆలేఖను సమగ్రముగా జదివినవెనుక నాకొక సందియము గల్గినది. ఏమన? ఆప్రత్యుత్తరములోని ప్రశ్నాపరంపరలకు మనయాంధ్రదేశనాయకులేగాక యావద్భారతనాయకులును సమాధానమియ నాకంటె మిన్నగా భాష్యులుగా చేయబడియున్నారు. వీరిలో జీవితలేగాక ఆంధ్రరత్నమున్నగు స్వర్ణవాసులును నున్నారు. క్షీరేశ్వరులతోసహా వీరి నందఱిని గుమికూర్చి నేనెట్లు సమాధానమిప్పించగలను?

శ్రీమతి శారదామణి చేఖని యొక త్రోవను నడువలేదు. ఒక్క యభిప్రాయముపై నిలువబడలేదు. ఒకచో జదువుచున్న నామె నిరుపమాన దేశభక్తికి పాత్రోపమొదవును. వేటొకచో జదువుచున్న యావద్భారత ఏకైక ప్రజాహిత సంస్థయగు కాంగ్రెసుపై యామెకుగల యాగ్రహమునకు విచారమొదవును. ఒండొకచో జదువుచు నామె యసదృశ రాజభక్తి కాశ్చర్యమొదవును. మఱియొక్కచో జదువుచున్న బ్రిటిషు సామ్రాజ్యప్రాకృత్యము నుగ్గడించుటకును,

భారతీయుల లోపములను గోరంతలు కొండంతలుచేసి యెత్తిచూపుటకును పనిబూని కృషిచేయుచున్న మేయొకస్య పలుకులా యివి యని సందియమొదవును. ఇంకొక యెడ చదువుచున్నచో నీమె యనూన మాతృభాషావ్యామోహమునకు ముద్బుటాదవును. మఱియొకతావున జదువుచున్నచో నీమె యాంగ్ల భాషావ్యామోహమునకు దిగ్భ్రమగలుగును. ఉదాహరణముగ నాంధ్రభాష పాఠ్య పోవుచున్నదని యీమె మొదటిదింత. ఒక్క ఉదాహరణముననేగాదు: తమిళము, కన్నడము, ఓడ్రము మున్నగు ప్రతియితర రాష్ట్ర భాషాసంపర్కముగల ప్రదేశమునందును తెలుగుభాషనీతి యిటులనేయున్నది. రెండుభాషలు సంధిల్లినచోట ఈభాషాపదములాభాషయందును, నాభాషాపదము లీభాషయందును ననుకొనకుండనే కలియుచుండును. ఇది సిద్ధము. తప్పదు. అయితే యింతనూ త్రిముచేతనే తమభాషకు చేటువాటిల్లుచున్నదనియు, నిది కారుచిచ్చులై తమరాష్ట్రము సంతయు వ్యాపించి తమ భాషసంతయు ధ్వంసము చేయుచున్నదనియు ననుట పొరబాటు. ఏలయన నిది కారుచిచ్చేయై దేశముసంతయు వ్యాపించు గుణముగలదే యగుచో మన యాంధ్రదేశముసంతకు నేనాడో వ్యాపించి పరివారితముచేసి యుండవలసినది. అట్టిది విపరీతమేమియు సంభవించలేదు సరికదా కొన్ని వందల యేండ్లక్రిందట వీని వ్యాప్తి చేసరిపాడు గ్రామముల నాక్రమించియున్నదో యిప్పటికిని నలులనే యున్నది. ఇకముందును నలులనేయుండును.

ప్రాబల్యముగల యొక భాషయొక్క పాఠ్యమును యేభాషయైనను నిట్లు వాసి తగ్గియుండుట సహజమే. ఉద్దాహరణము మన తెలుగుల వన్నె చెడియున్నచో తెలుగు పాఠముగల యుద్దాగూడ వన్నె చెడియున్న దనుటకు ఉత్తర సర్కారులలో మహమ్మదీయులు భాషించు హిందూస్థానీని చూచినచో తెల్లమగును. వారి పదములలో చెరిసగము తెలుగుపదములే. అందును పల్లెటూరి తురకలు మాట్లాడు హిందుస్థానీ భాషయందు ముక్కలు ముప్పైసము తెలుగుమాటలే విభిన్నమైయుండును. ఇంత మాత్రమున నుద్దాకేమైన సప్తముగల్గినదా? అటులనే యన్యరాష్ట్రభాషాసంపర్కముగలచోట తెలుగుభాష సంకరమైనటులున్నను స్వచ్ఛమైన తెలుగున కెట్టి మోసములేదు. అందును రాష్ట్రేతరాంధ్రులెల్లరు మాతృభాషాభిమానముగలవారై ప్రత్యేకసంఘములను స్థాపించి పాటుబడుచున్న యీ దినములలో మన తెలుగుభాష కెట్టి ముప్పును వాటిల్లజాలదు.

శ్రీమతి శారదామణి, తెలుగును దక్షిణ హిందూ దేశమునకంతయు వ్యవహారభాషగా నేయవలయుననుచున్నది. ఈమె మాతృభాషాభిమానము సంస్తవనీయమైనది. మన తెలుగుతల్లి కంతటి మహోన్నత పదవి లభించుచో నేనుగూడ సహాయముదంబు జెందదను. కాని మన మాతృభాషపై మన కెంత ప్రేమగలదో యితరులకుగూడ తమ తమ భాషలపై సంతప్రేమయుండుట సహజమేగదా. అట్టిచో నిట్టి యేర్పాటునకు తమిళ కర్ణాట కేరళలు సమ్మతించురా?

ఏనాదో మేము మహమ్మదీయుల దాడినుండి విముక్తును మీ దేశమును గాపాడితిమి కాన దానికి బ్రత్యుపకృతిగా మా తెలుగును మీరు వ్యవహారభాషగా జేసుకొనుడనిన నిప్పును చేసినమేలు నిప్పుడే ముడిచిపోయి పైగా నీ వేమిచేసితివని, తిరుగు బాటుజేయు వింతదనులుగల యీకలికాలములో మనమాట వినువా రెవరు? అయినను పదుమూడుకోట్ల భారతీయులు మాట్లాడు హిందీభాష రాష్ట్రేతర వ్యవహార భాషగా నుండరాదని వాదించుచు రెండు కోట్ల ఆంధ్రుల వ్యవహారభాషమాత్రమే యైన తెలుగును దక్షిణాయండియావారెల్ల నేర్చుకొనవలయుననుట యేటిసబబు? మన మాతృభాష యైనంతమాత్రమున నెల్లరు నేర్చుకొనుట కర్హతగడించినదా యేమి?

నైజామురాష్ట్రములోని యాంధ్రప్రజా బాహుళ్యమునుబట్టి యారాష్ట్రమున తెలుగే వ్యవహారభాషగా నుండదగునని యీమె తలంపు. నిజాంరాష్ట్రాంధ్రు లింతటి పలుకుబడి కలుగజేసికొనుచో నెవరు కాదందురు? కాని మహమ్మదీయ ప్రభుపాలితంబగు స్వదేశ సంస్థానములో హిందువులకు ఉద్యోగము లిచ్చుటలోనే యెంతయో పక్షపాతము చూపబడుచున్నదని చెప్పుకొనుచు నాంధ్రమే వ్యవహారభాష గావలయుననికోరుట గొంతెప్పు కోర్కెయేగాని వేరొకటగునా?

గాంధీగారునిన నీమెకు కొంచెము గౌరవమేగాని యేడాదిలో స్వరాజ్యము తెచ్చెదనని యూరించి తేలేదని యాక్షేపించుచున్నది

కాని అందులకు కారణము తనదేనియులలో మనవంటివారు కొందఱు కలిసిరాకుండుటయే కారణముని యీమెకును తెలిసియేయుండు ననుకొందును. గాంధీ నొకవిధముగా మానవోత్తముడని యీమె యంగీకరించివను కాంగ్రెసుపై నను తదితర కాంగ్రెసు నాయకులపై నను నీమె కేమాత్రము విశ్వాసములేదు. సర్వభారతజాత్యైక్యత యెప్పుడును సిద్ధింది యుండలేదని చరిత్రపరిశోధకురాలగు మన సోదరి నొక్క వక్కాణించుచున్నది. నిజమే యుచుండియు. పూర్వమెప్పుడులేదని యిప్పుడై క్యమునకై యత్నించుట దోషమగునా?

అది యట్లుండ మోయజాలని పన్నుల భారముతో, కడుల మెదులరాని నిర్బంధ శాసనములతో స్వదేశస్థుల జైలు లాభములను మాత్రమే గమనించు స్వార్థదృష్టితో, దేశమునందలి వ్యాపార పరిశ్రమలనెల్ల నడచి వేయు వాణిజ్యనీతితో, భరతఖండము నందలి వెండి బంగారములనెల్ల నూడ్చివేయు నర్థాపేక్షతో సాగింపబడుచున్న ప్రస్తుత బ్రిటిషు పరిపాలన మీమెకు చల్లగ నున్నది. బ్రిటిషు దొరతనమువారిక భారతీయులకు కలుగజేయువలసిన సౌకర్యములుగాని భారతీయులు కోరవలసిన సౌకర్యములుగాని యీమె కేమియు గాన్పించుటలేదు.

451 క్లాజులనే మేకుబందీతో బ్రిటిష్ పార్లమెంటు వారు తయారుచేయుచున్న యిండియాబిల్లనే యుక్కుచట్టము ఈమెకు చక్కగా నున్నది. అందులో 'విగింపబడి యున్నట్టియు, కాంగ్రెసువారు బాగుగా

లేదనుచున్నట్టియు, 'ఇందులో తలదూర్చి నచో బ్రిటిషు యిండియాపై యాధిపత్యము మాట చేపుడెఱుగును తమసంస్థానముల యాధిపత్యమునకే యేమి చిక్కువాటిల్లునో, యని సంస్థానాధిపతులు సైతము శంకించుచున్నట్టియు ఫెడరలు రాజ్యాంగ పద్ధతి యీమె కామోదకరముగా నున్నది. ఈమె దృష్టిలో నిజము రాష్ట్రమే సమస్త మున్నటులున్నది. ఉత్తర హిందూదేశస్థులని నను, హిందీయన్నను నేలనో యీమెకిష్టము లేకున్నది. కావుననే బౌత్తరాహులతో సంబంధముకన్న హిందుస్థానీయుల నెత్తినెక్కించు కొనుటకన్న నిజమురాష్ట్రమువారితో సంబంధము జేమకరమనుచున్నది. గోవుచుట్టూ ప్రదక్షించిన పదువార్లుభువనములు ప్రదక్షిణము చేసినంతఫలమని యేదో ప్రతీకభలో జెప్పిచట్టగా నిజమురాష్ట్రముతో సంబంధము గల్గించుకొనిన యానద్భారతదేశముతో సంబంధము గల్గించుకొనినంత పుణ్యమని చెప్పుచున్నదీ సోదరిమణి. ఆ ప్రయోజన మేమో!

మిత్రమా, హిందీవిషయము నవలంబనముగా జేసికొని యీమె దేశీయవిషయ మెల్ల ప్రస్తావించి కాంగ్రెసుపై తనకు గల యయిష్టతను, బ్రిటిషు పరిపాలనపై గల విశ్వాసమును, ఇంగ్లీషుపై గల వ్యూహామును వెల్లడించినది. హిందీభాషా ప్రస్తావన సందర్భమున నీమె జూపిన మాతృభాషా వాత్సల్య మాంగ్లభాషపై ప్రేమ జూపునపుడేమైనదో ఆశ్చర్యము!!

దేశీయుల స్వాతంత్ర్య సంపాదనా యత్నములు నిష్ఫలములే యైనను, నామె యాశీర్వదించినట్లుగా బ్రిటిషు పరిపాలనము నిరతరమే యైనను, పారతంత్ర్యమైన జాతి యెప్పుడును తద్విముక్తికై కృషిచేయకుండ నుండదు. ఫలించుట ఫలించకుండుట యది దైవయత్నము. ఫలించనంతమాత్రముననే తత్ప్రయత్నములు సల్పి యహానీయులు పరిహాసభాజనులు కాజాలరు. మహాత్ముడన్నెండు నాయకత్వమును విహించినరు ఆయన నాయకత్వమున భారతదేశమునకు స్వాతంత్ర్యము సిద్ధింపకపోవచ్చును. కాంగ్రెసువారు కోరెడి సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము ఆకాశ పౌధమే కావచ్చును. కాంగ్రెసువారి పూహములు బ్రిటిషు రాజనీతికి ఆహుతియై యగుచుండవచ్చును. అంగబలము, ఆర్థబలము గల ప్రభుత్వము వారిచే దేశనాయకులకు సర్వదా యోజియై సిద్ధించుచుండవచ్చును. అయితే దేశమోక్షమునకై వారు గావించెడి యనూన కృషియు ననదృశత్యాగమును, సర్వదా ప్రశంసనీయములై భవిష్య దైతిహాసిక పుటలయందు స్వర్ణాక్షరములతో విలిఖింప బడకపోవు!!

చార్జర్స్ విరహితమైనను కాంగ్రెసు వారు సాగించుచున్నదియు నొకవిధమగు పోరాటమే. కాన పూహములకు ప్రతి పూహముల బన్నుటయు నెత్తులకు ప్రతి యెత్తులు వేయుచుండుటయు, సమయోచితములగు నడకలు నడుచుచుండుటయు

వారికిని వలయును, కాన వారొకప్పుడవసరమునుబట్టి శాసనసభల బహిష్కరించి తమ పలుకుబడిని ప్రదర్శించిరి. నేటి యవసరములనుబట్టి మరల శాసనసభల ప్రవేశ మంగీకరించి ప్రజలకు కాంగ్రెసుపై గల భక్తిని విశదీకరింపజేసిరి. ఎవరెవరి కనుకూలమగు నేర్పాటులను వారు పరిస్థితులనుబట్టి నిర్ణయించుకొందురు. వారి కేవిధముగను తోడ్పడజాలని మనకి నోషవశీలన లెందులకు? హిందీభాషా ప్రస్తావనలో నీ యనవసరపు రాజకీయగొడవలెందులకు? కల్పలతా! నా లేఖాప్రత్యుత్తర మంతయు నారయ శ్రీమతి శారదామణి మంచి విద్యావతియని తోచుచున్నది. కావుననే యొక్క లేఖయందే సంఘ మత రాజకీయార్థిక చారిత్రక భాషా విషయములనెల్ల గుప్పించి గృహలక్ష్మి సంపాదకుల యభివృద్ధినము లందుకొనినది. ఇట్టి విద్యావతితో నాబోటి యల్పజ్ఞురాలు సమాధానమియ నెంచుట తగదు కొండతో డీకొనుటయే యగును.

కల్పలతా! హిందీ విషయమై యీ శారద వ్రాసిన లేఖయు చూచితివి. ఆ శారదామణి వ్రాసిన ప్రతిలేఖయుచూచితివి. దానికి నే నిప్పుడిచ్చిన సమాధానముగూడ నారసితివి. కాన యిందలి సాధక బాధకములెల్ల నీకు బాగుగా తెలిసియే యుండును. ఇవియు నీకు తృప్తీయకున్న కడదిన మే నల భారతీ పత్రికలో పఖిలభారత వర్షియ సాహిత్య సమ్మేళనమునకు సభాధ్యక్షత వహించిన మహాత్మా గాంధీగారి యుపన్యాస

మున్నది. అందు నీ వివాదవిషయముల పోగలవు. మహాత్ముని నిష్కవట హృద
కెల్ల మహాత్ము డుదితమైన సమాధానముల యము నెఱిగివారి కెవరికైనను నాయన
నిద్రియన్నాడు. వానినెల్ల సమగ్రముగా జది పిండి భాషా ప్రచారోద్యమము నాజ్ఞే ✓
విన నీ సందియములును శ్రీమతి తారదా పింప నవకాశము గలదా?
మఱి సందియములును పూర్తిగా తొలగి

ఇట్లు

కారద.

అచ్చమాంబ

విహికసుఖంబు లిచ్చట ననుభవించి
యనుభవించఁగ శాశ్వతంబగుసుఖంబు
నమరపురికేగు నీకు నశ్రమవధంబు
నిర్మలానందమునుగూర్చు నీశుఁ దలఁతు.

ప్రాణమువాయుటన్న దనివార్యము సంభవమైనతేవసం
తానము కెప్పుడోయపుడు, దానికేనై వగవంగఁజెల్ల దీ
మేనుగలంతకాలమును, మేలగు కర్తయు లాచరించి యిం
పై నయశంబుగాంచిన సుమారను నిన్నది సంస్మరించెదన్.

అక్షరజ్ఞానమన్న దానంతయైన
లేనినీవు క్షరాక్షరజ్ఞానమెట్లు
లరసితివో, నీదు ధీశక్తి యదృష్టంబు
అక్షరశ్రద్ధ కిల సపాధ్యంబుకలదె.

నీదుమనంబునవ్యవసరము చేప్తవరోపకార మా
హ్లాదకరంబుపల్కు హృదయంగమమాదరణంబు సంతతి
శ్రీదముసత్సృప్తన మశేషములొనుగుణంబు లేకమై
మేదివిగెల్లెనిట్టులన మించితివన్నిట నచ్చమాంబికా!

సాధితసర్వసిద్ధుఁ జలిశాఁతుఁడు నీజనకుండు వమ్మిగం
గాధరశాస్త్రిగారు, సహగర్భుఁడు పండిత పేరిశాస్త్రి, వై
ద్యాధికవేంకటేశ్వరుఁడు దైవము, పుత్రులుప్రాజ్ఞ లీవు న
తాఘతమన్వభావ, వతిధన్యమునీతను నచ్చమాంబికా!

శిరోమణి వారణాశి గంగాధరశాస్త్రి

ప్రేమ తత్వం

శ్రీమతి చామర్తి సీతాదేవిగారు

“ఏమండీ! మీకు కఠోర వారంకోలాలు కలవును వస్తున్నాయట? ఆకలవులలో రాజమండ్రి వెళ్ళడామండీ!” అంది సీతమ్మ.

సీతమ్మ కాపురానికివచ్చి మూడేళ్ళయింది. ఆమె మంచి ప్రాథ; లోకజ్ఞానం విశేషంగా సంపాదించింది. కావ్యాలు కొంతవరకూ చదువుకుంది. వీరభద్రరావు లి. యె. పరీక్షలో కృతార్థుడయ్యేడు. మువ్వపని సంపాదిస్తామని, లిస్టులో చేరుకోయిచుకుందామని యీ మధ్యనే చెన్నపట్నం వెళ్ళవచ్చేడు. అక్కడ నుండి వచ్చినప్పటినుండి యేవో పుస్తకాలు చదువు తున్నాడు. ఆలోచనలో మునిగిపోయినట్లుంటున్నాడు. సీతమ్మ ఆసంగతికవిపెట్టిందిగాని కారణం పూసించలేక పోయింది. తాను మూడేళ్ళాయ కాపురానికి వచ్చిందిగాని ముచ్చట వీరదాని కొక మొలకయినా కలిగిందికాదని ఆమెహొచ్చుకొనేది. వీరభద్రరావుకు మద ఆదే విచారం ఆనకుంది. రాజమండ్రి వెళ్ళితే పర్యావరణం కష్టమంద పుడతాడని ఆమె నమ్మకం. అందుకోసం భర్త నడిగింది. ఆరే దిటివలచదువుతూవున్న పుస్తకాలూ, పెద్దపెద్దవాళ్ళు చెపుతూవున్న ఉపన్యాసాలూ, కొందరు మహా నీయులు చేస్తూన్న ఉపదేశాలూ ఇవన్నీ కలిసి వీరభద్రరావు మతం మార్చేకాయి.

“పోనిస్తా! ఏం రాజమండ్రి! నీకీ పిల్లలపిచ్చి పట్టుకుందే? చక్కగా కడిగిన ముత్యాల్లాగ మన మిద్దరమూ కలిసి మెలసి కాలక్షేపం చేసుకుందా! ఆ లంపటంకూడా యెందుకు కోరుతావు?” అన్నాడు వీరభద్రరావు. సీతమ్మకళ్ళు వికాలంగా విప్పి భర్త నెగాదిగా చూచింది. ఆశ్చర్యదేవతయి అలా నిలబడి

పోయింది. “అయితే వంశాభివృద్ధి జరుగుదు లేదంటారా యేమిటి?” అంది.

వీరభద్రరావు “జరుగులేగాని, మనకింతదేగం పిల్లలక్కరలేదు. వంశాభివృద్ధికి కావలిస్తే ముందస్తుడో ఒక మొలకని కంటావు! ఆరే మానయ ప్రవర్తిల్లుతుంది. చాలదూ?” అన్నాడు.

సీతమ్మ:—ముందస్తుడో అంటే యెప్పుడు? మన యౌవనం కాస్తా వారిపోయిన రేయవారా?

వీరభద్రరావు:—ఉండదు! లోపపడమా! ఇదిగో యీ పుస్తకాలు చూడేవా? మెన్ను చెన్ను పట్నం వెళ్ళినప్పుడు నాకో హైకోర్టు జడ్జిగారిచ్చేరు. వాట్లాలో యేం వ్రాసిఉందంటే, ఏ దంపతులయినా సరే కోరినప్పుడు మరో ఆడో, వారికేపిల్ల కావలిస్తే ఆ పిల్లని కనవచ్చును. వారికి పిల్లలక్కరలేదని తోస్తే కనడం మునివేయవచ్చును. నీవు పిల్లలను కనివుంటే నీకు నామీదమన్నప్రేమ మూడువంతు లా పిల్లల మీదికి పోతుందా? అప్పుడు నేను ముచ్చటపడి నీలిస్తే నీకు పలకడానికయినా తీరుతా టుంటుందా? ఇంకెలాగే మనం ముసలాళ్ళమయిపోతే యేమిటి? భగవంతుడు ప్రసాదించినన్ని వాళ్ళయినా మనము యౌవనసౌఖ్య మనుభవించాలా? అది అలావుండగా పిల్లలెక్కువయినకొద్దీ మన ఆస్తి పలుచపడిపోతుంది. వాళ్ళకి కావలసినవన్నీయిచ్చి శీవనవిధానా లేర్పాటు చెయ్యడానికి మన కిప్పుడేదీ కాశముందదు. మన పిల్లలు పేదవాళ్ళయి తిరుగుతూఉంటే మనకానందంగా ఉంటుందా!

సీతమ్మ కనుబొమ్మలు మూడేసింది. తిక్తంగా

భర్తవైపు చూచి అంది. “మునపనువని కనకనా, హైకోర్టు బడ్జెట్ యివ్వాలా? మచ్చటలు వద్దవడానికి హైకోర్టుబడ్జెట్ కావాలి? యీ ప్రకృతిని మార్చగల కావ్యాలుమాడా వస్తున్నాయా? పిల్లలను కంటే ఆడుదాని యోజనం బానిసోరుందని మగవాడికి భయమా? ఆహా! యేమి వికారమృదయం! మగవాని ఆయుర్యాగ్రం వానిచేతిలో నున్నదా? అది గాక, యోజనానుభవాకాంక్ష యెంత కాలముంటుందో నిర్ణయించాడా? పిల్లలులేని వావంటి నిర్భాగ్యురాలిని త్రివళులయ దేవప్రమానంగా వెలిగిపోతున్నారా? కాశ్వరయావన సౌఖ్యమనుభవిస్తున్నారా? తాను నిత్యయాషమడై నిర్మలంగా విడ్డ పూవులగు కలకలబాదుతూ ఉంటాడా? నిష్కల్మష ప్రేమకి యోజన మొక్కటే లక్ష్యమా? వాపప్రస్థులయిన దంపతుల కే యోజనం ఉంది? వారు ఒకరి నొకరు ప్రేమించుకోలేమా? వలపు కేవలము పశుత్వం గ్రేంద పరిణమిస్తుందే? ఇంక పాస్వర పరత మగవానికే గాని యాడుదాని కక్కరలేమా? ఇట్లు నిత్యపశుత్వ పరత్వమున బడి మగవాని యోజనం మరి బారదు గావోలు. ఇంకొకమాట-మగవానికంటే కాదు దేలా కనబడుతుంది? వాసన చూచి పోలేనే పువ్వను పన్నాడా?

“అదిగాక; పిల్లలు పుట్టడంతోనే ఆడుదానికి మగవానిమీది ప్రేమ పిల్లలమీదికి పోతుందా? ఈ సవన ప్రేమరత్నసూత్రం వాడు బోధపడలేదు. అయితే జగత్తులో ఆడుదానికి మగవాడులేప్పు మరి ప్రేమింపదగిన వస్తువే లేదన్నమాట. భగవంతునిమీది ప్రేమ పరగడలు త్రొక్కవలసిందే? తలిదండ్రులమీది ప్రేమ తాదమారు కావలసిందే? అమ్మదమ్ములమీది ప్రేమ అడుగంటవలసిందే? స్నేహితులమీది ప్రేమ చిందరవందర కావలసిందే? బంధుగులపైని ప్రేమ పాడు కావలసిందే? దేశప్రేమ దిబ్బచేరవలసిందే? అదేనా ప్రేమరత్నం?

“ఇంక పిల్లలెక్కువయితే ఆస్తి పలుచ బడుతుందన్నాడు. ఇది మగవాని అర్థకాస్త్ర జ్ఞానసాధాగ్రం కావోలు! ఆస్తిని కావ్యరంగా నిలబెట్టే ఉపాయాలెన్ని కనిపెట్టేరు? ప్రేమంతు లెందరోచేతిలో చిప్పువచ్చింది. అక్కడల్లా బిడ్డలసంఖ్య కారణమా? మీ రన్నట్లు కావలసివట్టాక్కో దిడమను గవ్వారను కొండి? ఆ కొడుకు మొదలయితేనో? చపలుదయితేనో? చచ్చు పెద్దమ్మయితేనో? ఎందరు పండితుల కడుపున శుంకలు పుట్టలేదు? పండితపుత్రుడన్నమాట వివరమా? ఇక ఆలోచ్యమిదయ మాలోచించండి. పిల్లలను పెంచే విధానములెగిన దంపతు లెందరున్నారో లెక్కపెట్టండి. అలాగే పెంచుతున్నారను కొందాం; అంటువ్యాధులు రాకుండా నిలబెట్టే ఉపాయాలు సిద్ధమైన వేవయినా ఉన్నాయా? రోగాలకు తిడిలే గ్రుద్దివట్టు పనిచేసే మందులున్నాయా? అవేమి లేవన్న జోక్ మొలకను కనిపెట్టుమన్న తలిదండ్రుల దినం యెలా దిబ్బకేరుతుంది? మగవా డన్నవాడు, తీవుడిని నిత్యం వెన్నంటిఉండే మృత్యుదేవతను దూరంగా లేకమే స్థిరోపాసుం కనిపెట్టాలి. పాదరసం లాగు పరుగై తననునమ్ము వ్యసనవంశ క్తంగాకుండా మరలిచే ఉపాయాలు కనిపెట్టాలి. సుర్య్యాపారాలలో తలదూర్చకుండా, ఉండే కట్టుబాట్లు చేసుకోవాలి. అప్పుడు జననతత్వంమీద స్వల్పత్రత సంచారిస్తే రాణింస్తుంది!”

పీఠభద్రరావు:—అబ్బ! ఏమిటలా గచ్చపాద లాగ గలగలబాదుతున్నావు? బబబలాడించేకాదే? నేను చెప్పిన మాటలు సేవర్ధం చేసుకోలేకపోయావు. ఈమాటలు స్పష్టంగా చెప్పతానువిను. పిల్లలను కంటే ఆడుదాని బలం క్రమక్రమంగా తగ్గిపోతుంది. అందుకోసం మితివిరచుకుండా ఒకడో ఇద్దరో పిల్లలను కని కాపెత్తివేయగలిగితే శ్రీ ఆరోగ్యం అంతగాచెడదు. దేహసౌఖ్యం యెప్పుడైతే వుంటే గేహసౌఖ్యం అప్పుడే ఉంది.

నీరమ్మ:—అలాగయితే నేను మాటాడలేదుగాని బుద్ధిమంతులు లోకానికి తమచేతలచేత, మాటల సేతాకుడ తెలియాలి: నేవలం యితరుల ఊహలమీద పండితులబుద్ధి వన్నె తెక్కకుడదు. ఒక్కగలచేసి యరటిచెట్టు తరిస్తూంది. ఒక పిల్లనుచేసి తుమ్మెద తొలిగిపోతుంది. ఇది ప్రకృతి నిర్మాణతత్వమా? చిత్రకారుని శిల్పచాతుర్యమా? ఇంక నెన్నియో జంతువులు ఒక్కొక్కచూరి వాలుగయిదు కూనలను చెట్టి నిత్యాలోగ్యముతో నిగనిగలాడుతున్నాయి. ఇది ప్రకృతి తత్వమా? ప్రకృతి కాన్త్రవేత్త భావపరిణామమా? ప్రకృతిలో భాగమయిన మనుష్యజాతికి ప్రకృతి సూత్రములంటవా? ఈ సందర్భములో నాకో చిన్నకథ జ్ఞాపకం వచ్చింది. చెప్తామనింది. నేను పడేండ్లదానినై యున్నప్పుడు మా అన్న రఘురామరావు కోయంబత్తూరినుండి శలవు లేవో వస్తే యింటికిచ్చాడు. మా నాన్న మా పెరట్లో గులాబి మొక్కకటి తేకాడు. అప్పుడది పోగొమ్మ వేసి కొమ్మకొమ్మకూ గుత్తులుగుత్తులు మొగ్గలు తొడిగింది. రఘురామరావప్పకు వ్యవసాయ కళాశాలలో చదువుతున్నాడు. అతడి చెట్టుమాలి, చెల్లీ! చీక పురుగులూగ చెట్టుకిన్ని మొగ్గలెందుకే! చెట్టునత్తువ చెడుతుంది. పువ్వందం పోతుంది. చూడు కొమ్మం రటికి ఒక్కటే పువ్వు పూచిస్తాను. అప్పుడానందంచూడన్నాడు. ఏరే అలాగే కానీ అన్నాను. అతడు కత్తె రొకటి పట్టుకొని చుట్టూఉన్న మొగ్గలన్నీ కత్తిరించేసి మధ్యనున్న మొగ్గమాత్రం కొమ్మను విడిచేకాడు. ఆ మొగ్గ క్రమ క్రమంగా పెరిగి పెద్దదయి కొమ్మ నుండా ఒక్కటేపువ్వు విడ్డాది. పువ్వు మనీ సాగముగా వుంది. పెద్దది! దానినికోసి యెప్పుటివాడుక వొప్పవ వాసన చూచాను. ఏం చెప్పేది! దాని మునుపటి పరి మళమంతా పోయింది. నేను తెల్లబోయేను. పెగటు వాసన చేసింది గాని గులాబివాసన లేనేలేదు! ఎందుకా పువ్వు! ఆ బుద్ధిమంతుల జీలుగుతుండుతూ తేలుగుండో చూడండి! దానికి దీనికి యేమిటి భేదం?

ఇంకా యీ లెండుపువ్వు వయం! ఈ మధ్య లెండు కూరునుండి వచ్చిందని పెద్ద చేమంతిపువ్వు మీరు తెచ్చేరే, అది కాగితపు పువ్వుగాను కలకల లాడవమే గాని కొంచమేనా పరిమళించిందండీ? ఎందుకీ నిర్బంధ మనుమాలు? ఎక్కడయితే ప్రకృతి నిబద్ధంగా శరీర నిర్మాణ తత్వం మారుతుండో, అక్కడల్లా గుణం కొరతపడుతుంది.

వీరభద్రరావు:—ఉండయితే! దీనికేం చెపుతావు? మంచి చెడ్డ లాలోచించుటడా ఎక్కువ మందిని కనేత్తుంది లోకం! ఈ పిల్లలలో కాలేజీలు కర్మాగారాలు క్రిక్కిరిసి పోతున్నాయి! కళాప్రవీణు లెక్కువయిపోతున్నాయి. నిరుద్యోగపు సమస్య లెక్కువయిపోతున్నాయి. అభిప్రాయభేదాలట హద్దలేదు. బ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణేతర భేదాలు బరిసి పోతున్నాయి. ఇవన్నీ తగ్గ దేశమంతా ఏకముఖంగా పనిచేయాలంటే జనసంఖ్య తగ్గలి; గాంధీమహాత్ముడు మాడ యీ చూడే అంటాడు. కాని అతని విధానం చేయ. శ్రీ పురుష మయోగాని కవకాశమే యివ్వ కూడవంటాడు. ఈ గ్రంథాలలో శ్రీ పురుషులు భార్యాభర్తలుగా జీవితా కొన్నికొన్ని యుగ్రత సాధనాలపట్ల సంతాపపంతులు కాదుండా ఉండ వచ్చుననే మాత్రం సిద్ధాంతం చెప్పబడివుంది.

నీరమ్మ:—అబ్బ! అమాటలువిడచమే కష్టంగా ఉంది! ఏమిటిది? పిల్లలులేకపోలే కాలేజీలందుకు, కర్మాగారాలందుకు? జగత్తులో అభిప్రాయభేదమే లేకపోలే జగత్తే లేదు. చూచేరా, ఆ బుద్ధిమంతుల లోనే లెండుతెగ లేర్పడ్డాయి. గాంధీమహాత్ముని దోత్రోవా, గ్రంథకారుల దోత్రోవా—మనుష్యుల కన్న ప్రత్యేకతయే అభిప్రాయభేదము; అభిప్రాయ భేదమువలననే ప్రజలలో విద్యాకాంక్ష; దానివలననే జ్ఞానాభివృద్ధి; అదియే దేశక్షేమాభివృద్ధికి కారణమవు తుంది. సృష్టితత్వం ఒకమాటు నిదానించి చూడండి! జనులముఖా లెన్నో అన్ని భేదాలు, మన స్వత్వాల్నో

అన్ని భేదాలు! కరీరనిర్మాణములెక్కో అన్ని భేదాలు! జనసంఖ్యలెక్కో పాఠ్యాభ్యాసేర్పడుతుందా?

“ఈ మహాకార్యానికి యంత్రసాధనం కూడా కనిపెట్టేమా? ఇది యరీ బాగుంది. యంత్రసాధన సుపత్రి యొప్పుడింత బావయింది? గొడవలికి విద్వలమ ప్రపాదించే యంత్రాలున్నాయా? ఇక్కడ మీ యాటలు పొగవుగదా! పొదుగువార్ల మా అడ్డీ నాలోటిదే, ఇద్దరు పిల్లలమకండి; ముద్దుమచ్చటా చక్కా అనుభవిస్తుంది. నాకేదీ? ఇన్నాల్సాయా కూడమా?”

“అదికాదే” అని వీరభద్రరావు యోహాచెప్పి పోయేడు.

“ఏదికామా! మరేం యీ బాగువుగాలం కట్టేయ్యండి సరే, మీయంత్రాలేవో మారుపయోగించండి. రైవంతేరా? ప్రకృతి సమర్థతత్వ సూత్రాలెవగదా? మిలో నా కెందుకీవాదం? నే నవరలకు పోయి వండుకోవాలి” అని వీరమ్మ భోపలికివెళ్లినా యింది. వీరభద్రరావు చిరువత్సవత్సరగా అలా వీర్యం కూర్చున్నాడు.

2

“బోనీ? ఏం చేస్తున్నావు? ఇదిగో మంచివస్తువు తెచ్చేమ వీకోసం” అని వీరభద్రరావు కేకపెట్టాడు. వీరమ్మ పెరట్లో అక్కక్కడక్కడాలు చేస్తుంది. “ఏమే? రాకేం? నీకు కావాలా అక్కరలేదా?—రా మరీ ఆ రావిచెట్టుక్కడికి పోతుందీ?” అన్నాడు వీరభద్రరావు.

వీరమ్మ గబగబా వచ్చింది. “ఏమిటాలో?” అంది. వీరభద్రరావు:—బంగీ వివృతాను చూడు!

వీరమ్మ:—(చక్కరగావెల్లి చూచి) “ఏమిటి? పిల్లలులేని వానాటి గొడవలికి ఉన్నగిన్నెయమా?”

పిల్లలులేని చిన్నతనం నాకోక్కర్తికేనా యేమిటి? మీనమాత్రం చిన్నతనంలేమా?”

వీరభద్రరావు:—ఇదేమిటో! పరీగాయూచి చెప్పి లాడు! ఇది స్త్రీలపాలిటి వరప్రసాదిని! స్త్రీల యావనభవాగారం! ముంగొంగులంగారం! ఆ కంపెనీ నాన్న చెప్పివట్టూ మనం చేయగలిగేమంటే ఇక భార్యా భర్తల నడుమ భావ్యతామరగాం స్థాపించే మన్నమాటే? ఇక వాకిమధ్య పావంలా? పుడకలాగు విద్వలుందరు.

వీరమ్మ:—సరే! లోబానో! మీకు పిచ్చి బావవుతుంటే? మీదజేవుణ్ణి క్రిందను పెట్టిమయినా ఆడుని పిల్లలను కనితీయింది.” అని వెళ్లిపోయినది.

ఆరునెలలయింది, మునుపటికంటే వీరభద్రరావుకు వీరమ్మమీద ప్రేమ బాదయింది. ఆమె వెళ్ళుల తెలుపు, పెదవిపైని బాలికేఖలూ, కనురెప్పల బయటూ, అడుగుమెల్లనూ, అతిమమమారం, ఇవన్నీ వీరమ్మ సహజసౌందర్యానికి వన్నెతెచ్చేయి. మఱి అయిదునెలలకి వీరమ్మ కొడుకును కంది. వీరభద్ర రావుకు మోడువాయ నవమ్మ పుట్టించివెళ్ళియింది. అతనికి పిల్లడిమీద ప్రేమ అధికమయింది. ఆ సమానం ఆ పిల్లడి వలా చేసులలో యొక్తుకొని కారే పనికూడ తురచిపోయేవాడు.

ఒకనా దానికి ఉన్నగిన్నె ప్లావం వచ్చింది. వెంటనే బనారుదవెల్లి ఒక పెండిఉన్నగిన్నె పట్టుకొని వచ్చేడు. “బోనీ! ఇదీగో! చూ”దన్నాడు.

వీరమ్మ క్రుద్ధిపడి వెళ్లి ఆ చేతిలో ఉన్నగిన్నె అందుకుంది.

వీరమ్మ:—దీనిమందు గాలాలెందుమా? గడియారం గాలులెందుమా?

“బోనీ!” అని ఆ బాలెంతకాలి పనువులుగల వీరభద్రరావు ముద్దుపెట్టుకున్నాడు.

గృహవిద్యా శిక్షణ: నియమిత వేతనములు:

చదువుల రామచంద్రయ్యగారు, బి. ఏ.

[అనువాదము.]

(బీదకుటుంబమునకు కేంద్ర పాఠశాలమునకు సంఘాన్నతికై వెలకొల్పిన “పోర్టు సన్లైట్ ప్రీ మండలి”కి లోకోపకార ఫలమును శ్రీమతి రత్న తాతాగారు, పోర్టు సన్లైట్ మండలికి కేంద్రమున పాఠశాల కోర్టునందుగల తమ దివ్యభవనము నొసంగిరి. ఇందు బీద యువకులును, వివాహితులును, తమతమ కుటుంబరక్షణలకై వియమిత వేతనములతో శిక్షణ పొందుచున్నారు. క్రింద పొందుపరుపబడిన వ్యాసములో యీశ్వరమున, పాతకాస్త్రము, కుటుంబము, మనోహరి, నేర, ఇల్లరి మొదలగు గృహమునకు గావలసిన భవన ప్రవిషయములందును పొందు శిక్షణ విధానముగ వివరింపబడి యున్నది.)

సర్ రత్న తాతాగారి పరిశ్రమలము మును గాంచినపుడు, తద్వారితావరణమున “పరిపూర్ణమును సమర్థతయున్న నిదియే” యను భావము పాతకట్టెను. ఇచట, సాధారణ పాఠశాలములకు కేంద్ర పరిమితి మంది యువకులున్నారు. వారి ముఖ్యతయములు మూడు: తమకుగాని తమ కుటుంబములకు గాని కావలసిన భవనము సంపాదించుట; కుటుంబమునకు తోడ్పడుట లేక గృహ విద్యల నభ్యసించుట; తమ విరామకాలమును లాభదాయకముగా సుపయోగించుట; ఈ యాశయముల పొందుటకే వారందు పనిజేయుచున్నారు.

ఈ నికేతనమున గల పరిశ్రమలకు “జీని వల్లు పరిశ్రమ” యన్న పది చాలదుగాని, అంతకంటె మంచి దింకొకవేరు తెలియక యున్నది. అన్ని శాఖలందును సుశిక్షణ, సున్నితము, చక్కని కార్యక్రమముగలదు.

వేతనము తేనెను జేయుట జూడనై తిని గాని, దానికంటె మధురమును రుచికరములును అగు పదార్థములజేయు భాగముల జూచి తిని. సుప్రసిద్ధమైన ‘పోర్టు సన్లైట్’ (Port Sunlight) భిక్షు సంస్థాపనయు, ఇంతకంటె ఎక్కువ సుశిక్షణ, పరిపూర్ణత జూపబడవలె నారలంపు.

ఈభవనపు క్రింది యంతస్తున పాతకాల లున్నవి. భవనము సంపాదించు విద్యార్థినుల కివి చాల యిష్టమైనవి. కూరలు, రొట్టెలు, లడ్డులు, పిండిమెట్లు, బిస్కెట్లు మొదలగు వేలకొలది తినుబండారములను పెక్కుమంది యువకులు జేయుచుందురు. ఈశాఖ యందు ఏబదిమంది యువకులు పని జేయుచుందురు. ‘వివాహమాడుట వంటజేయుటకే’ యను పరివాసపు లోకోక్తిని దలంచి నేను పాఠశాలముల పాఠశాస్త్రమండలి యాసక్తి కచ్చెరువొందలేదు.

ఇచట తయారగు వస్తువులన్నియు త్వరగా జెడిచేపు స్వభావము గలవగుటచే నిన్నివస్తువు లేమిజేయుదురని వింతగలిగెను. కాని వాని నన్నింటిని పెక్కుగృహములకును, పాఠశాలలకును, పరిశ్రమాలయములకును, పంపి యొక గొప్పవ్యాపారమే జేయుచున్నారని తెలిసినది. 800 మందికి తక్కువ గాకుండ భోజనమును తయారుజేసి, ప్రతి దినము ఈసంస్థ సుమారు మానవమునకు తలకరువది రూపాయలవంతున దీసికొని భోజనమందజేయుచున్నది! (ఉదయమందు రెండు వల్లెరములు, సాయంత్రము మూడువల్లెరములవంతున వంపుదురు.) ఈశాఖకు సంబంధించిన దింకొకభాగముకూడ గలదు. దానిని వారు Jam Jelly Department అనెదరు. ఇందున్న వారందరు చాకులెట్లను తయారుజేసి పైన కాగితముల జట్టుచుందురు. ఒకానొక చాకులెట్ కర్మాగారమున నూతనముగా పనిలో ప్రవేశించినవారిని మొదటి వారమునందు, తమ కీప్టునువర్చి చాకులెట్లను తినమందురట! తరువాత వారు చాకులెట్లను నోట వేసికొనుటకైన సహింపరట! ఆ సమాచారము జ్ఞాపకము జేసికొని యందలి కార్యనిర్వాహకురాలితో మీరు గూడ ఆపద్ధతి ననలంబింపకూడదా యనగా వారందరు నవ్వుదొడంగిరి.

వివిధ గుడ్డలు చలువజేయు చోటును బాడబోయితిమి. ఇచట ఆవిధి ఇతరులు చలువజేయు స్థానములందునలె బయలుదేరుచుండుట లేదు. అది విద్యుచ్ఛక్తిచే ననువ

బడుచున్నది. అచట పనిజేయువానికి దానియం దాపక్తి మిక్కుటముగ నున్నట్లు దోషము. ఇందులకు ముఖ్యకారణమేమన, దానియందు దినమంతయు పనిజేసినను, ఒక రూపాయకంటె యెక్కువ సంపాదించ సాధ్యముగాదు; కాని యితర శాఖలందు అనగా సగిషీ, నేత, కుట్టుపని మొదలగు వానియందు దినమునకొకరు రెండురూపాయలకు సంపాదించుకొనవచ్చును. ఇచట గుడ్డల నారవేయుట, ఇస్తరిచేయుట త్వరితముగ జేయబడుచుండను.

అదటనుండి వెళ్లి నేతపరిశ్రమను జూచితిమి. అత్యంతఃసుందరమగు వారి వివిధ రకముల నేత కచ్చెరువుగల్గెను. ప్రేముపై నుంచబడిన చీరలవద్ద యిరువురు లేక మువ్వరు యువతులు అంచులపై పనిజేయుచుండిరి. ఇది వారికి చాల నిష్పయగు పరిశ్రమగా గనపడి యెను. ఇందు నెల కరువదిరూపాయల సంపాదించ సులభసాధ్యమై యుండెను. ఇచ్చట హెచ్చైనజీత మరువనియే! అందుచే నీ శాఖయందు 70 మంది యువతులు పని జేయుచున్నారు.

దీనిప్రక్కనే కుట్టుపని శాఖగలదు. కుట్టుయంత్రములు వరుసలుదీర్చి 'బుజ్' అను శబ్దముతో నావ్రదేశమునంతయు నింపుచుండెను. వానిపై చాలమంది పనిజేయుచుండిరి. ఇంకొకగదిలో సగిషీపని జేయుయంత్రము లుండెను. మాకు వారుజూపిన మాదిరియందులు, పిల్లలదుస్తులు వాని శ్రేష్ఠత్వమును చెప్పక చెప్పుచుండెను.

ఈహాలునుండి నేయుచుండుచోటికి దారి దీసితిమి. ఇచట యువతులుగూర్చుండి వారి నున్నితమగు వ్రేళ్లతోడను, పాదములతోడను మగ్గముల నేయుచుండిరి. నేను ప్రయత్నింపబోయి సరిగనుత్రెంచి నాశక్తిపైనున్న భ్రమనువీడి యాశ్చర్యమందు దినమున కారణాలవంతునగుండ వంపాదించబడాలను గదాయని విరమించుకొంటిని.

అందలి కార్యనిర్వాహకురాలు (Lady Superintendent) మాతో “జపానుదేశ మందలి యంత్రములచే తయారుచేయబడు నస్తువులవెలలతో మేము పోటీదేసి గెలుపొంద గలుగుదుము. ఇది మీరు వినుట కచ్చెరువు పొందదేమా?” అనెను. ఈ విషయము నింకను విపులముగ విచారింపగా 8 గజముల చేతితో తయారగు శ్రేష్ఠముగు చీర అంచులు 4 మొదలు 15 రూ. వోపు వారమ్మగలరట! యంత్రయుగమనడగు నీ కాలమున నిది చిత్రముగదా?

ఇక పెరుగు, వెన్న, మజ్జిగ తయారు చేయుచోటు (Dairy) చాల తమాషగ నుండును. మంచుగడ్డలవలె నున్న వెన్న ముద్దలు ముద్దలుగ తట్టలలో బల్లలపై నుంచబడి యుండెను. అచట పెక్కుమంది యవతులు పనిచేయుచుండిరి.

ఈ నికేతనపు కార్యాలయమున నొక స్త్రీ

నమావేశముకై కానుకొని యుండెను. అందున్న యొక యుద్యోగి, “నారములో కొన్ని దినములు నూచనల కొరకు లేక సాయముకొరకు చాలమంది వచ్చుచుండు” రని తెలిపెను. అచటనుండి హాస్టలు, విరామశాల వీంతో మాయాత్ర ముగిసినది.

ఇట్టిస్థలము నడుపుట కద్దువచ్చు గొప్ప కష్టముగూర్చి తెలిసికొంటిమి గాని యా యాటాకములు దీనికి కార్యభూతులయిన వారి కార్యనిర్వాహకత్వము దృఢచిత్తయము అను కిరణజాలమునెదుట మంచువలె గజగి పోయెను. ఇచట పనిచేయువారు తమ శిశువులనుగూడ సురక్షితముగ వీడి తమపనుల నిరసాయముగ నెరవేర్చుకొనుటకు నేర్పాట్లు జరుగుచున్నట్లు వింటిమి. ఇట్టివే గాక వాఙ్మోక్షను పెక్కు ఆశ్రయము లున్నవిగాని. అచట చోటు విశాలముగ లేనందుచే యవి కార్యరూపము దాల్చుట సాధ్యము”:

ఇట్టి దేశోపకారులు, స్వార్థత్యాగులు మనదేశమునకు పెక్కుమంది కావలసి యున్నారు. ప్రస్తుతము శ్రీయుత రత్న తాతాగారిని మహనీయు లనుసరించెదరు గాక! ప్రతివారును దీగ్రీల వ్యామోహమున బడికొట్టుకొనకుండ యవతులగు మా సోదరి మణులండలు ఇట్టివిద్యలనేర్చి కృతార్థులై తమమను తమకుటుంబములను పునరుద్ధరింతురుగాక!

ఉ|| బ్రాహ్మణమకర్మకంటె ఎలసాంశ్యమె యెంతయుఁ బార్థవా యభి
ప్రాయమిదంచుఁ జెప్పితలు - బంధువధోద్ధృమ తాపమిగులున్
తేయముయదమంచు నీటుచెప్పితి వక్కట యేదిదారియో
మానులమారి కృష్ణయను మానములోనను ముంపఁజొచ్చెదే|

చం|| నుతిసెడెమున్నః యీగడునుమాటలతో మరబొత్తిగాఁజెడన్
గతిమిషమింపె; నిట్టియెడఁ గావుమయాయాని వేడుకొంటి; మా
హితమునుగోరువాడ విదమిద్దమటంచెరిగింపు మొక్కను|
ద్ధతి యిదిసీతపండ్లనము దాపనవాదన, లోకపాపనా||

—కర్మయోగము.

కొంత కాలము క్రిందటివరకుఁ గర్మ యోగ మను మాట మిక్కిలి సకృత్తుగా విసఁబడిడిది. లోకమాన్యుని గీతారహస్యము బహిర్గతమైననాటినుండియు నీ పదమునకు వ్యాప్తి యొక్కవ కాజొచ్చినది. అవెనుక గాంధీగారు ప్రజానాయకుడైన నాటినుండియుఁ 'గర్మయోగము' కారు చవకయైనది: కావఁసినదే. దాని కభ్యస్తరముండరాదు; కాని యీ పరివ్యాప్తి సవ్యమాలేక యసవ్యమా యని యాలోచించు నపుడు మాత్రము అనేక సందేహములు దయింపకమానవు. ఎందువలన? చూడుఁడు. సకల వేదాంతశాస్త్రమునకును బ్రహ్మముడివంటి దీ కర్మయోగమే. శ్రీమన్నారాయణుడు వివస్వన్తునకుఁ జెప్పిన దిదే కదా! ఈ వివస్వన్తుని ముఖమున నిక మనువు ఇక్ష్వాకు మొదలగువారలు విన్నారు. అట్టి

దానికీ గాలదోషము పట్టినది. భారత యుగము నాటికీ గేవలము నామమాత్రావశిష్టమైనది. అర్జునునివంటి యుత్కృష్ట చంద్రవంశ సంచాతుఁడే న్యకులోచితకర్మఁ జేయునెడఁ బొందఁగూడని దుఃఖమును బొందినాడు కదా! అసఁగా నేమనెడి మాట? ఈ యుత్తమవిధాన ముత్తరించినదనుటయే. ఇట్టి మహావిపద్ధతఁ డొలఁగించుటకే శ్రీమన్నారాయణుడు కృష్ణావతార మెత్తుట. వర్ణాశ్రమ వ్యవస్థితమైన మానవధర్మము మట్టిపాలై ప్రతివాఁడును జలగవలె రక్తపిపాసువైనాఁడు! వేయేల! దుర్యోధనుని వంటి యుత్తమరాజకుమారుఁ డొకఁ డన్న పెండ్లామును, అయోనిజను సభలో మానభంగ మొనరింపఁజూచుట సామాన్య విషయమా! శ్రీ సవమానించుటయా!! శివశివా!! ఇక నుసేకు యెంతమాత్రముఁ

బనికీరాదు. కాబట్టి వర్ణాశ్రమ ధర్మవ్యవస్థల విలసిల్లు ధర్మము—మానవధర్మము—మరల నుద్ధరింపవలెను. కాబట్టియే శ్రీ కృష్ణుడై యవతరించిన భగవానుడు యుద్ధము సేయుచుని విజయున కుపదేశించుచున్నాడు. యుద్ధమనగా కేవల హింసా కర్మయే కదా! తథాస్తు! ఏ కర్మయందు గాని తత్త్వజ్ఞానము మొదటిది. ఇది యథా యోగ్యముగా జెలుసుకొనక చిత్తశుద్ధి కలుగదు. అది లేనపు డేవని చేసినను బాడే గాని బాగుపడదు. ఈ తత్త్వజ్ఞాన చిత్త శుద్ధులకు రెండే విషయములు మనుష్యున కమృతత్వ మిచ్చుచున్నవి “ఫలాపేక్ష వదలు; మానావమానములతో బ్రమేయము పెట్టుకోవద్దు; నీ పని నీది — కులక్రమాగత మైనది” అనియే గీత బోధించుచున్నది. సన్యాసియుఁ గర్మయోగమే పూనవలయును. దేనికనగా లోక తే మమునకు. ఇట్టి ముత్తమకర్మ నాచరించుట కధికారి యెవఁడు?—చిత్తశుద్ధి గలవాఁడు మాత్రమే: తదన్యుఁడు అనగా భోగరాగములఁ గోరువాఁడెంతమాత్రముఁ బనికీరాఁడు.

గాంధీమహాత్ముడు స్వయముగా సర్వ పరిత్యాగముచేసి వేరొకరిని జేయుచును చున్నాడు. ‘నాది’ యని చెప్పుకొంటు కతని కేదియులేదు గదా! శరీరాభిమానము గూడ నతని కున్నట్లు లోచదు. ఎప్పుటి కప్పుడే యాత్మపరీక్ష: దోషమున కుపవాసము శిక్ష: యిట్టి కఠినదీక్షతోనున్న యా మహాపురుషుని — అదృష్టవశమున మన కాల

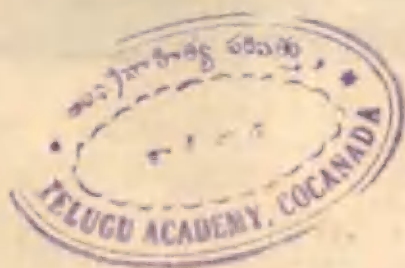
మునఁ బుట్టి మనకు సన్మార్గముఁ జూపుచున్న యా పరమయోగిని — సాధ్యమై వంతవర కనుసరింపవలెను; గాని కేవల కర్మయోగ పదమును బలుమా రుపయోగించుట భావ్యమా? నిజాస్తకరణపరీక్ష యెంతవరకుఁ జేయఁబడుచున్నదో యని విచారించితిమేని గంటసీదు రాకమానదు. ముగ్గురు మనుష్యులున్న యే సంస్థయందైనను రెండు ‘పార్టీ’లు! అంతే కాని ముగ్గురు నొకట యభిప్రాయముతో నుండుటరుదు! కాని యీ మూపురుసు ‘గర్మయోగులే’!! ఈరీసిని వ్యాఖ్యానమే చేయుదుమేని నూరేండ్లు చాలవు. రానురాను భేదము శతసహస్రవ్యాఖ్యానముఖముల నభివృద్ధి చెందుచు వచ్చుచున్నది! ఇదియంతయు ‘గర్మయోగమే’నా? ఔను!! ఔననక తప్పదు. బోలెడు చదువులు చదివినను బోలెడు నూకలు లభించుట దుర్లభమగుచున్నది. కాబట్టి కాని పనియే యైనను జేయక తప్పుటలేదు. కాబట్టి యిట్టిదానిని సమర్థించుకొంటుకుఁ బ్రజ్ఞావాదమే—“కర్మయోగమే”—గతి! ఈ విషమావస్థ యెందుకుఁ గలిగినది యని విచారితము. నేల విడచిన సాముఁ జేసినాము:—“మన మెవరము - మన పూర్వు లెట్టివారు మన మతమెట్టిది” అను నీ మొదలగువిషయములకు గంటించి కేవల ‘పరప్రత్యయనేయ బుద్ధు’ల మైనాము. కాబట్టి మన కి శాస్తి. ఇట్టి కానిపోని యవస్థల యందుఁబడి కర్మయోగ పదము నప్రభంశము సేయుటకంటె మార్గ

పరిశ్రమాలయములోని చుక్కాణము

శ్రీ రామేశ్వరము అంతర్భాగము

దర్శకుడే యనుకొనుచున్నాము కాబట్టి
యా మహాత్మునే మనపాక ననుసరించుట
లేన్న!

నిజమగు కర్మయోగము గ్రామములలో
నారంభము కావలయును. ఎండలకు వాన
లకు వెన్నుచ్చిన హాళికులు మలమల మాడి
పోవుచున్నారు. వారి క్షేమమే మన
క్షేమము కాబట్టి (A bold peasantry,
their country's pride when once
destroyed can never be supplied)
వెంటనే యీ పట్టవాన విజృంభణలకు

దిలోదకములిచ్చి పల్లెటూరి ప్రజలతో
గలసి మెలసియుండి పాటుపడుటయే కర్మ
యోగమగును. దీనిమూలమున నిరుద్యోగ
సమస్య తీరుట యటుండ నాత్మాసందము
సమకూడుచున్నది. దీనివలనఁ బాపచిం
తయు దూరమగుచున్నది. కాబట్టి యువ
యువతులు శుద్ధచిత్తులై యిట్టి లోకకళ్యాణ
సేతుకమగు కర్మయోగమునకుఁ బూను
కొని భరతభూమిని దొంటి సాధాగ్యసితికి
దేవలయునని మనవి. మాటలతోఁ బనులు
కావు. ఓమ్ తత్సత్.

బాలవిజ్ఞానశాఖ

మల్లె మొగ్గ

మల్లెంటు తెచ్చారు మానాన్నగారు
తల్లియేమోపెరట త్రవ్వపాతించి
అన్నయ్య పందిరిని అచటవేశాడు
తన్నగామీదికే తీగలెక్కాయి
వేసంగిగాలులు వీచాయెలేదో
పూసిందయాచెట్టు పుష్కలంబుగను
ఒడినిండిపోయింది పల్లెంబుపట్ట(దు)
ఒకసజ్జసాలదు ఎన్నోనుమిగిలె
రేపకడమొగ్గలు మాపటికిపూలు
మాపటికొమ్మగ్గలు రేపటికిపూలు
అకుదూచినకొద్ది అవిమఱిపూయు
రేకులనువిడచుకొని రేలెల్లనవ్వు

దంశల్లుగాగ్రుచ్చి తలకుచుట్టండి
మొగ్గల్లుగాగ్రుచ్చి ముడవండి సిగల
పోగులుగలక్మీకి పూజచేయండి
వేగముగదేముని మెడనువేయండి
అంగుగాఒకమొక్క అలికేమొలేదో
రంగుగాపెరదంత రమ్యమైపాకె
తోంగిచూచును ఆకుతోడిమలనుండి
శృంగారతరమైన చిన్నిపువ్వుములు
తీరికై నవ్వుడు పికారుపోదాము
కమ్మనివలపు లాఘూగించుదాము
మంచినీళ్లను పరిమళింపజేతాము
మల్లిఅత్తరవులు మరిపండుదామ.

కప్ప కెందుకు పాదలు వచ్చినవి?

చీనాదేశంలో పెకింగు నగరములోగల పెద్ద గంటనుగూర్చి మీరు ముందే చదివి ఉన్నారు. చీనావా రిట్లు వారి దేశములో వింతలనే గాక, ఇతర దేశములలోని ప్రాత వింతలనుగూర్చికూడ చిత్రవిచిత్రమైన కథలను చెప్పుకొనుచుండురు. అందులో మన హిందూదేశములో ఒక అరణ్యప్రాంతమున జరిగిన జంతుజాలమునుగూర్చి ఒకటి.

హిందూదేశంలో ఎక్కడో టూషాయి గుట్టలని కొన్ని కొండలున్నవట. ఆ ప్రాంతమందు అరణ్యములో జంతువులన్నియు

అల్లకల్లోముగ ఒకనాడు తగవులాడుకొన్నవి. దానికి కారణమేమి?

ఒక ముసలివాడు చెట్టుకొట్టి కాలక్షేపము చేసుకొనేవాడు. వాని కత్తి మొఱకుపోయినది. దగ్గరగానున్న ఒక యేటిలో ఒక రాయిమీద దానిని వాడు నూలుకొని పడుచుపెట్టెను. ఇంతలోనే ఒక యొడుక అతని కాలును కఱచెను.

అతని కేమీతోచక గబగబ ఒక చెట్టు దగ్గరకు నెల్లి దానిని కొట్టివేసెను. ఆచెట్టు “అయ్యా, ఇదేమయ్యా నన్ను ఇట్లు నటికి

నావు? నా ఒంటినిండ ఒంటెమీసలు వున్నవే! అవి రాలుసమయమున నిట్లు చేసితివి?" అని చెప్పి దుఃఖించెను.

అయినను ఆ చెట్టేమి మహామందిదా? తాటిపండ్లంత పెద్దకాయను అక్కడ ఒక కప్ప ఆడుకుంటూవుంటే దానిమీద రాల్చింది. దాని కొక పెద్ద బట్టతగిలి అది "ఏమయ్యా చెట్టా! నీ కాయలను, ఎక్కడ పట్టిన నక్కడ ఇంత కారీబాగావుండగా, నా మీదనే రాల్చినదా? బాగుంది, బాగుంది!" అని విచారించింది.

అకప్ప మళ్ళీ యేమి సామాన్యరాలా? ఆ కంటికాళ్ళతోటి అక్కడ ఒక చీమలపుట్ట వుండగా దానిమీదికి దుమికింది! చీమలు సామాన్యము కావు! అక్కడ ఉండిన ఒక పామును కఱచినవి! పాము ఒకవంది నొక్క కాటు వేసింది! వంది తీగింది ఇటూ అటూ పరిగెత్తి ఒక అంటిచెట్టును ఊడ లాగింది! ఆ చెట్టుగలలో కిందవలుపు మీదనకాళ్లు పెట్టుకొని ఒక ఋషిపక్షి లేపప్పు చేయుచున్నది! దానికి తపోభంగమై పరుగెత్తి పరుగెత్తి చేలలలాటి చెవులుగల ఒక ఏనుగు చెవులలో దూరింది! ఆ యేనుగు పిచ్చెత్తినట్లు పరుగెత్తి పరుగెత్తి అక్కడ ఒక మురీలమ్మ గుడిశేవుంటే దానిని బోర్లా తోసింది. అక్కడనుంచి ఆమె కయ్యము నకు కాలు దువ్వడము మొదలుపెట్టింది!

ఇట్లాగ ఒకరిగోల ఒకరికి తెలియకుండా, ఒకరిమీద ఒకరు పడుచు, ఒకరినొకరు దూషించుకొనుచు, తిట్టుచు, తప్పుపట్టుచు

అల్లకల్లోలముగావుండిరి. అఖరికి ముసిలవ్వ తెగించింది. ఏనుగుమీద పడ్డది. "నీవల్ల నా కెంతో నష్టము వచ్చినది. నా కీప్పు మండ యిట్లు, వండ పోయ్యలేదు. నా నష్టమునకు పరిహారమిస్తే కాని పూదుకో"నని గట్టిగా చెప్పింది.

అప్పుటికి యిప్పుటికూడా మనిమంటే అందరికీ పాడలు. "అమ్మా నన్నేమి చేయ మంటావు? గబ్బిలంలాగ ఆ ఋషిపక్షి వచ్చి నాచేవిలో దూరబట్టి నా కేమి కోవక యిటూ అటూ పరుగెత్తి నీ యింటి మీద పడ్డాను కాని, అన్యాయంగా మీ వంటివారిని హింసపెట్టడం నా కేమి సరదా వా యేమి?" అని మెల్లిగా బ్రతిమాలి తప్పించుకున్నది.

ఆపాశముగా ముసిలిది ఋషిపక్షిదగ్గరకు వెళ్లి "నీవల్ల నా కీ నష్టము వచ్చినది, పరిహారమిస్తావా యియ్యవా?" అని సాధించినది.

"అమ్మా అడవిపందివచ్చి అరటిచెట్టు నూడపెరుకుటచేత నాకుకూడా నిలవ నీడ లేక కొట్టుకొంటూ యేనుగుచెవులో వేలాడు దామని వెళ్ళినాను. నేనేమి చేయగల"నని ఋషిపక్షి యేడ్చింది.

పందిదగ్గరకు వెళ్లి తే పంది చెట్టుమీద, చెట్టు పాముమీద, పాము చీమలమీద, చీమలు కప్పమీద, కప్ప కాయల చెట్టుమీద, చెట్టు చెట్టునటికే వాడిమీద, వాడు యెండ్రుక మీద ఏవో నేరములుచెప్పి తప్పించు కన్నారు.

ఈయెండుక యెవరిమీద తప్పు పట్ట గలదు? అది అనువుగా దొంగిపోయినది. తీరా కూర్చుని యెవరినో కరిస్తే దానిఫలము పూరికే పోతుందా? ఈ జంతుజాలమంతా దానిమీదపడి పగతీర్చుకుందామని నిశ్చయించుకొన్నవి.

“సరే నిన్ను నీటిలోపెట్టి ముంచివేయుటకు మేమందరము సిద్ధులమును వున్నాము. వేడినీళ్లలో మునుగుతావా. చన్నీళ్లలో మునుగుతావా?” అని ప్రశ్నించినవి.

“సరే నేను చన్నీళ్లలో మునిగిపోతా” నని అది చెప్పింది. నీటిలో యెండుక కు నీటిలో, అందులోను చన్నీటిలో భయమే ముంది? అన్నీ కలిసి దానిని ఒకగుంటదగ్గరకు తీసుకొనిపోయి లోతుగాకుక్కి, అది చచ్చి మీదికి తేలుతే చూదామని కనిపెట్టుకొని కూర్చున్నవి. యెండుక యెప్పుడైనా నీటిలో చచ్చునా? అది హాయిగా అక్కడే వుండిపోయింది.

“అరరే, ఇదేదో మాయచేసి మనను మోసగించినది. దీని కిందువలన హాయియే కాని నష్టములేదు. దీనినెట్లైనా సాధించనలె” నని అవిఅన్నియు తలచినవి.

గుంటలో నీళ్లన్నీ ఏనుగు తాగేసినది. వేడినీళ్లకుండ ఒకటి తెచ్చిఅక్కడ పెట్టినారు. ఎండుకను ఆకుండలో అవన్నీ కలిపి కుక్కివేసినవి. మీద మూతపెట్టినవి. ఉడికిపోతే తిందామని కనిపెట్టుకొన్నవి.

దానికి చుట్టుచుట్టుమని వేడితగిలి అది

ఉడకడము ప్రారంభించినది. కప్ప గారు వంట బ్రాహ్మణై నాడు. “మూతదిట్టముగా వున్నదా? ఎండుక బాగా ఉడుకుతున్నదా?” అని అడగడము మొదలుపెట్టినవి.

“అయ్యో నీట్నికా చాలా వున్నవి. అవన్నీ యిగిరిపోవలెను. ఇదిగో వీనిని మెల్లిగా త్రాగివేసి, దానిని వేగిర ముడికించెడ”నని చెప్పుచు నీటిచుక్కలతో పాటు యెండుకనుకూడ కబళించుచు తిరిగి మూత పెట్టుచు కప్ప కాలక్షేపము చేయజొచ్చెను.

“ఏమండీ కప్పగారూ, వంట అయిందా?” అని అందరును తొందర పెట్టజొచ్చిరి.

“అయ్యో, వంట అయింది, నాతిండి అయింది. నానోరు పెద్దదేమో, అదినా నోట్లోకి ప్రమాదవశమున దూరిపోయినది. నాకడుపా పట్టదు. ఆయాసమా యెక్కువయింది” అని కప్ప ఆయాసము నటించెను. “అన్నా దొంగ, మమ్ముల నేమార్చి నీ వొక్కడవే విందునెల్ల సావడితివా? నీకు తగిన ప్రతికారము చేయలేపోతామా? జాగ్రత్త!” అని అన్నియు ఒక్కసారి కోప ముతోరేగి దానివీపల్లా తెఱపొడిచినవి. దానిది మొడ్డిప్రాణము కనుక అదిమాత్రం కృత్యాద్యనష్టమీద బ్రతికిపోయినది. నాటి నుండి నేటివరకు అజాతికప్పల కన్నిటికీ ఒడిలినిండా పాడలుమాత్రము వున్నవి.

గీ|| అందరికలాటి అవరాధు లై ననేమి? దొరకిపోయెరు యెండుక వెలుపులేక పరుల మోసంబుచేసి సావడినకతన కప్పుకప్పుడే మేనిపై కలిగిపాడలు.

మ నో ర మ

అని కృష్ణవర్మ తాను చేసికొనివచ్చిన దానినిగూర్చి చెప్పుచుండగా రాజకుమారి యొద్దనుండి పండేళిమొకటి వచ్చెను.

అనాటి మధ్యాహ్నమున నామె దూరముగఁ గానవచ్చు నొక పర్యతాశోహణ మొనర్చి యచ్చటి సృష్టిచిత్రములఁ బరిశీలించ వశ్యాపూర్వమై వాహ్యశ్రీ బోవనున్న దంట. అచ్చట యేఱొకటి పైనుండి మహావేగమున క్రిందకు దొరలినచ్చుచుండునంట. ఆ పరిసరప్రదేశమంతయు మిగుల దర్శనీయముగ నుండును గావున మేముగూడ వత్తుమాయని యామె మాకు వర్తమాన ముంపెను.

మే మందులకు సమ్మతించితిమి. అనిక్లిత సమయ మానన్నమగువఱకు వెళ్లొ నాటి చదువులఁ గడతేర్చుకొని మాకై ప్రతీక్షించుచున్న నామనోహరిణియొద్దకు వెడలిపోతిమి.

ఆమె తన యుపాధ్యాయినీ సంఘము తోడను తదితర కన్యాజనముతోడను పరివేష్టించఁబడి ప్రయాణపన్నుద్ధయై నిలువఁబడి యుండెను. అందఱిలోను ధగధగ మెఱసి పోవుచు నందఱిలోను శిరఃప్రమాణమూత్రమున నున్నతమైయున్న ఆమెరూపమంత

మనోజ్ఞతరమై యున్నది! సింహాకిశోర మొకటి యామె పాదములయొద్ద పిల్లిపిల్లవలె చెలగాట మాడుచుండెను. చేరువకుబోయి నే నామెను చూచితిని. అప్పుడాకస్మికముగ మావంశమునఁ బీడవలె బట్టికొనియున్న ప్రాకృతసహృదము సన్నావహించినదికావలయు. చూచుచుండగ రాచకన్నియ యగు నయ్యిందిర మొగపుఁ బూతల మెఱసిపోవుచు మాయానాటకమున నాటలాడు వేసగతైవలె నాకగుపించెను. ఆమెపాదములచెంత నున్న ఆసింగపుఁబిల్ల మృగత్వవ్యయందలి జలపూరమువంటిదని భావించితిని. అంతేకాదు. ఆమహిళావిద్యాలయము, ఆనర్వ విద్యార్థినీ సంఘము మఱియు నక్కడ ప్రోగుపడియున్న మేఘిందఱమును స్వప్నమునఁ దోచు కపటపాత్రయులవలె కుహనాదృశ్యములవలె—మోసపుఁ జాయలవలెనే నూహించితిని. ఆ మిథ్యా మ నో ఖా త ము నాయుండెట్టి ప్రధ్వంసాభావమునకుఁ దావల మైనదో పరాత్పరుఁ డెఱుగవలయు! ఉండి యులేకుండ, కనియుఁ గాంచకుండ 'అస్తి నాస్తి'యను భావమునకు మూలమైన మనః పరివర్తనమున బ్రుంగుడువడి మిగుల నుచ్చేగమున గొట్టుకొను రక్తనాళముల యొఱవిడివలన గొంత తహతహలాడి, త రు వా త

నన్నట్లు పీడించవచ్చిన భ్రాంతిదృశ్యముల నప్రమత్తుడనై విడల్పుకొంటిని గావలయు. ఆమె కనులయందలి యసాధారణ తేజ మొక్కమారు మెఱపు మెఱసినట్లు నా సర్వాంగములను ప్రజ్వలిత మొనర్చివై చెను. అప్రయత్నముగ నాహృదయాంతరాళము నుండి దీర్ఘనిశ్వాసమొకటి యీశలకువచ్చెను. ఆమె నా హాశగ్రహణమొనర్చి యథోచితముగఁ బలుకరించుటయే తడవుగ నాకస్మికముగఁ బీడవలె బట్టికొనియున్న భ్రాంతి పుంజములన్నియుఁ బంచబంగళముగఁ జెదరి పోయెను. పునరుద్జీవనకరముగ నాయం దెప్పటిచైతన్య ముంకురించినదని తెలిసికొంటిని.

అటుపిమ్మట మేమందఱి మశ్వాసూధులమై బయలుదేరితిమి. ఆసరి త్తిరమునుజేరి అది కొట్టుకొనుచు వచ్చియున్న కొండల దెసకు బారులుదీరి మానెనుక వచ్చువిద్యార్థి నీడళమునకుఁ ద్రోవఁదీయుచు స్వారియొనర్చితిమి.

ఆ రాజకుమారి కొకవంక నేసశ్వాసూధుడనై యుంటిని. ఆమె నాతో “మిత్రమా, నిన్నటి సంభాషణమున నేను నీసహాధ్యాయగుగూర్చి మిగుల కఠినముగ సంభాషించితినిని నీవు భావింపకుండువని నే ననుకొనుచున్నాను. ఏమనుకొంటివో? కాని మిగుల ననిష్ఠముగనే నట్లు పలుకవలసినదాననైతిని” అని పలికెను.

“ఆమెకో గాదుగాని మేమెవ్వరినిగూర్చి

బ్రసంగించితిమో వారైన మీరనుచున్న విధముగ తప్పక పలికియుంటిరని నాకుఁ దోచినది.” అని నేనంటిని.

“తిరుగ వదియే గాథయా? మీరాతని యొద్దనుండి రాయబారిబులై వచ్చితిరాయేమి? క్రొత్తవారు గావున నీకనుజ్ఞ యిత్తును. నీవు యధేచ్ఛముగ మాట్లాడవచ్చును. ఏమందు వోస్తుప్తముగ నొక్కమారు చెప్పివేయుము. ఆకథ నిక దదుమకుండ నాశ్వాసాంత మొనర్పవచ్చును.” అని యామె నన్నడుగజూచెను.

ఆకస్మికముగ నడుగఁబడుటచేత నేను తడబాలున నేమియు నతుగకుండ మాట్లాడవలసిన వాఁడనైతిని. — మొదట నేనతని నెఱుఁగుదు నంటిని. తరువాత “ఇట్టి విద్యేషములకంటె పొందుపడినయెడల బాగుగ నుండియుండును కదా!” అని యేమో చెప్పఁబోయి నదుమ నాపివైచితిని. అటు పిమ్మట “మారాజు కోరునదియేమనగా?” అని అర్థోక్తియందే “ఈ వైవాహికోద్యమమునుగూర్చి ముందొక యొడంబడికయైనదట గాదా? — మఱియు నారాజకుమారుడు! — అతనికంటె నుత్తమమనస్కుఁడొకొక దుండఁడు. అతఁ డేమిచేసినను తమ మూర్తినే యంతరాళమున ననుసంధించుకొనుచుఁ గదలువాఁడు. అచ్చటనుండి ఈ వైపునకుఁబోవు విహంగముల జూచునప్పుడు తనకుఁజూడ నావిధముగ తెక్కులున్న యెడల నిచ్చటకువచ్చి వ్రాలియుండును

గదాయని తలపోయుచుండువాడు. నిశ్చయముగఁ దాము తమ యుద్యమమున సుస్థిరులయి యుండిపోవుటయే జరుగునెడల సతఁడు హతాశుడై—విచ్చిన్న చేతస్కుడై—దాడుణముగఁ జచ్చిపోవుననుట ధృవము. నిరాశాహతులగు నిర్భాగ్యు లావత్కాలమునఁ దుచ్చముగ, ఘోరముగ నెట్లు ప్రాణత్యాగమున దుర్రో అతఁడుగూడ నదేవిధమున జేసివేయును.” అని చెప్పుకొంటిని

“పాప మొరటిబేల!—అయిన సతఁడు చదువుకొనఁజాలఁడా? వారిదేశమున పుస్తకములే లేవా?—జీవితమును దుష్ప్రిప్రదముగ జేసికొనుట కెన్ని సాధనములు లేవు? ఎన్ని యెన్ని కేళివినోదములు లేవు? వీరపురుషో చితములగు నాహవ, వ్యాయామ, ఫలన, విద్యావినోదము లెన్ని లేవు? వానితో సతఁడేల కాలయాపన మొనర్పఁజాలఁడు?—అవివేకములమగు గ్రుడ్డియాదర్శమొకటి యెదుట నుంచుకొని దానివలన నంధీభూతుడై తహతహలాడుటకన్న అధమాధమత్వ మింకొకటి యున్నదా? బాలికా జన యోగ్యమైన ఇట్టి యపస్మారమున నాతఁడడలిపడుట యెందులకు? ఇది కేవల పసి బాలికాయోగ్యమగుదోరణి. బాలికలయిన నొకప్పు డట్లుండిరి కాని ఇప్పు డట్లు లేరే! నేనుసహిత మొకప్పు డట్టివైఖరి నుంటిని. అనన్నియు నిప్పుడు కలవలె నై పోయినవి. అట్టివాని యందతఁడు సంతత పరిభ్రమణ పరాయణుడై, నిర్మగ్న మానవనస్కుడై యుండును గావలయు. అట్టివైఖరి నొక

ప్పుడు నేనుసహిత ముంటినని జెప్పుకొనుటకు నాకెట్టి సంగోచమును లేదు. ఏమందువా? నాప్రాక్తన జీవితమంతయు పూర్వజన్మకర్మమువలె నిశ్చేషముగఁ జచ్చియున్నది. అదంతయు మహిళాలోకమున నాకుగలస్థానమును నాజీవితపరమార్థమును, తదాశయమును, తత్కర్తవ్యమును దెలిసికొని ఇక్కడే కార్యరంగమునకు నచ్చి వ్రాలుటాదిగనైనది. నైసర్గికముగు దేవత్వమును బోగొట్టుకొని తుచ్చముగఁ బరిభ్రమించుచున్న స్త్రీల వివేక వైధవప్రాధవములను పురుషులతో సరిసమానముగఁ బ్రతిష్ఠించుటయే నాజీవితమున కిప్పుడు ముఖ్యలక్ష్యముగఁ దలంచుచున్నాను.”

ఆమె కొంతసేపూరకుండి మఱల సతి శయనూచకమగు నొక మందహాసమును బ్రదర్శించుచు,

“నీవేమో ముందు జరిగిన యొడంబడిక యనుచుంటివి. కాని నేనేమి పసికూస ననుకొంటివా? ఒకరియాజ్ఞాబద్ధముగ నాజీవిత స్వారిత్ర్యమును నే నెందులకు బోగొట్టుకొందును? అన్యకన్యా సాధారణమైన బుద్ధితో నన్ను పలకించి నాయుష్టానిష్ఠములఁ బాటింపకుండ అన్యలోనర్చుకొను ఇట్టి ప్రాచీనసమయములకు నేనేల బద్ధురాల నగుదును? ఇట్టి రాక్షసపైశాచిక తైవాహికోదంతములు కృతయుగమునందో, ద్వాపరయుగమునందో జెల్లియుండినవి గాని ఇప్పుడికాలమునఁ జెల్లగలవా? ద్వాపరమునఁ బుట్టినను అట్టి రాక్షసపుబద్ధతి కొప్పుకొనని

అంబయే నిక్కమగునంబ! ఆనల మగవాఁడెంత భీష్ముడయి రాక్షసముగ నెత్తికొని పోయి తనబ్రదు కథోగతి పాలుచేసినను చలింపక ముష్కరుడగు నాతనిని వధింప నుద్యోగించి జన్మాంతరమునందైన గృత కృత్యయైన అంబ నాక్షా దుదికా రూపిణియై మహిళాలోకమున నేక వీరయై ప్రకాశించుచున్నది. ఎట్టి మగవానికిఁగూడ గెలువరాని అనుర్త్య మహాబలశాలియైన యతఁ డంగనను—అంగనాపూర్వని— అంగనాభివానునిమాఱ్ఱొనక యుద్ధపరా జ్ఞులుడగునట! ఎంతవంత! అబలలను ముష్కరముగ నీడ్చుకొని పోగలఁడు కాని వారు కత్తిగట్టి యుద్ధమొనర్ప వచ్చినవారి తోడి యాహనము తన పౌరుషమునకుఁ గొఱతెగఁ దలపోయునట.

ఉ. ఎవ్వతనేని ధాత స్మజి

యించెదగన్ మగవానిగాఁగ నా
కొవ్వమిఁజేసి యట్టి నిను

నుగ్మలి నేయఁగ నొల్ల నాపయిం
గ్రొవ్వెసలారసీవు శర

కోటివెనం బరగించితేని నే

నవ్వుదుగాని గోపము మ

నంబునఁ బుట్టదునూ శిఖండినీ.

అశుదానిక్షాత్రమును గ్రేగంటనైనఁ జూచుట కొప్పుకొనని ఇట్టి యడిబీరపుఁ దులువలను—మగవారిలో నాతఁ డమేయ పౌరుషశాలియే కావచ్చును—నేలకుఁగోల కుఁ దెచ్చిన శిఖండినివంటివరాక్రమశీల నేడొకతె యున్నయెడల స్త్రీల యిష్టానిష్ట

ములతో బ్రసక్తిలేకుండ వారియైహిక జీవిత ములఁగూర్చి తమలోదాము సమయము లొనర్చుకొను నీవ్రతాపశాలురవన తెలిసి పోవును.” అని పలికెను.

“చేవగల మొక్కనాశ్రయించి బ్రదుక నూహించు లతెకూనవలె నారాజకుమారుఁడు తమతోడి సహవాసమే చిరాకాంక్షితసిద్ధిగ—సర్వజీవితమనోరథఫలావాప్తిగ నెంచువాఁడని మనవి చేయుచున్నాను. అట్టి వానిపై తాము పూర్తిగ హేమంతమున మహాకంపమెత్తింప వీచు హోరుగాలివలె నిర్దాక్షిణ్యముగఁ దీవ్రముగ నూచివేయ నూహించుచున్నాడు కద!—నే రాజకుమారుని ముఖ్యముగ సతని యంతఃకరణము నెఱుంగుదును. అతని సత్యశీలత్వమున నాకు విశ్వాసమున్నది—ఇక సృష్ట్యాదినుండి నిరంతరీకృతముగఁ బ్రబలియున్న పురుషోన్నత్యమును ప్రతిఘటించి నిలువఁబడుటయను తమ సంకల్పమున్నదే!—అదియెంత మహత్తరము! ఎంతకు స్తరము! ఎంతమహాయాస ప్రదము!—స్వేచ్ఛగ మాట్లాడవచ్చునని మీరనుచున్నారు. కావున నామనస్సునందున్న దున్నట్లు చెప్పవచ్చునా?—కొంచె మూహింపుడు. ఈదేహములేమి మనకు శాశ్వతములా? ‘నలినీ వ్రతగతాంబు చంచలము లెన్నక బ్రాణములే’ అనుట తమ రెఱుంగనిది కాదుగద! తమ మనోరథమున నగమైన కొనసాగుండ తమకేమైన వచ్చిన యెడల సంతటితో తమ యుద్ధమమున కాశ్వాశాంతమై పోవును కాదా? తమకున్న

పట్టుదలయు, కార్యోత్సాహమును, కార్య శూరత్వమును తమ తరువాతి నాయకల తుండునా? వారల కింతమనోబలముండిన గదా తమవలె కార్యదక్షులు కాగలరు! లేనియెడల తమ సర్వాణకార్యక్రమము లన్నియుఁ గూలిపోవుననుట కేమైన సందేహ ముండునా? కావునఁ దమ పరిశ్రమమంత యుఁ దుదకు సైకతస్థలమందలి పదప్రచార ములవలె పూర్వాచారతరంగముల తాకున నామహాపములు లేకుండ సశించిపోవుననుట నిశ్చయము. తమయుద్యమముట్లు తుదకు సర్వనాశనముగుటయే భావింతునా పరిణామ ముగఁ జెప్పఁ గలిగినయెడల నీలోన తాము కేవలకీర్తియే కళత్రముగ బ్రదిగి తమ మహా త్కార్యములే సంతానముగఁదలంచి తుద కందఁ జాడువాండ్రకును బ్రకృతి సిద్ధముగ లభించు ప్రణయము, నానందము, పిల్లలును లేని శుష్కతీవితమును గడువవలసిన వారగు దురు కద!" అని సాహసించి పలికిరిని.

ఆమె కొంచెము తీవ్రముగ "చాలింపు ము! మొదటిత్రోపుగఁబోవు గొడ్డువలె నెంతదూరముగఁ గొట్టుకొని వచ్చితివి! ఉత్తరాది కొండలలోని యడవిబాలికవు! మంచి చెడ్డ తెలుగకుండ నొకేవిధమున ఘోషించితివి. ఏమో యనుకొంటిని గాని నా యెదుట నింత చొరవగ మాట్లాడుదు వను కొనలేదు. మీరాజకుమారుని బ్రణయము కేవల దేవలోకమున గోచరించు నుత్తమ తత్త్వమే యందము, అయిన నేమాయె! నేనుమాత్ర మింతత్యాగము—ఇహలోక

దుర్లభముగు నింత మహాత్యాగమొనర్చు చుండుట లేదా!—నీవలె యింత సాహస ముగ నాయొద్ద నెవ్వరును భాషించినవారు లేరు. నీవు పిల్లలనుచున్నావు! అడవిపువ్వుల వలె ఎల్లయెడలను పిల్ల లీ భూమిపై నుద యించుమండినయెడల నెంత బాగుండియుండును!! స్త్రీలకుఁ బిల్లలతోడి బ్రదుకు నిశ్చయముగ మహానందదాయకమే! అయిన నేమి! అంత గారాబముతో బెందికొను పిల్లలునహితము మ ర ణింతురే! ఇక నోబాలిక! నీవెంతజాణవై భాషింప నేర్పరు రాలవై నను నేనొక్కసంగతిఁ జెప్పఁగలను. ఏమి సశించినను గొప్పపనులున్నవే! అవి మతెప్పటికిని సశింపవు. 'జాతస్య మరణమ్ ధృవమ్' అనునది కేవల కుక్షింభరులై చరించు మానవులగూర్చి మనము చెప్పు కొనదగినది. దేవతాసంతానములగు నుత్తమ చరిత్రములకు జరామరణ భయముండదని నిశ్చయముగఁ జెప్పఁగలను. అవి సూర్య చంద్రాదుల లేజమువలె నిరంతరపరివర్త మానమగు కాంతిపుంజములతో శాశ్వత ముగఁ బ్రకాశించుచు నీభూమిపై చరి యించువారి కాదర్శయోగ్యముగ నాకీర్షి దించుచు నుండిపోవును!—ఇక పిల్లలను గూర్చి నేను చెప్పునది. పిల్లలమూలమునఁ గద స్త్రీలై హికమున దుస్సహములగు నిన్ని బాధ లనుభవించుట! పిల్లలమూలమున గదా పురుషు లబలలహృదయములఁ దఱిగి వేయ సాహసించురు! లేనిప్రేమయు—లేని కరుణయుఁజూపి యాత్మోన్నతికి మనల

వంచితలజేసి బాధింతురు ! ఆహా ! పిల్లలను గని వారు పాడగుచుండగఁగాంచి దుఃఖించుటకంటె యాడుదాని బతుకున నభోగితి యింకొకటియుండదు. ఈమహిళామహోద్యమమిది నాకు జన్మవ్రతము. దీనిని పరిత్యజించి తుచ్ఛమగు సంసారసుఖముల కాసించిన నేను లోకసామన్యనగుదును గాని సర్వలోకోత్తిరచరిత్రనై మచుట యెట్లు ?

క. జగముల నెల్లను నిండిన

పాగడిత గడువెలితినేసి పొల్లయొడలికై

తగవే జన్మవ్రతమిటు

దిగవిడువఁగ నేడునాకు ద్రిభువనదిపా.

అని. సూర్యునకుఁగూడ విస్మయమొదవు నట్లు పలుకఁగలుగుటయే కర్తవ్యనై ప్రికల్ప మనిపించుకొనును.

ఆ. వె. కీర్తివిడువఁజాలఁ గీర్తితోమెలుఁగఁగ

జావువచ్చెనేని జత్తుఁగాని

జగములోననెల్ల నడికంటఁ జావుమే

లనఁగబరఁగుమాట యనఘ వినవె.

ఉ. కీర్తియె యిచ్చుఁ బుణ్యగతిఁ

గీర్తియె తెల్లియుఁబోలఁ బ్రోచు ప

త్కిర్తియె యాయువున సీరియుఁ

గీర్తివిహీనయచూ శవంబు—

అనువాక్యములు మన కంతరాళముల దేజస్వంతముగ వెలుంగుచుండవలయు. ఏనను యేనాకేనాప్యపాయేన ప్రసిద్ధ పురుషోభవేత్—అనునట్లు ఎత్తున నరే—నయుపాయముననైన నరే ప్రసిద్ధులము గావలయు నను నుద్దేశమున మన మిట్టియుద్యమముల

నిర్వహించుచుండుటలేదు. అయాదితముగ మనము చేయుకార్యముల ఘనత కను రూపయైన యుత్తమకీర్తి మనకుండవలయుఁ గాని కీర్తియే పరమావధిగ మనమూహింపఁ దగదు. అయిన నీక గీర్తి కానవడుట యెందులకందువేమో— నత్కిర్తియున్నదే అది మహానుభావమున మెఱయువారి యభి నందనమున కాస్పదమైనది. అట్టి యభినందన మునఁ దుదకు సిద్ధించునదియు సత్యల్పమే యైనను—అది కాలక్రమమున మనయుద్యమమునఁ జేరుచుండువారికిఁ జేయూతనొసంగునని నిశ్చయముగఁ జెప్పునచ్చును. కావున నేనీవఱకు వదించినట్లు—‘ఉత్తిష్ఠతే ! బాగ్రత ! ప్రాప్యవరాన్ని బోధతే’—అను పరమాదర్శమును దృష్టిపథమున నుంచుకొని మన యుద్యమ నిర్వహణమున బద్ధకంకణాలమై—కార్యశూరులమై ప్రకాశింపవలయుగాని—మనయుద్యమ మతి గహనమనియు—బ్రదుక సీరమనియు భావించి—‘అయ్యో ! మనకు నాధ్యము కాదేమో ! నడుమ జచ్చిపోయిన నేమగునో ! మనవెనుక వచ్చువారు మన యంత ధైర్యశాలినులు గారేమో !’ అని వెడ గు రే న ము నఁ దలపోయుటకంటె బరి హాసాస్పదమగు తత్త్వమింకొకటి యుండదు. కాని నీవనినట్లు కల్లోలలోలమై, కఠివయ ది వ సస్థాయీ ని యై, సాదామనీచంచలమై, మక్షికాసంకాశమగు దుచ్చువులున్నిగల మర్త్యభామినుల మగుటకంటె ఒక వేయేసి సంవత్సరములైన నమర్త్యులమై చిరాయురు చేతులగు పూర్వదేవతలవలె మృత్యు భిక్ష్కారమొనర్చి నిలువఁగలిగినయెడల నిష్ప

డినుకయందువలె గానవచ్చు మన పదవిహ్నములు తాల దొలచినవై వడి శాశ్వతముగ నిలిచిపోవుట కండ్లాటఁ జూచియుందుము కద !"

నేను నిరుత్తరుడనై యూరకుంటిని. విస్మయావహమగు సత్తి యంతరికరణమును బ్రదర్శింపుచు మహోన్నతభావాంబర సంచారిణియై లోకోత్తర కవయిత్రిమణియై కవయింపఁగల నామనోహరిణి— నా రాజకుమారి నాకులభింపదు గాఁబోలు ననుసంకయముగూడ నాయం దుత్పన్నమయ్యెను.

ఆమె నామనోగతభావముల తెలిసికొన్నదానివలె మజిల పలుక నారంభించెను.

"నిశ్చయముగ మేముకగీతి రాక్షస ప్రకృతిని బుట్టియుందుమని నీదుభావము కావలయు. ఇంతవఱకు స్త్రీలు మానసికముగ, నైతికముగ, శుద్ధాత్మికముగ సత్తి స్వతంత్రతయు సఫలమింపకుండ మగవాండ్రొదిగియుండిపోవుచువచ్చిరి. ఎందువలన? స్త్రీలకెట్టి స్వాతంత్ర్యాగ్రతయు లేదని మన వాండ్రుగ్గువాలతో తెలుపఁబడి, తమకు సహజముగ జెందఁదగినయున్నతి నవేక్షింపకుండ నుండిపోవుటవలన మగవాండ్ర ముష్కరత్వమున బండ్బారిన ప్రజకీసత్వమును గూడ కోమలాంగుల లవరించుకొని తుచ్ఛాతిదుచ్చులగు 'భ్రాజ్ఞా'వాండ్ర యేలు బడుటకుగూడలోబడి యుండిపోవుచువచ్చిరి కాదా? ఆత్మగౌరవమును నిప్పచ్చరముగఁ జేసికొని అవమానాస్పదముగ మగవానికడగి

యుండుటయే యాదుదాని కానందజనకముగఁ బరిణమించినది. అట్టిసందర్భమున స్త్రీలోకక్షేమంకరాకాంక్షిణులమై మేమొనర్చు ఘనకార్యములనుగాని, ఏతస్యహత్వమునుగాని వా రేలవలేకమును తెలిసికొనఁజాలరు. వారి భావమునబట్టిన, తలపున కందని, దుస్తరపథముల వాఁత్రేయస్సే మామనోరథముగ, ఉత్తమాదర్శిముగ, పరమావధిగ, ఇహలోకజీవితవ్రతముగ మేమూ హింపఁగలము. ప్రేమైకభాజనులగు మాసఖిమణుల నిశ్చయనిశ్చేష సద్యఃస్వాతంత్ర్య ఫలావాప్తికి ప్రహ్లాదకుమారునివలె మేమెట్టి మరణబాధలనైన ననుగ్రహములుగ భావించుచు పంచత్వమొందుటకైన వెనుదీయము. స్త్రీలోకాభ్యుదయమునకై ఆజన్మాంతముగఁ దనువులఁ జెల్లించుకొనుటకింపె ఒక్కసారి స్వాధిగతహితమగు నాత్మార్పణముగ సూక్ష్మముగ ఫలసిద్ధియగుట కవకాశమున్నయెడల నట్లు పరమపదించుటయే పరమధర్మమగును కాదా? అతేషకాంతా స్వాతంత్ర్యసంపాదనమొక్క కాంతా ప్రాణసమర్పణమున సిద్ధింపఁగలిగినయెడల సెట్టి మహోగ్రమారణ తంత్రమైన వెనుదీయకుండ సిద్ధపడఁగలను. గజయాధముల ద్రోక్కుడు వడుటకైన—తూలముల బొడునబడుటకైన—గొప్పకొంపలనుండి గూలఁబడుటకైన—మహోగ్రానలమున దుముకుటకైన—మణియెట్టి యగ్నిపరీక్షకైనను నిస్సంశయముగ సంసిద్ధురాలను కాఁగలను."

అట్లనునప్పు డామెకనుల బాహ్మీదమ

మైనది కాబోలు. ఆమె తలవంచి యూర కుండెను. అక్కడ నానదీప్రవాహము కొండ నుండి క్రిందకు దిరుగుచువడుచు నాయడవి యంతయు మాటుమోగునట్లు మహానాద మొనర్చుచుఁ గానవచ్చెను. నిరంతరీకృత ముగ నెగిసికడు వంబుకణములపై సూర్య రస్మి చిత్రవిచిత్రమగు కాంతిపుంజములఁ బ్రభ వింపఁ జేయుచుండెను. అచ్చట సమీపమున మనుష్యుఁడీఘమీపై సవరించుటకు ముందు దేశోపతములై తమకంది వచ్చిన పర్వచరాచరావధులను గలంచి నేను నామ మాత్రావశేషముగ నశించియుండిన యుగ్రనర్తముల యెముకలు కొన్ని మా కక్షిగోచరమయ్యెను. కొంతసేపామె వానిపై దృష్టిఁబడిపి “మనకీ యెముకలెట్లున్నా” భావికాలమువానికి మనముల్లె యగుదుము గద!” అని పలికెను.

“అనగ పంతరపరివర్ధమానముగ పుష్టి కర్తదాఁ జేసినదానికి మెఱుగులబెట్టికొనుట నేర్చుకొనుచున్నాడని యర్థమగునుకాదా? జగత్కారణుడైన పరమేశ్వరునిసహితము అభ్యాసమునఁ బ్రోడతన మలవరించుకొను సామాన్యకార్మికునివలె భావించు సాహస మునకు మనమేల బాలుకావలెను?” అని నేనంటిని.

“అట్లయిన భౌతికశాస్త్రములయందు నీకభిమానమున్నదాయేమి?—ఉన్నయెడల నీవు వానిని లెస్సగ నభ్యసించి వానియందు మనవారి కభిరుచి కలుగవలయునను నుద్దేశ్యమున మేము నిర్ణయించియుంచిన రత్న

ఖచితమగు సువర్ణపదకమును పొందగలవు. ఆపదకమున విశ్వవిఖ్యాతగణితవేత్తయగు లీలావతి విక్రమాదిత్యునకు స్వకీయశాస్త్ర మవగతమగునట్లు బోధించుచున్నది. అది యెంత జక్కగ—జీవకళ బుట్టిపడునట్లు చిత్రింపఁబడిన దనుకొంటివి! ఆమె తాను జెప్పుదానియందు నిగాఢవిలీనమనస్కుడై బోధించునది వోలెను—అలేదామె చెప్పు దానిని కారుకమున విమచున్నట్లును నాకు స్ఫురించినభావమున కనురూపముగఁజిత్రింపఁ బడునట్లు చేసితిని. ఏమనుకొంటిరోకాని మా విద్యాలయమున నెట్టివారికెట్టివిద్యాభిరుచి యున్న యట్టివానిని సమగ్రముగ బరింప గలుగు వీలుండునట్లు చేసితిని.” అనియామె చెప్పజొచ్చెను.

“కాని వారిలో శాస్త్రచికిత్సా శాస్త్ర మునుగాని, శరీరవిఖండనవిజ్ఞానమునుగాని పొందగోరువారొక్కరినిగూడ నేనుచూచి యుండలేదు.” అని నేనంటిని.

“అందుచుగూర్చి నేను తలంపక పోలేదు. నిజము చెప్పవలయునన్న నావట్టి కళేబర విదళనోత్సాహవ్యవసాయముల నుత్సాహ ములేదు.—అయినను మనుజుభోజనులవలె నీమఁగుల గోయుటయందు సిద్ధిహస్తులగు చున్న మగవాండ్ర వై ఖరుల నవలంబించి మనబాలికల కట్టివై ద్వ్యకళల నేర్వ నూహించు తురను నూహయే నాకొడలకంప ముద యింపఁ జేయుచున్నది. అట్టి శవఖండన విద్యాపారంగతులగు పురుషులవై ఖరిని మన వారుగూడ తగులఁబెట్టుట కర్హమైన కళేబర

ములఁ గొంతగోసి వానిని గుక్కులకు దివి
పించి—అని వానిని జీర్ణించుకొనుచుండగ
వానిని సహితము సగము సగము ఖండించి—
అంతటితో నూరకుండక ప్రాణోత్క్రిమణో
న్ముఖమగుచు నాగిపోవనున్న మనుజుపూద
యముల సహితము నిష్కంఠకాతివ్యమన
గోసి హింసించి—మహాపవిత్రమైన పాంచ
భౌతికవికారాకారములగు దైహికాలయ
ముల నాస్తికకాధములై పాడుచేసి ఘాతుక
మృగముల కనురూపమైన కర్మశ్రవకృతుల
నలవరించుకొని తమయాత్మల సధవపతిత
ములుగఁ జేసికొనుట నాకు వెక్కనముగ
దోచుచుండును. — ఇట్లనివంతిమాత్రమున
విజ్ఞానమహాత్మ్యమును జెలిసి కొనఁజాలని
దాసనుగాను, విజ్ఞానోపార్జన మన్నిధముల
నై హికజీవితమునకుఁ బరమావధియని నాకు
స్పష్టముగఁ జెలియను. అట్లగుటచేత నీగత్ర
విదళన వ్యవసాయములఁగూర్చి నేనొక నిర్ణ
యమున కింకను రాలేదు. — అయినను ఆధి
వ్యాధి జరామరణభయము లై హికప్రాణుల
కెల్లవూచుచు సుభవిండుచునే యుండుచు
గావునను—పురుషులఁ దెచ్చికొనుట మా
కంగీకారము కాకపోవుటచేతను నేనుగూడ
నీ వైద్యవిద్యను—ఈ ఆయుర్వేదశాస్త్ర
మును సమగ్రముగఁ జరకాల మధ్యసిందిరిరిః
కావున మీ కేమైన వచ్చినయెడల నేనే
వ్యయముగఁ జికిత్స యొనర్పఁగలను. —
ఇంక ‘నీసృష్టికి గారకుఁడుగూడ సామాన్య
కార్మికుని రీతివాఁడా?’—అని నీవడిగిన
ప్రశ్న యున్నది. ఆజగత్కారణుని మహత్వ

మెఱుఁగుటకు భావిపురాతనాద్యతనఘట
నామయమగు కాలచక్రమును—ఈ సృష్టి
సంతయు సమగ్రముగఁ జూడవలయును గాని
దానిని కణపుకణపునకును విటచి పరిశో
ధింపరాదు. అసంకెమగు కాలవాహినియందు
భౌతవర్తమానము లొకదిన యలవంటివి.
ఆదిన్న యలనుగూడ మనము పరమాణువు
లుగ విడదీసి వానిలోని పరస్పరతత్త్వముల
దారణమ్యము లెన్నికొని వానితో మన
భావమున బట్టఁజాలని సమగ్రతత్త్వమును
గూర్చి విచారించవచ్చునా? అయినను మే
పర్యంతజీవనులమగు మనము ఈ తనువులు
నిలదియున్నంతవఱకు భౌతభవిష్యద్వర్త
మానములఁ గల్పించుకొని వాని చాయల
మనబద్ధుల బరిభ్రమణ మొనర్చుకుండ బ్రదుక
నేరము. భూచరజీవములకు బ్రాణవాయు
వెట్టిదో మనమనస్సులకుఁడట్లు కాలవిషయిక
మగు పరిజ్ఞానముగూడ నట్టిదేయని చెప్పుకొన
వచ్చును. కావున మహా మాయాపరికల్పిత
మగు నీసృష్టిచక్రమును గూర్చి యోదించు
సప్పుడు దాని కాధారముగ కాలమను నొక
మార్గమును సహితము మన మూహించుట
జరుగుచున్నది. తుండకీ కాలవిషయికమగు
దింత మన యల్పతత్త్వములఁబట్టి మన
యొ దుత్పన్నమగుచున్నను దాని పథము
సందే మనసోదరీమణు గూడ నడపించి గమ్య
స్థానమును చేరుకొందమని మనము భావింప
వలసియున్నది. —” అని లేజోవంతమగు
నేత్రముల నుపలక్షించునామె పలికెను.
ఆవల నొకక్రోసదుదూర మేమియు భావించ

గృహ లక్ష్మి

కుండ స్వారి యొప్పితిమి. తుద కచ్చట మహాన్నరముగ నొకకొండ నొకసికిను న్ను కట్టబడియున్న యొక వంతెనయొద్దకుఁ జేరుకొంటిమి. ఆకొండ కెల్లనైపుల సత్యంత రమణీయమై, హృదయసాఖ్యానహమై, శ్రొత్త విరిగుత్తుచేత సేత్రపర్యమగుచున్న వసాంతలక్ష్మింగని మహానందమందితిమి.

నాయాదువేసము సగము మఱచినవాని వలె 'మహామనోహరమగు నిట్టితావుల బ్రయతమమగుకాంతనుగూడి యధేచ్ఛముగ నడయాడుటెంత మోహవహము!' అని పలికితిని.

"నిశ్చయముగ ముదానహమే! మనోజ్ఞ మగుఁ దాల్చికసిద్ధాంతములఁ దర్కించుచు న్నులగూడి సంచరించుట కింతకంటె రమణీయమగు ప్రదేశముండిను. ఇది భూమిపై నుదయించిన నందనవనమువలె నున్నది. నంకనవనమైనదింత సుందరముగనుండునో ఉండదో యెవ్వఁడెఱుఁగును? ఆపావమున బచ్చవారికి లభించునని జనులూహించు వ్యర్థలోక సౌఖ్యములైన నిచ్చట మన మనుభవించు నానందమునకు సాటిరాఁజాలవు." అని యామె తన పరిజనుల కచ్చట నొక గుహరమును నిర్మింప నాజ్ఞాపించెను.

అంతఁ దుంబురునిజయించు నుద్యోగ మున నారదుఁడు జాంబవతియొద్ద సంగీత మభ్యసించుచున్నట్లు వక్త్రములఁ జిత్రింపఁ బడియున్న గుహరమొకటి ధగధగమొని పోవుచు నచ్చట నిర్మింపఁబడెను. సంగీత

విద్యాపారంగతుడై, బ్రహ్మవిద్యావిదుఁడైన ఆమహామహులకు నాఁడామె జయ మాపాదించఁ బాటుపడెను. నేడీమొ—ఈ రాజకుమారి ఆధువారి నెల్ల జయించి మహా మహాలగు పురుషుల మాడ్చినేయ బాటు పడుచున్నది!

తరువాత మేమావర్స తారోహణ మొనర్ప నారంభించితిమి. శృష్టవర్మ శకుం తలతోను, పార్థసారిధి మాలతితోను, నేను నామనోహరిణితోను సమముగఁగడచి తక్కుం గలవారికి దారితీసితిమి. అంత శశికాంతములైన నెమ్మోములతో, అంత మహానీలములైన శిరోఽపాములతో, అంత పద్మరాగ ములయిన హస్తములతో నందఱు కామినీ రత్నము లొకొండపై మఱెప్పుడును బ్రకాశించియుండవని నేమాహించితిని. కైరిక ధాతువులఁగూర్చి, కైరికనిధి నిక్షేపములఁ గూర్చి, గిరిగహన పరిదంతికముల నుపలబ్ధ మగు పాపాణాదితత్వములఁగూర్చి సాపాణ ములవంటి శబ్దముల ధారాశముగఁ జెప్పుకొనుచు బాలికామణు లొకొండపై యధేచ్ఛముగ సుచరించిరి. అప్పుడు దివసనాథుడవరకైలమున కవ్వలిదిక్కుగఁ జోవుచుండగ చక్రిమాశాంగన కేంపున నలంకరించుకొనుచు నానందవర్ధనియై కానవచ్చెను.

ఇది మనోరమ యను వచనకావ్యమున లీలావతియను నామెచే జెప్పఁబడిన రాజకుమారియను కథయందుఁ దృతీయభాగము.

ప్రాచ్యలోకము

[అన్నిజాతులూ ఏక మట్టమవుతాయా?—వీరిలో ఒకరిపద్ధతి గొప్పదీ ఇంకొకరిది కొద్దిదీన్నా?—ప్రధాన మానవధర్మములలో సమాసత్వ మున్న యెడల చాలదా?—అట్లుకాక సర్వసామాన్యవిషయములలో 'కష్టస్థులు' చేయగడంగిన పుష్టియేమి?—ప్రస్తుత క్రైస్తవులది అయిరోపామరబోధనమా క్రీస్తు ధర్మబోధనమా?—ఆత్మగౌరవముగల ప్రాచీనజాతు లిందు కొప్పగొనునా?—తిబేతునుండరి వ్యాభ్యాసము—తిబేతులో పురుషులమాట, స్త్రీలఅధికారము—స్త్రీలపనులు, పురుషులపనులు—పెద్దఅస్తుల రాజ్యముల వ్యవహారములు—బహుభార్యాత్వధర్మవ్యవస్థకులులేవు—అవనీతిజారత్వములవృద్ధిలేవు—సౌందర్యము ఒకమోస్తయ కావము—భర్తలను చెడుత్రోవలకు బ్రహ్మభార్యల కగుశిక్షలు—తిబేతుస్త్రీల సుగుణములు—వారి విశిష్టలక్షణములు—భారతీయుల కర్తవ్యము.]

అన్నిజాతులూ ఏక మట్టమవుతాయా?

విశ్వమానవవిమర్శనమును చేదాయంటే అది సామాన్యమైన కార్యముకాదు. అందు కొకమాదిరి విశ్వమానవదృష్టి విశ్వమానవసానుభూతి వుండవాలి. మానవులకు స్వయంగా కనుజాతీయందు సన్నిహితములయందు అభిమానం ఎక్కువగావుండడం సహజము. అసాధారణములలో ఆయితే ఇదిఒక అహంకారంకంటే పరిణామించి, ఇతరులు తమనుండి భేదపడే సంగతులను విచారములుగా భావించి, వారిని తిమ్మకూరము సంస్కరించి ధన్యులుగా చేతాడుకే కోరిక సహజంగావుంటుంది. సాధారణజనులకు ఒకొక్కజాతికి ఒకొక్కసంప్రదాయం యుంటుందని, ఎవరి సంప్రదాయంబ్రకారం వారిని మననిచ్చి ఒకరిలాగ ఒకరు మారకుండుటయే శ్రేష్టమని సమాజమైన ఒక కొరిక ఉంటుంది. సాధారణులకంటే శ్రేష్టులుకూడా

ఇందుమించుగా ఓరిలాగకే రలుస్తాడుకాని, అతకా కములనుకోరి వేరేరీతిగా మారుచునని అన్యులకు కొరికకలిగిం గంటే వారిని నిరోధముగా అట్లు మారకుండా చేయకుండవని రలుచుతాడు.

వీరిలో ఒకరిపద్ధతి గొప్పది,
ఒకరిది కొద్దిదీన్నా?

ఎవరికొకని కనుపద్ధతిఒక్కటే పరమోక్త్యున్నమైనదని కాని అందరికీ అది తగిలుంటుందని కాని రేలంపు ఉండడం అంత శ్రేయస్కరంకాదని తోచుచున్నది. అట్లాగనవున్నవారుకూడా ఇతరులను కనువలె మారమని నిర్బంధము చేయకూకాని, చేరుటకు లంచముల విచ్చుటకాని యుక్తిమైనవనికాదు. కుద్రమైన అన్యాయములని యెవ్వరైనా యోగిండులు చేసివైవా భావించిపప్పుడుకూడా, వానిని సస్యముగా విమర్శించి క్రొత్తపద్ధతులమీద వారికి నిజమైనఅభివృద్ధి పుట్టించ

దమే మంచిదికాని బలవంతముచేయడం ప్రారంభించితే తమపద్ధతులలో మొట్టమొదటకలదని తాముభావించిన శ్వాసాయమహాడా అశ్వాసాయముగా పరిణమించడములో ఆశ్చర్యములేదు. లోకంలో శుద్ధసత్యము శుద్ధసంప్రదాయము అని పేరుపెట్టకొని యేదీవుండదు. ఒకరికి అశ్వాసాయమని అసంప్రదాయమనీ లోమనని మరియొకరి కట్లు లోచితపోవచ్చును. ఇందులో ఒకరిభావములు ఇంకొకరిభావములకంటె నిజమైతే కావచ్చును. ఇతరులను మనభావములలోనికి మార్చుటకు మంచికపాయము మన భావములప్రకారము మనయు శుద్ధముగా జీవించడమే సాధనము కాని ఇతరుల సంప్రదాయములను తిట్టడము, వారిని చూపించడము, వారిమీద ప్రభుత్వమును చూపించి బలవంతముగా చట్టములు ప్యాసుచేసి వారిని మార్చడము, అప్రకారము ఇచ్చము లేనివారిని శిక్షించడము సత్యమైన నాగరిక కాంతి సంప్రదాయము కాదనితోచును.

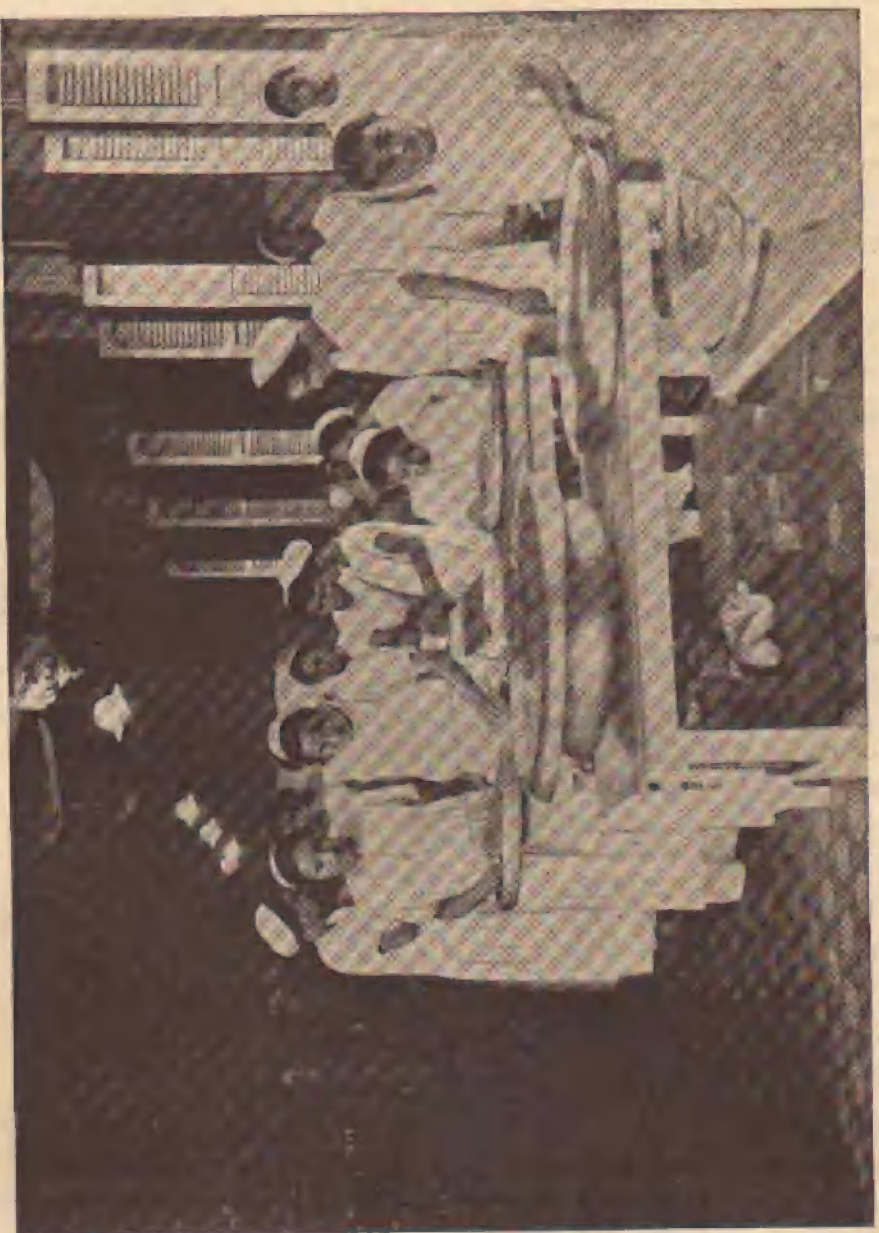
ప్రధానధర్మములలో సమత్వమున్నచో చాలదా?

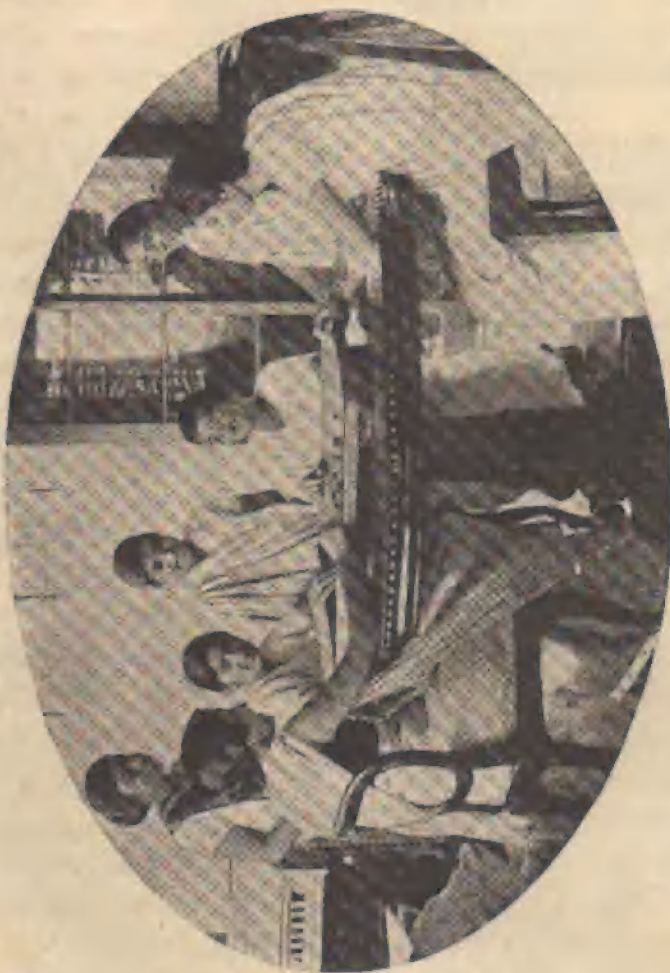
ముఖ్యమైనధర్మములలో వద్దన్నాకాని జాతికి జాతికి సమత్వము బుండకమానవు, అముఖ్యమైన వానిలో ఆచార విచారము భేదములున్నను యోగి బనులు లక్ష్యముచేయుదు. ప్రతిజాతివారికిని తాము ముఖ్యములని తలచిన ధర్మములకొరకు ప్రచారము చేయవలసిన ఆచర్యకర ఉన్నది. ఇంకెంత బలవంతము తక్కినవారితో జాతమువంత క్రేమము ఎక్కువ- ఇతరులను మనలాగే మార్చవలెనను సిద్ధాంతము మానవజాతిలో ఎప్పుడు పొడమినదో చెప్పజాలము. అర్హజాతిలో అనాదినుండియు ఒకరిని ఇంకొకరిగా అనగా తమలాగ మార్చితిరవలెననే నిశ్చయములేదు. మానవజాతిలో సంప్రదాయభేదములు అధికారభేదములు శాస్త్రభేదములు దేశభేదములు సమాజములని వారీయైదైక్యము. ఇతరులను చూచి చూడడములో తమకంటె భిన్నముగనున్నవారి

సంప్రదాయములను విమర్శించి చూపించుటకు వా రెన్నడును భూమికొనలేదు. పైగా వారిలోగల మనుజులను తాము గ్రహించి కొనియాడి అప్రకారము వర్తించుమని వారు భోదించుటయేకాక వారిలోవున్న కొన్ని మేలులనుగూడ నిడిగిమీద తమలోనికి తీర్చుకొని తామును ధన్యులయ్యెడివారు. అన్యులను తమ లోనికి 'కష్టస్థు' చేసుకొనేపద్ధతి వారిధర్మమునకు విరోధము. ప్రతివారును తమజాతిలోవుండియే దిన దినాభివృద్ధి పొందవలెనని వారిసిద్ధాంతము. వారు తమజాతిని విస్తరించుకొనుటకాని, ఇతరులు తమజాతులను విస్తరించి తమలో చేరుటకాని వారి సంప్రదాయమునకు విరోధము. ప్రతిజాతివారును తమ తమ జాతివారుగానుండియే కావలసిన మార్పుల నందవలెనే కాని, ఒకరిలోకి ఒకరుచేరి వర్ణ సంకరముకావడము వారి ఆశయముకాదు. అర్హసంప్రదాయము వర్ణింపనైనాకులవా రేవధమునే త్రొక్కిరిసేదను త్రొక్కిరిచున్నారు. ఇతరులు తమం తుటకాము తమయొక్క విశాంప్రదాయములయెడల ముగ్ధులలో అట్టివానిలో చేరకొనినప్పుడుగూడ వారి జాతికి భంగములేకుండ ఈ సూరసంప్రదాయములను అవలంబించు పద్ధతికి వారు అనుమరించుచుండిరి. ఇట్టార్పుటవలన పరస్పరమాషణములు, పరస్పరవిరోధములు, పరస్పరభేదములుగూడ తొలగి, ఎన్ని జాతిభేదములున్నను, వారి అందరిలోను సమత్వ భావము వర్ధిల్లుచు వచ్చినది.

అట్లుకాక కస్టర్నలులోజుండే గొప్పయేమి?

మహాత్ముడు క్రైస్తువుగూడ ఈసంప్రదాయమునే త్రొక్కిరి. బుద్ధుడగుటకు ఈసంప్రదాయమునే అవలంబించెను. అయినను ఆయిహనీయుల తపోబలిమికలిమిని అష్టటిబనులు వారిమతములను సిద్ధాంతములను అవలంబించిరి. వారెంటె పామరులు వారిమతముల నవలంబించినంతకాలము అది రిసదినాభివృద్ధిని పొందినది. కాని వానిలోగూడ మార్భత్వము, అహంకారము

పరిశ్రమానందరము విశ్రామము

వ్యాపించినప్పటినుండి, తామెక్కడే సర్వోత్కృష్టతల
నునియు, తమకంటే బేరుగానున్న వారందరినీ బలవం
తముగా కత్తులతో చంపియో, అధికపుత్రులయూపి
అక్కరించియో, తమ మతములపేరున వారికోరిపించి,
తమ మతములసంఖ్య పెంచుచున్నదను దుష్ప్రచార
ముగను గడంగిరి. ఈమతములలోనికి 'శక్తిస్వర్ణ'ను
కొరకు యుద్ధములు రక్తములవరదలు తప్పిడివికావు.
తాద్రుతము కేవలము హిందూమతముయొక్క చంటి
విడ్డయై, తమచుట్టుప్రక్కల నిరాదంబర భిక్షుల
ద్వారా ప్రచారము ప్రారంభించిన కతమునను, యుద్ధ
మునుద్దేశించుచు ఆహింసను బోధించుచున్న కతము
నను అది చినా, జపాను, టిబెట్టు, బర్మా, సిలోను
దేశములలో అంతకుముందే వాగిరికపరిప్రదాయములను
తమపేరుగలవారినిగా మామృత్యుయొక్క, భారతీయనా
గరికతను వారికి బోధించగలిగినది. ఆయాదేశముల
తెల్లయు భారతదేశమనిన గౌరవమువర్ధిల్లుట కదియే
ముఖ్యమైనకారణము. తాద్రుతను మహమ్మదీయులకు
గల మతపిచ్చి, ప్రాక్షాబ్యకాంక్ష మొదలగు దుర్ల
లక్షణములుకాని, క్రైస్తవులకుగల ఘోరచిత్తభావము,
వర్తకత్వము, పశుత్వవిశ్వాస, వైద్యకామము యోగ్య
ముగా నగుపించుచు ఆగాధవిశ్వాసము లేకుండుట
మొదలైన లక్షణములుకాని లేవు. మహాపూర్వకముగా
ఎంతమంది తమలోనికివచ్చిన అంతలే సంతోషించిరి
కాని, ఇతరులపై తమవిశ్వాసములను తొప్పించే
'శక్తిస్వర్ణ' పద్ధతిని చాలకాలముక్రిందటనే వారు
విరమించిరి. మహమ్మదీయులు నేటికిని వామూత్ర
ముగా తామెచ్చిలోపడి దొంగలున్నారని ముసపటి
చేవగాని పశుబలముగాని లేకపోవుటచే విమరశగ
పోయినారు.

ప్రస్తుతపు క్రైస్తవులు అయిరోపా మతమా
లేక క్రీస్తుధర్మమా బోధించుచున్నది?

కాని క్రైస్తవులమూత్రము ఈ కన్వర్షమర్శన,
అన్యసంప్రదాయమావణము, హేళన మొదలగు

దుర్లక్షములు వానాటికి వర్ధిల్లుచున్నవి. క్రైస్తవమత
ములోనికి నేడెవరుగ కన్వర్షములుకూడ మతనిర్ధార
ములప్రకారముకాక ఆధికవర్తకలాభ నిర్ధారముల
ప్రకారముమాత్ర మెక్కించగలుగుచున్నది. ఇప్పుడు క్రై
స్తవులు పొగించుచున్న మతప్రచారము కీరస్తానీమత
ప్రచారముకాక, అయిరోపామతప్రచారమైయున్నది.
దానినిర్ధారము ఇంచుమించుగా ఈవిధముగానున్నట్లు
తోచును. "అయిరోపానామ లేక తెల్లజాతివాను
ఒక్కడే ఉత్తమజాతివాడు. తెల్లచర్మములోను, వారి
తత్వములోనే ఒక ఘోరపున్నది. కనుకనే వారు
గొప్పపైంటిట్టులు, విద్యుచ్ఛక్తి మొదలగువానిని కని
పెట్టినవారు, వాగ్విజయ వర్ధిల్లుచేసినవారు, వల్లజా
తుల నిరసనపడలు దుర్బిరుద్ధుల మొనర్చినవారును అయి
నారు. ప్రపంచమునెల్ల వల్లపాగలతోగూడిన స్థావర
రేలయయముగాచేసినవారు, డియోక్రసీనిలచేర్చినవారు,
రాజులు తెడ్లులను చంపినవారు స్వాతంత్ర్యమును
స్థాపించినవారు మొదలైనవారయినారు. నిర్బంధో
చిత ప్రారంభవిద్య, నిర్బంధోచిత వైవికీక్షణము,
శ్వేతేతరజాతులతో నిర్బంధపు వర్తకపుటాదంబడి
కలు మొదలగు ధర్మములను తెలకొల్పినారు. శ్వేతే
తరజాతులను తమవలెమార్చడము, జపానువారిలాగ
వారిలో సమామలయినా మించిపోయినా ఆశ్వా
యముమాటలు అపనిందలు చేయడము ఇది అయిరోపా
తత్వము. ప్రస్తుతమును వారినిండా వాగా యెగురుచు
న్నది గమక, అందరును వారికి సలాములు చెయ్య
వలెను. వారిలోవారికి విరోధములున్నను వారే సద్ద
కుంటారు కాని వారిభవనము నిలచెట్టుకొరకు వల్లజాతు
లవారందరూ వారికివానులై, వారికి లాభములునున్ను
తూ వర్ధిల్లవలెను" అని వారి బోధనలు. దీనిని మత
కాత్రులే త్రలు మతమనీ, అర్థకాత్రులేత్రలు లోకశ్రేయ
స్పదీ, సమకాత్రులేత్రలు సర్వసంప్రదాయములనీ
బోధపరస్తావుంటారు. పేపర్లలో, చదువులలో,
వర్తకములో, తిండిలో రేడియోలో అన్నిటిలో
రాత్రింపగల్గివేయ వివరించుచుండుటచేత కొంతవరకు

ఈ “అయిదోపాతర్వము” వధు కన్యార్థవయినవా రందఱును కూయుకొని అని వారి వసుకరిస్తూ పొగడుతున్నారు.

ఆత్మగౌరవముగల ప్రాచీనజాతు లిందు కొప్పగొనునా?

కాని ఆత్మగౌరవముగల వర్ణజాతులు యాతర్వము వారాధనముచేస్తూ తమసంఘములన్నీ సంప్రదాయములన్నీ బోపభూయిష్టములని దూషించుకొంటూ వారిపాలకు సమకళ్యాణము చేయుచుంటే చేయుచుండునా? నిజ మేనాటికైనా బయలుపడదా? ఇంతకు ఈ ప్రశ్నలోను, ఈ పల్లెలను పొడుచేసిన వగరములతోను, కొందరు భాగ్యవంతులై కోట్లకోర్కెలనుంచి విరుద్ధోక్తులుగాచేసిన అధికవ్యవస్థతోను, విరంతరా యుధపద్మధితోను పి రందరూ జాతుకొంటున్నారేమిటి? ప్రాచీన గ్రామీణవాగవత, దేశదేశీయ వ్యవహారీయసంప్రదాయములు వారికార్యముల ముందర కొంతకాల మణిబోయినంతమాత్రమైన అవి మళ్ళి లేవజాలవా? ఎన్నిపాపపుపట్టణములైనను పల్లెలను విధ్వంసమొనర్చి యెన్నో స్థుభోగము లుభయింపగలవు? ఇప్పటికైనను ప్రాచ్యదేశములు గ్రామసంప్రదాయములు, జాతీయగౌరవములు, ‘కన్యార్థము’ మరకాంక్ష విస్మర్తలు మొదలగువానితో తమధర్మములను గుర్తించుచు తెల్లవారిజగ్గాధవిచర్యలను చెలువగోరుచుండుట యంతయును శ్రేయస్సు.

రిజేతునుందరి వ్యాఖ్యానము.

గత గృహలక్ష్మిసంచికలో చీవాదిశేఖరి పాశ్చాత్యునుందరుల ఆక్షేపణలకన్నిటికి సమాధానము తెల్లుచెప్పిచిన్ని చూచివారు. ఈసంచికలో రిజేతు దేశపు నుందరియొకరి ‘రిక-చె-లామె’ అనునామేశ్వరజాతులకు రిజేతునుందరులపైగల మరళిప్రాయములను తొలగించుచు ఒకవ్యాసమును వ్రాసినది.

“పాశ్చాత్యులు మా రిజేతుదేశపు స్త్రీలనుగూర్చి

కొంచెముగామాత్రమే తెలుసుకొని వివేచిగా వ్రాసేస్తున్నారు. వారు వ్రాసినవానిలో కొంచెము విషయలు చాలా జలధములు ద్వేషభూరితములై ఆశ్చర్యమును కలిగిస్తున్నది. కొన్ని అసహ్యము క్రోధమునూడా కలిగియున్నది. తెలియని సంగతులను వ్రాయుట మానివేయరాదా? వ్రాస్తే చీవా జపావీయలలాగ మమ్ములను గూర్చి చక్కగా వ్రాయరాదా?

నే నిట్లా వ్రాస్తున్నానుగదా అని వాకు రిజేతు పద్ధతులంటే పక్షపాతమున్నది, పాశ్చాత్యపద్ధతులు వ్యవస్థలుంటే ద్వేషమున్నది అని ఎవరూ అనుకోరాదు. మాదేశపు తత్వయా తెల్లవారిని విభాషాము చేసుకోవన్నా నేను చేసుకున్నాను. వాకునూడా తెల్లవాళ్లలాగ ప్రెవార్లచేతులు మలపడము, వాళ్ల గొనులలాటివే తోడుకొని కోడిపెట్టలాగ మెరుయడము, పొడుగాటికోళ్లుతోడుకొనుచుండలెన వన్నీ అలవాటే.

పురుషులమాట—స్త్రీలలభికారము.

పాశ్చాత్యపద్ధతులకు కొన్నిటికి నేనలవడినంత మాత్రమైన మా ప్రాచ్యసంప్రదాయములయందు నా కగౌరవములేదు. మాలో స్త్రీలెన్నోను, పురుషులు కన్నువకాగ. స్త్రీలు గొంగినిగట్టిన ట్లింట్లోవుండడం, పురుషులుమాల్రం వ్యవహారాలు చేయడంలేదు. తన సంలో యిద్దరూ పూనులేయినా గృహధర్మనిర్వహణను వారి పెద్దరికముపైనే జరుగును. మా గౌరవము శ్వేతస్త్రీల గౌరవమునకు రిసిపోదు. ఇంటివ్యవహారం పురుషుని యాజమన్యము జరిగినను స్త్రీచేతులలోనే పెల్లెలతాళం చెవులు, పురుషుల దరఖాస్తులువుండును. ఇద్దరూ కలిసి నిర్ణయిస్తే కాని యేదీ జరగదు. ఎదిగిన కొడుకుల కూతుళ్ల సలహాలునూడా తీసుకొనబడు బయేకాక తల్లి తాళముచెవులు పెద్దమాతృరచేతులకు నూడా అనియును. స్త్రీకి చిన్న పుటివంటి ఇంట్లో మగవారితోను ఆడువారితోను ఇట్టిచనువు యాయుఁ బట్టియే ఆమె పెద్దలైనతదవారే నిర్భయముగా గత

నకు తట్టుకొనలేక, లేక యెక్కువైనవా పుక్కిటి పురా
జాలలోగ వి.టాలో, లేకుంటే పై వారివిగూర్చిన
అప్పుభంజాల విజమైతే వారిని తామే పుద్ధరించవచ్చు
నని ఆకయో చెప్పలేముగాని చాలా చక్కటి కల్లలను
కలిపించగలరు. అందులో ప్రధానమైనది తిలేకు
శ్రీలు బహుభర్తల ప్రియులట. ఈ పద్ధతి ఖాము
టిల్లాలో మరీ యొక్కువట. వ్రాసిన అసామీ అక్క
దకు జుట్టులో యెప్పుడైనా పెద్దనో లేదో తెలు
గును. మాటిల్లా ఖామీ. దీనికి వింతఅయిన కారణ
ములుమాడా కల్పించివారు. టిలేటులో శ్రీలక్ష్మవ
అని ఒకటి, పురుషులు మతాచార్యులై బ్రహ్మచర్యము
చేస్తారని వకటి. ఎక్కడెక్కడో చెడిపేలు బహు
భర్త్యులై తిరుగుతారేమో అన్ని దేశాలలోమూడా,
కాని అన్ని దేశాలలోవలెనే యిక్కడమన పిద్ధాంత
యొక మైన యిట్టి వివాహపద్ధతి లేదని వకల జను
లును యెరుగవలెను. బహుభార్యా వివాహమును
నిషేధిస్తామని నిషేధము.

అవనీతి జారత్వము లచటలేవు

మా దేశములో అవనీతికాని జారత్వముకాని
విషాదముగాలేదు. మా దేశపు పాలిమేరలో మాజాతికి
వగ్గర వారిక గలవారు మారపు పోలికగలవారు అనే
కులు గలరు. వారు తిరుగుబోతు జాతులవారు.
వారిలో కొందరట్టివారు. వారినిట్టి మాజాతివా రిటు
వంటివారని నిర్ణయించడము అసర్వోప్రచారము.
మా జాతిలోకంటే ఉత్తమమైతికపద్ధతు తిరరజాతు
లలో పెక్కడను లేవు.

మాలో పల్లెటూరివాళ్ళఅటలు అవనీతికరంగా
వుంటాయని తెల్లవాళ్ళాక్షేపించుతారు కాని మా
కందులో పెట్టి అసభ్య వర్తనలును కనిపించవు. ఇక
తెల్లజాతులలో ఉన్నతమటుంబములలో బరిగే వృత్తి
పద్ధతులను కొన్నిటిని చూస్తే వారిలో సభ్యులనే
అసభ్యులకరముగా వుంటుంది. గడులలో చామ్రులు
లోక పుట్టించుకొని. అయిననూ, వానినీతని గూర్చి

విమర్శించితే వారికి కోపమువస్తుంది. పైగా వారి
దేశములలోవలె తమపువృత్తిగల శ్రీలే తిలేకు
దేశమున గావరాదు. మాశ్రీలు పతిభక్తి ప్రసిద్ధి
గాంచినవారు. శ్రీ పురుషు యెప్పుడును ఒకరికోకరు
విడాకులిచ్చి విడిచిపెట్టి వాల్లరు.

మా సౌందర్యము మా శాపము

మా దేశపు శ్రీలు సమాజమైన అందరికైలు.
వారు పెద్దవారైతే పురుషులు వారికోరకు పోరాదు
కొందుననియే మేము వారికి తెలియనండానే పెల్లి
చేస్తాము. పురుషులుమాడా బుద్ధిమంతులే, అయితే
సౌందర్యమునకు వశ్యులుకానివారు లేదనగా?
శ్రీలు తమసౌందర్యమువల్లవైనను బహు పురుషుల
కాకర్షణవంతులై కనిపించినచో మా చాడ్చుత
భర్త్యము ప్రకారము రప్పునియే మేము భావించుము.
మా పురుషులు బహు శ్రీల నొకేపారి ఆకర్షించగల
సౌందర్యవంతులు కాకపోవుటవల్లమ, శ్రీల కోరి
కలను రేపలేనివారగుటవల్లమ, వారు మా శ్రీలకంటే
యొక్కువ యోగ్యులనియే, మా శ్రీలుగూడ పురుషు
లంత యోగ్యులుగా అనగా అందములేనివారగా
మారనిదే వారికి చాడ్చుతములో స్థిత్యము చిక్క
దనియే మాలో చాలామంది విశ్వాసము. మాలో
ఎవరో కొందరు పురుషులు శ్రీ కోరకు కొట్లాడు
కొని వరుసుకొనునంతటి అవస్థ లేటనించుచువచ్చు
మాలో మాకే సిగ్గుకలుగును. అయితే పరమేశ్వర
ప్రసాదితమైన అందమునకు మేమేమి చేయగలము?
రప్పురి సరికేడువలెనే మేమునుభవించుచు, పురుషుల
కట్టి ఉత్సాహము మాలో పెరిగివిషయమై గూర్చి
వూడ కలుగకుండుము గాక యని యాశ్చర్యప్రధాన
మొదర్చుకొనుచుండుము.

భర్తను చెడుత్రోవల ద్రిప్పు భార్యలు.

పాధారణముగా పురుషులయెడల శ్రీలకుకంటే
గూడ శ్రీలయెడల పురుషులకు భక్తి యొక్కువ.

వారు స్త్రీల కెన్నడును త్రోవముచేయగోరరు. మాలో చిన్నబాతులలో ఏపురుషునిఅయినా కేరొక స్త్రీ దుర్ముఖులు త్రొక్కించి వకకరణమొనర్చుకొనె నేని ఆ పురుషునిభార్య తనష్టేహితురారోద్రతో కలిసి, అనాతిని కలిసి, కాళ్ళమీదవ్రాలి తనపురుషుని అట్లు తప్పుత్రోవలు తొక్కించుట వ్యాయముకాదనియు అతని బుద్ధిమార్చి తనభర్తను తనను గూర్చుచునియు ప్రార్థించును. ఆ స్త్రీ అందుకు మనఃపూర్వకముగా ఒప్పుకొనకపోయినచో, ఈ క్రొత్తస్త్రీ ఆమెబాట్టును పీడిచేసి ఆమె యెటువంటి స్త్రీయో తనపురుషుని యెట్లు చెడుత్రోవలకు తిప్పుచున్నచో లోకమునకు తెలియజేయును.

టిబేటుస్త్రీల సంగతులు.

తిబేటులో దగ్గరబంధువుల సెవ్వరును పెండ్లాడ రాదు. విధవలకు పునర్వివాహములు నూడదు కాని చేసుకొనువారు కొందరుగలరు. మొదటిపెళ్లి అయిననే తల్లిదండ్రు లానరింతుదుకాని రెండవపెండ్లి స్త్రీలే చేసుకొందురు. అనేకవిధముల సవ్యాసమునే గ్రహింతురు.

టిబేటు పురుషులు చుట్టలు వస్త్రాలు త్రాగరు. స్త్రీల కసలే అట్టి ఆభరణములేదు. ఈ ఆభరణమైనను పురుషులు క్రొత్తగా తెల్లవారిదగ్గర నేర్చుకొను చున్నారు. స్త్రీ పురుషుల తర్కల్పముగా వశ్యమును నేరింతురు. స్త్రీలు ద్రాక్షరసముత్రాగినను ఎన్నడును తప్పుతాగరు. వారు రంగులను నేర్చులను మొగములకు రాసుకొనదు. ఎండ, గాలి తగలకుండా కొందరు పల్లెటూళ్ల పడచులు వల్లటి ముద్దలు మొగములకు రాసుకొందురు. ఈ విధంగా అందవికారం కలిగించు కోకుంటే చాడ్లసవ్యాసము వారిని పెంటాడుదురను భయముచే వారట్లు చేతురని కొందరు తెల్లవారు వ్రాయుచున్నారు. చాడ్లసవ్యాసము లట్టి నీతివాహ్యులును కాదు. అట్టి నీతివాహ్యు లొకరిద్ద రున్నను, ఇట్టి

కృత్రిమములవలన వారిని తాము మోసగించలేమనియు స్త్రీలకు తెలుసును. కాక ఇట్టి రంగులు పులుముకొనే వారికి సాధారణముగా అంతగా చెప్పుకోదగిన సౌందర్యము, శ్రమింపజేయు కళలు బుద్ధులుకూడ వుండవు. వారు అది పులుముకుంటుకు కారణము ఎండ తగలకుండా కాపాడుకొనుటయే.

అట్లా గని మాచేశపు స్త్రీలకు చక్కని వర్చున్న లేదని నేనుతలచను. వారికి మంచి వర్చున్న ఉన్నది, కాని అంతకుంటే మంచివైన హృదయములు ఉన్నవి గనుక వారు పయివారిని చెరువుదురని యెవ్వరిని భయములేదు. మాకుంటే మీ తెల్లచేశముల ఆమెరికా అయికోపాల స్త్రీలనుయొస్తే నాకందవికారిముగానే కనిపించుతారు. మీ పెద్దముక్కులు, పందిచెవులు, గోరికాయలలాంటి కళ్లు మావాటికంటే అందములని మీరు భావించడము సహజము. మేము వారి నాక్షే పించుము. ఎందుచేతననాగా అందమున కొకేరూపూ లేఖా నిగ్గయమా? ఒకరిని ఆక్షేపించ భూమకొన్న వారి కెంత పూర్ణమైన అందముండవాలి! అట్టి అందము మాకు లేనూలేదు, వద్దనూ వద్దు.

తిబేటుస్త్రీల విశిష్ట లక్షణము.

మా అందమే ఆనండి చందమే ఆనండి మానన్న దల్లా ఒక్కటే. మాస్త్రీ లాలోగ్యంగావుంటారు. నల్లటి నిగనిగలాడేళ్లు, తెల్లటిపళ్లు, చకచక వడకలు, ఎవరు తొడుక్కుంటుకైనా బాగుండే అందవికారము కాని దుస్తులు, క్రమపడి పనిచేసేకీలము, నీతెక్కువా నేనెక్కువా అని పురుషులతో చెప్పుబాడకపోవడం, కష్టసుఖములను వారివలె సహించడం, ఇది మా లక్షణములు. ఇంతకుంటే సలక్షణంగా నేను మాచేశపు స్త్రీల ప్రవర్తనలనుకూర్చి వర్ణించలేకుంటే అది నాలోపము. ఈ వర్ణన అతి దంబముగా లేకుంటే నాయొక్క పాండిత్యము లేమియు వారికి కారణము. నేనట్టి తిబేటుచేశపుస్త్రీనే అయినప్పటికిని, వారందఱ

లాగే కాదుగా శ్వేతబాతులతో ఇట్టి విపరీత పరిచయము గలిగి నావారిలో మునుపుండే సన్నిహిత బంధుత్వము తొలగి, యీ విపరీతం ప్రపంచ బంధుత్వము తటస్థించడము నాయొక్క అసంబద్ధ దురదృష్టమే అనుకోవాలి" అని ఆమె శ్రీధర్మ పత్రికలో వ్రాయుచున్నది.

భారతీయుల కర్తవ్యము

ఈమెయొక్క వ్రాతలన యెల్లరకు సొక్కవిషయము స్పష్టమగుచున్నది. ప్రత్యేకదేశస్థుల సంప్రదాయములు ప్రత్యేకముగావుంటవి. ఒకరిని ఇంకొకరిని లాగే లేవనిన్ని, అట్లు లేవకపోవడం ఎవరికికాని అపకీర్తికాదనిన్ని, అనేక సందర్భములలో భేదముగా ఉండడమే కీర్తికరమనిన్ని స్పష్టమగుచున్నది. తాదా, హిందూసంప్రదాయములు ఇతరుల సంప్రదాయములను దూరమునుండి పొగడునేకాని, తామందులోనికి దూరటకుకాని, తమలోనికి వాటిని చేర్చుకొనుటకుకాని కోరవు. మహాన్ముదీయధర్మము తాపే ప్రపంచమంతటిని మ్రొంగవలెనని కోరును. క్రైస్తవమతమును, అయి హోసావారి తెల్లనాగరికతయు తామే సర్వోత్కృష్టములను గగ్గయుతో, పత్రికాప్రచారముతో, గ్రంథ

ప్రకటనములతో, రేడియో ఉపన్యాసములతో, అఖిల ప్రపంచక, శ్రీ, పురుష, యువజని, కార్మిక, వృద్ధాది మహాసభల ఆటోపముతో ప్రవర్తనములతో సర్వ ప్రపంచమును ఏకమట్టముచేయు కోరును, అందుకు విరోధముగ మాట్లాడువారిని ఆక్షేపణచేయుచు విపరీత వర్తనలకు గడంగుచున్నవి. హిందూదేశములో అంగ విద్యాయులు ఆపొలికేకలతో మోసాకులై తమవీటన్న సంప్రదాయములన్నియు పాపభూయిష్టములనియు, తెల్లవారిని అన్నవన్నియు స్వాతంత్ర్యభూయిష్టములనియు వివ్వసించుచున్నారు. ఈగడ్గోలు నీవా తిలేతులలో తక్కువగా ఉండుటచేతను వారు తమఆత్మగౌరవమును మరిచిపోక తెల్లవారుచేసే ఆక్షేపణల కన్నిటికి సమాధానములు చెప్పచున్నారు. మనవారు వారితో వేకీగ్గవించి మనచరిత్ర లసత్యములనియు, మనభూద్యులు మూఁగులు శ్రూవులు స్వాధ్యపరులనియు, వారికివ్యతిరేకమే మనకు మోక్షదాయకమనియు, స్వాధ్యపరులై కొంతయు విశ్వాసపరులై కొంతయు ప్రచారమొనరించుచున్నారు. విశేషదృష్టి, నిష్పక్షికీకలుక్కి, ఆత్మగౌరవభావము మొదలయిన సల్లక్షణములను మన కీశ్వరుడు ప్రసాదించకపోయినచో ఈవర్తప్రక్రమణేమియుక్తి తొలగిపోదు.

పా క క ల

—నబ్బలపూరి—

—నీతాఫలముల వచ్చడి—

అద్దనీరు మయిదాచిండియును నీకే పంచదార యును లేవలయును. నీకే పంచదారలో నేరు నీళ్లు పోసి లేలేపాకము పట్టువలయును. పట్టినతరువాత దించి చేయవలయును.

అద్దనీరు మయిదాలోని నీళ్లుపోసి అట్టే పలచగా కాకుండ ఒకమాదిరిగా చిక్కగా వచ్చినట్లు కలప వలయును. కలిపినపుడు వంట పోడాగుండ తులము స్వర అందులో పోయవలయును. పోసినపనుక బాగా కలపవలయును. లోతులేని కలాయిలో నీరు నూని పోసి మరిగిన తరువాత కలపిన మయిదా చివరిన్న ముద్దలుగాచేసి అందులో పోయవలయును. నేగిన తరువాత నవితీసి పాకములోమంచి తీసి చేయమండ వలయును. తీసిన తరువాత వాటిపయిది కాస్త పంచ దార జల్లుచుండవలయును. తరువాత నవితినె యింతో రుచిగా నుండును.

—కాంతాబాయి

—లేనె పానకము—

2 కేరల ఆవుపాలలో 1 కేరల చెఱుసపానకము కాచి వడియట్టివ ½ కేరల లేనెపోసి బాగుగా రుచివ వలెను. 1 తులము జాజికాయ, 1 తులము బాపూత్రి, 5 తులములు యాలవలు, 2 తులములు చాల్సినచెక్కె, ఇవన్నియుంగలిపి చూర్ణముగాట్టి రుచిచిన పానకములో చేసి కలిపి, మజియొక కళాయిపూత్రలోనికి వడియకట్ట నలెను. 20 తులముల పంచదార పాకములట్టియందులో వడియకట్టిన పాకమును బోసి 5 తులముల పన్నీరు, ½ తులము హారతికర్పూరము పోడిచేసి కలుపవల యును. గులాబిరంగుగా యుండవలసినయెడల ఒకచిటి కెడు అస్తకదూది నీళ్లు చేసినచో గులాబిరంగువచ్చును. ఇచ్చమయినవారు ½ తులము మిరియాలు ½ తుల ములు పోంతి, నూరి దానిరసము రెండుతులములగు నటుల త్రోచి పాకములో కలుపవలెను.

—చదలతాద రాఘవ పద్మావతులు.

బాగా పక్వమైన పెద్ద కీతాఫలములు రెండు మూడు తీసుకొని వానిపై తొక్కలు గించలు తీసివేసి ఆ గుళ్లంతయు ఒక తుళ్ళమైన గిన్నెలో మంచవలెను. పిమ్మట పంచగొల్లతో దగివంత యున్న పచ్చిమిర్చి అల్లము కొత్తిమీరి సన్నెకంటిపై కైచి మాయకొని యుండు దగిమాత్రము చింతమండు తైలము చేర్చి రుద్ది తీసుకొని పై గుళ్లలో కలిపి పిమ్మట రసవర్ణము లన్నియు చేర్చి పోగిది ఉపయోగించుకొనవలెను. ఇది రుచిగానుండి ఆకలి పుట్టించును.

—లేగల పచ్చడి—

పచ్చిది మదురుగా లావుగానున్న లేగులు 6 తీసుకొని వాని పైతొక్క, పీచులోనవండమాను మొదలైనవితీసివేసి సన్నగా ముక్కలుదగి పెట్టుకొన వలెను. తరువాత పొయ్యిపూద బాణిలో ఒక పెద్ద గరిటెను నెయ్యిగాని నూనెగాని వేసిపెట్టి కాగుచుం దగా పైన రేగియుండిన లేగముక్కలను రోరగా వేయించి తీసుకొనవలెను. అటుపిమ్మట మూడు ప్రక్కలపై నిల్పునంత కనగపప్పు, మిసపప్పు, పెసరపప్పు, కందిపప్పు పై ముక్కలతో ఈ పప్పులకు సుసోత్తునన్ని యెండుమిరపకాయలు చేర్చి ఆ బాణిలో రుచింత చదురువేసి వేయించవలెను. ఇది చేసినపనుక కంటే పాగు, సన్నగానుమిన కొద్దిమిరి, కొంచెము ఆవాలు, తీలకర్ర, మెంతులువేసి వేగనిచ్చి క్రిందవడించుకొన వలెను. బాణిలోనిది మెత్తగా రుద్దివలెనుక పైలేగ ముక్కలకును మారుతున్నముద్దకును పరిపడ మూడు కొని ఉప్పు చింతమండు తేర్చి బాగుగారుద్దియై త్రి ఒక గిన్నెలో మంచవలెను. తరువాత లేగముక్కలను నీళ్లు చల్లుచు మెత్తగా రుద్ది ఇదివరకు రుద్దిపెట్టిన ముద్దలో కలిపి ఉపయోగించుకొనవలెను.

—T. శర్మరచి.

గ్రంథ పరిచయము

భక్త మందిర శతకము

‘ఆముద్రితాంధ్ర గీర్వాణ గ్రంథ మాల’ (గద్దనాపల్లి, పెద్దా పురం పోస్టు, తూర్పుగోదావరి జిల్లా) వారి ప్రథమ పుస్తకము.

మూడు రెండుపందల సంవత్సరముల క్రిందట శ్రీ కూచిపూడి జగ్గకవిశ్వయ్యచే రచియింపబడి పూర్వ పుణ్యవశమున అతనిపంకితుడగు శ్రీ శ్రీరామ నూర్తిగారిచే యిది ప్రకటింపబడినది. జగ్గకవిగారి కవిత్వగాంభీర్యమునుగూర్చి చెప్పవలసిన పనిలేదు. ఆ గాంభీర్యముతో రామభక్తి అల్లుకొని శతపద్యములు లలో నొక్క ఛాటిగా ప్రకటితమైన యీ శతకప్రాశస్త్యమును విస్తరించి చెప్పలేము. వెల రు. 0-4-0లు.

శ్రీ దేవీ

డెమ్మి పైజా 580 పుటలు. దశ పది కాగితములు, చక్కని అచ్చు.

భాగవతము (ఉత్తరార్థము)

వెల రు. 3. గ్రంథిత రైలు శ్రీయుతులు తిరుపతి వేంకటేశ్వర కవులు.

ఇది ఉత్తరార్థమునగా 7, 8, 9, 10, 11, 12, అష్టాసములుగలది. నవమాష్టాసములో నిశ్చంకుల కృష్ణమూర్తి ఆకొండి రామమూర్తిగారలయొక్కయు || శే || తిరుపతి కవింధ్రుని పుత్రుడు వెంకటాచార్యుని గారియొక్కయు కవిత్వములు రాజించుచున్నవి. గ్రంథ మాద్యంతమును పావిత్రీకథ, హరిశ్చంద్రచరిత్రము, చ్యవనునికథ, గౌతముని మహిమ మొదలగు పరిచిత విషయములతో నిండియున్నను అచ్చపుటందమును, నవినసారస్యమును నొలుపుచున్నది. క్రొత్తసూర, ప్రాత తెడ్డుచేర్చి బండినగాని దేనికీ రుచికలుగ దనియు కామాయణ మహాభారతాది చరిత్రముల తిరిగి రచింపబూనుటవల్లనే మన ఆంధ్ర దేశకవిత్వము

అత్యుపాత్య యొనరించబడినదనియు చెప్పనుడులు శుద్ధావ్యాయములనియు, కవింధ్రుని కలము లిఖించ బూనినచో ప్రాత కథలుకూడ క్రొత్త రుచులను భక్తిని, సత్యమును చిలువించుచున్నయు, ఈ చరిత్ర పాఠకులకు తెలియగలదు. ప్రతులు వలయువారు ప్రకాశకులు కాటూరి వెంకటేశ్వరులుగారికి బందరు నగరమునకు ప్రాసిన బడయగలరు.

తిరుపతి

వేంకటేశ్వరకృతులు (ఆరవ భాగము)

డిమ్మి పైజా 716 పుటలు, వెల రు. 5-0-0 జాతక చర్య పూర్వార్థభాగములు, నానా రాజసందర్భము, శతావధాన పాఠము, కల

గూరగంప, దివాకరాష్టమయము అను అయిదు ప్రధాన గ్రంథముల సంపుటము. జాతకచర్య కవింధ్రులకు జాతక భాగములయందలి విశ్వాస వ్యాఖ్యాన వైఖరులను; నానారాజసందర్భమును కవింధ్రుల దేశాటన యశోవైభోగములను; శతావధానపాఠము కవింధ్రుల నానావిధ సమయస్థితిసరసకవితా విలాస రుచులను; కలగూరగంప సర్వవిషయములకు పాండిత్యపారితియన్నీధి శేషసంపదలను; దివాకరాష్టమయము శ్రీ తిరుపతి కాశ్రిగారి ఆకాలమరణము వలన వేంకటకవిగారికిని, ఆశేషాంధ్ర కవిత్వజల మను గలిగిన దుఃఖితరంగములను ప్రకటించుచున్నవి. పద్యములన్నియు కాలాదిత సందర్భములకు చెందినవే యైనను కవిత్వరసము మాత్రము కావ్యరత్నవిష్ణురమై రగులు లీనుడున్నది. కవింధ్రులు ఏకాలమునకు చెంది నను కావ్యతేపురుషులనియు, చరిత్రకారుల లేదీల గుర్తులు, కార్యాలజాతితానుకన్న కవింధ్రులరచనలు యొక్కవ పాఠస్యమును స్నిగ్ధకృత్యమును సందర్భమును

ప్రసరించుచుండుననియు, ప్రాచీనవిదకాలములకును ఆశయములకును కలెంద్రుల నుండరములను దెందముల గంటె అందకును వంటెనలు లేవనియు ఋణపు పరచుచు గ్రంథమెల్లయు పాఠకుల నానందపరచకు లనుగా నొనరించును. ప్రతులు వలయువారు ప్రకాశకులు శ్రీయుర కాటూరి వెంకటేశ్వరరావుగారికి బందరు నగరమునకు వ్రాసి బడయగలరు.

రాజుమహేంద్రవరం శ్రీ కనుమ శ్రీహరనాథ హరివాధరత్వ ప్రచారిణి సభ స్మృతి వారిచే ప్రకటింపబడినది. డెమ్మీ (1-వ భాగము) నైజా 133 పుటలు వెల రు. 0-5-0 లు. కనుమహరనాథుని రత్నము, మహిమ మొదలగు ప్రతిభలన్నియు నిదర్శన పూర్వకముగా నిందు వర్ణింపబడినవి. శ్రీవారి యద్భుత చరిత్రపాఠకులు తద్వక్ర కోటిలోచేరి తరించగలరనుటకు సుదేహములేదు.

శ్రీయుర యజ్ఞ. జి. రంగా దక్షిణ ఇండియా ది. లిక్ (అక్ససు) గారు కాఠ్యమల స్థితి అంగ్లభాషలో Labour in South India అనుగ్రంథమును వ్రాసివారు. 208 పుటలు, 15 అధ్యాయములు, వెల రు. 1-8-0 లు. అతని పరిచయ శ్రీమతి భారతదేవి గారికి కృతి. పుస్తకవిమర్శయు బలవంతులు బలహినులను భుజించుచు, బానిసలుగా చేసుకొనుచు, హరి వారినిగా మార్చుచు, వారికష్టములఫలమునెల్ల తా మనుభవించుచు, నేను ఫ్యాక్టరీలలోను పాలముల లోను యిప్పండి పెట్టుచున్న అవస్థలనెల్ల రంగాగారు వర్ణించినారు. పనివారల దారిద్య్ర, కష్ట నిరుద్యోగములకెల్ల ప్రస్తుత ధనాశ్రయ పారిశ్రామిక పద్ధతి యొక్కనే కారణమనియు, పనివారికెల్లరికి వోటు లిచ్చి, ప్రతినిధుల నేర్పరచి, కాఠ్యకప్రభుత్వములు వెలకొల్పనిదే ప్రపంచమధ్యలుకాని దక్షిణహిందూ దేశ కాఠ్యకస్థులు కాని బాగుపడవనియు అతని

అభిప్రాయము. ముఖ్యముగా హరిజనుల అవస్థలను గూర్చి వారు హృదయములు కలుగునట్లు వర్ణించి వారు. ధనాశ్రయలు తమలాభముల నొక్కవారిపైనే తమదృష్టి నిడుకొనక సర్వజనక్రేయస్సుపై తమ చిత్తముల లగ్నము చేసుకొన్నచో అనేకకష్టములు తీరునుకాని, వారి పరిపాలనలో నిది సంభవించుటకల్ల. కాఠ్యకసంస్థముల నేర్పరచి తగిననాయకులు పనిచేసినచో ఈ కష్టములు కొన్నియైనను తీరక మానవు. గ్రంథము కాఠ్యకవర్గములకు మిగుల ప్రబోధకరము.

రైతు గ్రంథమాల రెండవవము మము, 45 పుటలు, వివిధకరీం భజనావళి ద్రులు గాయకులు మొదలగువారు రైతులయొక్కయు, పాటకజనుల యొక్కయు ప్రబోధముకొరకు వ్రాసిన పద్యములు, కీర్తనలు ఎన్నో గలవు. నిడుబ్రోలు రైతాంగ విద్యాలయ శిష్యువర్గమున కితే భజనకీర్తనలై అత్యుత్తమ మైన ప్రబోధమును కలిగించినది. దేశీయులెల్లరు నిట్టి పాటల నెంత వేగము కంఠతా పెట్టి అవగాహనము చేసుకొని కాశ్యావృత్తులైనచో దేశముయొక్క తత్వ మంతవేగముగా మారును. రమ్యములగువట్లు, నుండరములగు భావములు, ఉత్సాహోరములగు శయ్యలు పదములు గలిగి జనులకెల్లరకు హడుకొన వలెనని యనిపించుచు, ఒకసారి నేర్పకచో యొన్నటి కిని మఱపురాకుండును. గ్రామీలు లెల్లదను కొనుకొని పఠించుదుగాక! ఈ రెండగ్రంథములు వలయువారును నిడుబ్రోలువాకులగు శ్రీ జి. లక్ష్మీ నారాయణ ఎమ్. ఎ. గారికి వ్రాసి బడయదురుగాక!

క్రొవ నైజా 125 పుటలు వెల రు. 0-8-0 లు. గ్రంథకర్త దశరూపకము శ్రీయుర మల్లాది మూర్యవారాయణశాస్త్రిగారు, ప్రకాశకులు వాదిళ్ల రామస్వామికాశ్రీ అందు సప్తవారు 297 ఎన్నునేడు, చెన్నపురి. సంస్కృతభాషలో భవంజము

మహాశివ రచించిన దశరూపకమును గ్రంథమున కాంధ్రానువాదము. ఈ గ్రంథము చిల్లరు మొదలగు వాంగ్మండీతుల ప్రశంసలుదినెనది. ప్రస్తుత నాటకకవి శ్యామ రిట్టి గ్రంథముల నొకసారి పఠించి నాటక రచనకు పూనుకొన్నచో నయముగా నుండును. అట్లు చేసినచో, తక్కిన అప్రధాన విషయముల సంగతి యెట్లున్నను, పాత్రాచరి, రసాచరి, కథాచరి గలిగి అది రానించగలవు. ఈ ప్రధానోద్దేశ్యముతోనే గ్రంథకర్తగాన దీనిని రచించెరి.

క్రామ పైజ 15 పుటలు వెల

సీటిబుగ్గ య. 0-4-0 గ్రంథకర్త శ్రీయుత

కాజ రాధాకృష్ణకాశ్రీ గార, చమ్మనగిరిపేట, నుచిలపట్టణము. కాళుమారి దుర్గా

ప్రసాదుగారి అకాలమరణమువలన కవిగారికి కలిగిన మనోవేదన యందు పద్యములరూపమున వాపోపంబుదినెనది. పెండ్లినాటికి కథానాయకుని ధర్మచర్మి కలిపి మరణమృత్యంతము “నుండియి మింగసాగిన” యగ్నిరూపమున విశదమయ్యె ఆమె పెండ్లి మానకుండుట, “ఇలను సాగ్రియోట యీ యిందువదన కందునా” యని తల్లి విశ్వయించుకొని నేగాని సంబంధము లేవ్వించుండుట, ఇంచుమించు మరణసమీప కాలమునకే పతివేటకేగ గోరినప్పుడామెయు అలేని బొప్పించి వేటకువోవుట, అలేనప్పుడు పాముకాటువలన మరణించియు, తాను గర్భవతియైయున్న కారణమున జీవించి మగశిశువునుగాంచి పట్టముగట్టి తనబుణము భర్తకటు తీర్చుటయు ఇందలి యతివృత్తము. ఈ కథవలన కవిగారికి పాంచూ వివాహములు శ్రీ సావిత్రి వివాహమువలె విధాత్మనిర్ణయములు గాని కేవల మానవోద్దేశపూరికములు కావనియు, ప్రాజ్ఞులు రానున్న కష్టముఖము లెరింగిపూడ విధాత్మనిర్ణయములని తాము విశ్వసించిన వానికి కట్టుబడి యుండుట మానవకర్తవ్యముకాని దాని నతిక్రమించి నుభింపగోరుట ఒక వ్యర్థవాంఛయనియు, మానవజన్మయొక్క ప్రధానకర్తవ్యము నుభయము

నుజించుకొని పూడలేట్టుకొనుటకంటెపూడ దుఃఖముల నూహించి అనుభవించు సంసిద్ధులగుట యనియు, ఇట్టి చర్యలవలన కడుపుబడికిపోయినను, కన్నీరు కాలవైపారినను ‘తనబుణము’ తానుతీర్చిన అఖండ కీర్తిమైనను కలుగక మానదనియు ఒక విహ్వలవిశ్వాసముండవలెను. అట్టి విశ్వాస మిట్టిఫలకు ఇట్టి ప్రపంచసంభవములనునుపునాడు. మనకట్టి విశ్వాసమున్నను మానినను పాంచూమరణము ప్రకారము అట్టి విశ్వాసము ననుభవించుననింధరహ్వయై యున్నదనుట కాటంకములేదు. కవిగా రిట్టివిన్నకావ్యములూ యీ మహానూత్రమును మాచకముగా చేర్చించినందుకు ధన్యులు. ప్రథమప్రయత్నమయ్యె, గ్రంథము యొక్క కైలి నులగము, నుండరము, శిష్టము.

600 మొదలు 664 పుటలవరకు

ఆంధ్రవాచ ఒ ఓ హేలు అచ్చుల అనుబంధ

స్వర్ణము ములు కలిగియున్నది. వెల

(7-వ భాగము) 0-8-0 ఇందుతో అచ్చుల

సంబంధమైన వాచస్పతిభాగము

ముగించబడినది. ఎనిమిదవభాగమునుండి కకారము మొదలగు మాల్లులు ప్రారంభింపబడును. ఇందు నుమారు 36 పుటలు అనుబంధపదములు. వీనిలో పెక్కు శ్యామిష, చారిత్రక కైవ్యసంబంధమైన పదములకు నుబోధకమైన విపులార్థములు, కొన్నికొన్ని పాఠకములకు కాస్తోచితప్రాముఖ్యతాధికములు, బ్రాహ్మజాతి జాతులలోగల అఖండనాడీభేదములు మొదలగు ధర్మకాస్త్రవిషయము లనేకపదముల కర్థమురూపమున తెలుపబడినవి. చందాదారులు పాదములు మొదలగువాడు రావోపు భాగములనుగూడ వీనికివలె మిక్కిలి ఆదరణఁజెంపగుదురుగాక! ఇట్టి ఉద్ధృతింధరచయితలకు క్షేత్రవశా సందర్భమున కొన్ని స్థలము లచ్చటచ్చట తగులుచుండుటయు, వానిని అంత్యమునందు సవరించుచుండుటయు, సహజము. అట్టి స్థలములు మొదలగునవి అచ్చటచ్చట కలవను సంగతి పాఠకులు తత్తరపడవలసిన విషయము కాదని

యెల్లయును గుర్తించి ఆదరణము కొనగటలో వెను
దీయకుండుదుగాక అని వాచస్పతిగారు చేయు విన్న
పము నెల్లయును మన్నింతురుగాక! చందాదారులుగా
చేర కోరువాడు కాశీవాచపక్షర కవిప్రగమములో
నుండు వాచస్పతిగారికి ప్రామోదకవలెను.

జమ్మిపెట 190 పుటలు

వల ద. 1-0-0 గ్రంథకర్త

శ్రీరామ

విజయము

(కళ్యాణకాండము)

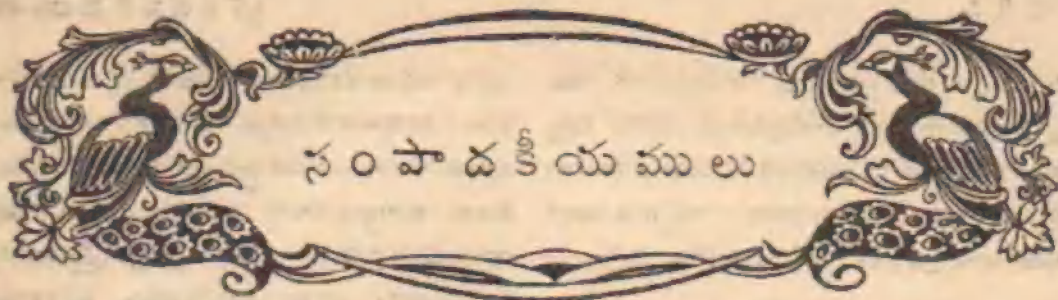
శ్రీయత కాశీభట్ట నుబ్బయ్య

కాశ్మీరగారు, కాశీవాచ.

పూర్వము గ్రంథకర్తగారు

పూర్వకాండములో ఇక్ష్వాకువంశ చరిత్రమును నవల
రూపమున వ్రాసిరి. ఇందు శ్రీరామచంద్రుని పుట్టుపు
యెడలు కళ్యాణానంతరమువరకుగల కథను వ్రాసి
వారు. రామాయణకథ నెఱిగినవారు భారతదేశమున
లక్షలకొలది జనులున్నవ, ఇంతపూర్వపరపంజర్యా
చిత్రిముగ నెఱిగినవారుగాని వ్రాసినవారుగాని లేరని
చెప్పవచ్చును. ఒక్కొక్క న్యక్తియొక్క మూడు
నాలుగు పూర్వవృత్తుల చరిత్రలు ఆయాసంపదర్శమున
వచించఁబడుచుండుటలేత, రామాయణములో
సామాన్యదృష్టికి దోచు అనేక అసంపదర్శములు తొలగి
పర్యవసాదిక నాసంపదర్శముతోకావ్యమువలె దోచును.
సామాన్యదృష్టి కీర్తనదృష్టి అన్యాయపూరితముగ
దోచు ఈ యుగములోగూడ ఇట్టి సంద్భంధ పరసము
వలన యీకాలపు బనేకావ్యములను ఆయావృత్తుల
పూర్వజన్మదోషములు కారణములైయుండునను
నమ్మకము కలిగి, ప్రస్తుతియు చెలరేగుచున్న పరిస్థుర
ద్యేషములు విద్యాభివృద్ధిలో సమసి, ధర్మబుద్ధిబలిన,
ప్రపంచసమన్వయానుకూలమైన స్నేహము వర్ధిల్లగల

అవకాశములు కనిపించక మానవు. గ్రంథమావహించు
తము విరహాంతరచిత్తుల కాశ్వత ప్రవర్తకమూత్ర
ములను, అహంకారసూక్తుల అన్యవక్రార్థములవలన
గలుగు సర్వావగ్రములను వెలిగిమ్ముచున్నది. ఇట్టి
కావ్యములు రచించుట శ్రీ నుబ్బయ్యకాశ్మీరగారివలె
పర్యవసాదిక, సంప్రదాయగౌరవము, ధర్మకాశ్మ
గౌరవము మొదలగు పద్మములు గలవారికిగాక,
అహంకారపూరితులగు గ్రంథకర్తలకు సాధ్యము
కానట్లు తోచెడిది. ప్రస్తుతపాఠకాలవచనపు లెన్ని
దైన నేర్పుచున్నవికాని విద్యావృత్తుల కిట్టి దివ్యదృష్టి
నుపయోగించుపాధనలు కలిపించఁ జాలకున్నవి. కార
ణము అట్టి సమర్థత కనిపించుటలేదు లేదు కాబోలును.
ఇట్టిగ్రంథములను విద్యావృత్తులెక్కి పఠనీయములుగ నియ
మించినను వారికి విశేషము చిత్తసంస్కారము కలిగి,
ప్రస్తుత ప్రపంచ మునుభవించుచున్న అనేక జాతీయా
రిక సాంఘిక అల్లకల్లోలములను శాంతియగు సంస్కర
ణములు తోచకపోవు. కాని ప్రస్తుతప్రపంచ మిట్టి
దివ్యదృష్టిని ఏదనించుకొనుచు తమ అహంకారి
సిద్ధాంతముల మూలముననే వర్తించి పరిశితులను
మఱింత అల్లకల్లోలము చేయుటకే గడగుచున్నది. ఇట్టి
గ్రంథములను పఠించుటవలన వేయింటికి పరితు: పిదైన
నిట్టి నిర్మలచిత్తులుపొందమి లోకమునను మారవకళ్యాణ
కాండము లావసరమగుటకు సందేహము లేదు.
లోకమువిన్నను నెవనును, జనులెట్టి ధర్మకాశ్మ
పురాణగ్రంథముల భావముల నాదరించినను ఆదరించ
కున్నను, కాశ్మీరగారు తమ పురాణపరిశోధనఫలిత
ముల నీవిధముగా నుపయోగించి, తపోభాదనమువలె
తమ దశవలను తాము సాగించుచుండుదుగాక యని
పూచ్చెరించుచున్నాము.

సంపాదకీయములు

శ్వేత్తానగరవాశసయ:—

శ్వేత్తానగరమును నిర్మించి నూరేండ్లయినది. దాని నూరవవార్షికోత్సవము యీ సంవత్సరము మే యి 31-న తేది అదియెట్లు పరిణమించినదో మనము చూచుచున్నాము. శతవత్సరము దాక మితము చెప్పిరిగాని యని కవీంద్రుడు చెప్పినట్లు ఈపట్టణము నూరు సంవత్సరములు తీరింది శి గంటలలో మటు మాయమైనది. సుమారునుబడికోట్ల రూప్యములు విలువగల ఆస్తి నశించింది. అరువది వేలుజనులు మరణించిరి. గాయపడి పై పట్టణములలోని ఆస్పత్రులకు గొనిపోబడు వారి సంఖ్యకు మితములేదు. శవములను గుట్టలుగా ప్రోగుపెట్టి పాతుచున్నారు. దుర్గంధము కొట్టుచున్నది ప్రాతనగర మెల్లయు.

కొన్ని డేరాలు కట్టుకొని మిలిటరీవారు చచ్చినవారిని ప్రాతుట, గాయపడినవారిని ఆస్పత్రుల కెగుమతిచేయుట మిగిలినవానికి ముష్టి, గుడ్డ మొదలగు వానిని సరవరా చేయుట, పైవారి రానీకండుట మొదలగు పనులొనరించి ప్రశంసలు బడయుచున్నారు. ఇప్పటికిని ప్రతిక్షణమును భూమి గడగడవణకును ఏక్షణమున తిరగబడునోయని బెంగ

పుట్టించుచున్నది. పట్టణముమగునబడిన వెండి బంగారములు మొదలగునవి కలికిపైకితీసి యెనరివి వాకిట్దురా అని కొందరు బెంగలు పెట్టుకొనుచున్నారట. ఈనగరమును పునర్నిర్మించుటయో, లేక వేతేగరమును కట్టుటయో ఇంకను నిశ్చయముకాలేదు. నగర నిర్మాణమునకేమి, గాయపడినవారి దేహాదిశిత్సలకేమి, చనిపోయినవారిని దహించుటకేమి, నిరాధారులకాడరుపు కనిపించుటకేమి హద్దులేనంత ధనమావశ్యకమైయున్నది. భూకంపపు బాధపడని ప్రాంతముల వారి ధనమును విరాళముగవంచి వారి సానుభూతి చూపుచున్నారు. అయినను దారిద్ర్యవీడి లేంబైన యీ భారత భూమినుండి మనమును కొన్నంత ధనమెట్లువచ్చునో ఊహింప సాధ్యముకాదు. ఏటేటా భూకంపములు, కణపులు, వరదలు మొదలైన ఉపద్రవములు వచ్చి అనేకమందియొక్క రక్తమాంస ప్రాణాదులను, తక్కినవారి గింజగిట్రబట్ట ప్రాత ధనాదులను ఈవిధముగా హరించి శిల్పములుగామూర్చుచున్నందుకు భారతీయులెట్టి పాపమొనర్చియుండిరో మన మెఱుగము. ఈకష్టము లెన్నాల్గింకావడవలెనో పరమేశ్వరునికే యెఱుక! దానధర్మ కీలములకు బ్రసిద్ధి కక్కిన భారతపుత్రులెల్లరును తాముమిగిల్చి

పంపించగల యంతవరకు యీసహాయనిధికి సహాయము చేయుదురుగాక? బ్రిటిషుగవర్న మెంటువారు 50000 పౌండ్లను, అస్ట్రేలియా గవర్న మెంటువారు 10000 పౌండ్లను, తిరువాన్కూరుమహారాజువారు 10000 రూపాయలు హైదరాబాదునైజామువారు 15000 రూపాయలు కాశ్మీరమహారాజువారు 10000 రూపాయలు యీవిధముగా భూరి విరాళములను గురిపించుచున్నందుకు వారి కెంతయు కృతజ్ఞులుగానున్నాము.

జ్యేష్ఠమాసగోష్ఠి:—

ఈ పత్రికాసంపాదకుడగు శ్రీ యు త గుమ్మడిదల సుబ్బారావుగారు శ్రీ గోపాల కృష్ణుని జయంత్యుత్సవ సందర్భోచితముగ సంచికను 44 పుటలకు పెంచి వివిధవిషయములఁ దాము చర్చించియు ఆంధ్రరత్నము యొక్క దివ్యవాక్కులను, భావములను, ఉపదేశములను 'సాధ'నాది పత్రికాచయము నుండి సేకరించియు, విద్యత్పిఠాదులు లీయు త్సవమున కాశీర్వాచనపూర్వముగ నొసంగిన శుభసందేశముల పొందుపరచియు పాఠకలోకమున కపూర్వముగ విందొనగూర్చినారు. జయంత్యుత్సవముయొక్క ప్రధానార్థము పుణ్యచరితులు భౌతికమాత్రముగా కాని మరణింపరనియు, సత్యముగా వారమృతమూర్తులనియు, వారిలీలను, చర్యలను, భావములగు మనము విననప్పుడెల్ల వారు మన కన్నులకు కట్టినట్లువచ్చి నిలది ధర్మోపదేశబోధకులై ఉత్తమమార్గములకు దారి చూపుచుందురనియు. ప్రపంచము నేటి

వరకు పొందుచున్న సత్పరిణామమెల్లయు వారి సంకల్పముల ఫలితమేయనియు నైయున్నది. ఈ ప్రమాణముచుట్టి చూచినచో, ఈ యాధునికయుగములో ఆంధ్రరత్నమువలె రత్నతుల్యములైన భావతరంగముల నుచ్చరించి ప్రజలనుత్సాహపరవశులను దీక్షాసక్తులను నొనరించి కార్యరంగమున కురికించిన నిష్కలంక త్యాగమూర్తి యెవ్వరును నుదయింపలేదని చెప్పవచ్చును. అతని సమకాలికుల కాలనొసంగిన ఆనంద సముద్రములో నీదులాడుచు, అప్పుడు కలిగిన క్లిష్ట సమస్యలలో తన్నుకొనుచు, అతనినిగూర్చి సాధారణభావములలో నే తేలుచుండుటకీ తప్ప అతని సంపూర్ణమాహాత్మ్యమును గుర్తించుట కనకాశము లేకపోవచ్చును. కాని అతని జీవితానంతరముకూడ అతని భావములు సందేశములు పఠనీయములై ప్రశంసనీయములై అనుసరణ నీయములై యుండుటయే, అతని జయంత్యుత్సవము శ్రీరాముడు, శ్రీకృష్ణుడు, శంకరాచార్యుడు, రామానుజాచార్యుడు మొదలగువారల జయంతులవలె ప్రపంచమున్నన్నిట్లు శాశ్వత స్మరణీయమని యెల్లరికును స్పష్టము అగుచున్నది. సకలజాతుల మతస్థుల సమభావ సున్నేహములు; రామదండువలె ఈశ్వర సేవాపరాయణ కృత్యములు; మానవులకు ఆకలిదీర్చుచరకా, ఆనందమునుగూర్చు లేఖనములు; రాజకీయాశయములు మొదలగు వానినిగూర్చి అతనికిగల అభిప్రాయములనెల్ల అతని దివ్యవాక్కులనే యేర్పికూర్చి హృద

యములలో పాతుకొనునట్లు అచ్చొత్తించి పంపాదకులీ సంచికను ప్రకటించినకతన గోపాలకృష్ణుని మూర్తిభౌతికశరీరముతోను, భాసురమండహాసములతోను ప్రజ్ఞాచాతుర్యములతోను గూడ మనలో తిరిగి తాండవించుచున్నట్లు పాతకులకు గోచరమగుచున్నది. ఇదివరకేట్టివి ఆరుజయంతులు గోష్ఠివారి వల్లను యితరులవల్లను ఆంధ్రదేశమున నెల్ల జరిగినవి. ఈజయంతి ఆంధ్రజాతీయతకు లక్షణమై యేట అనంతకాలమువరకు జరుపబడి ఆంధ్రుల పరిశుద్ధసేవాదీక్షాపరుల నొనరించును గాక. రాధాకృష్ణనువంటివారు సమయమునకు జ్యేష్ఠశుద్ధ పంచమినాటికి రాగలిగినను రాలేకున్నను చీరాల వాస్తవ్యులు చిన్నతనముపొందక, గోపాలకృష్ణుని జయంతిని దివ్యతమముగ జరిపినందుకెంతయు ధన్యులు.

ఆయుర్వేద సకు చికిత్సాలయము:—

ఆంధ్రదేశములో పల్లెగ్రామములలో జనులకే సరియైన వైద్యసహాయము చిక్కకున్న సంగతి యెల్లఱకుఁ దెలిసినవిషయము. అట్టియెడ పెంపుకజంతువులు మందు మాకులు లేక అంటువ్యాధులపాలై యెన్నెన్నియేటూ మరణించుచున్నవో చెప్పఁజాలము. కాలముచూచిన క్రొత్తప్రాతల బేసందయి యున్నది. పూర్వకాలములో వైద్యపండితులు తక్కువైనను, అన్నిగ్రామములలోను అన్నిజాతులలోను మనుజు పశువైద్యానుభవము లున్నవారు కొందరుండెడివారు, వారివల్ల నుభయలకు

నెంతో కొంతలేవ చేకూరెడిది. వారికి తెలిసినది దేశీయవైద్యము.

ఇప్పుడు ఆంగ్లవైద్య పాఠశాలలు లేజీ నప్పటినుండి వైద్యములో అప్పటికంటె పాండిత్యము హెచ్చియుండవచ్చును. కాని ఆపండితులు నలుగురు పట్టణములలో పెద్ద ఉద్యోగములలోనో పూర్తిగా నిరుద్యోగములలోనో జీర్ణించుచున్నారు. వారిచదువా, విదేశీచదువు, మందుల విదేశీమందులు, ప్రభుత్వమువారు ఆస్పత్రులలో ఉచితముగా ఇచ్చి నిమ్మళింపజేసినతప్ప, ప్రజలకు కొనుక్కుంటకే శక్తిచాలదు. గవర్నమెంటువారు ఎట్టిదాతలైనను, మహర్షానీగా కొందఱికి మందులిప్పించుటతప్ప రోగులెల్లరిని పరిశీలింపఁ గలుగుటయే దుస్తరము. కాని ఈమందుల ప్రాబల్యము హెచ్చుచున్నప్పటినుండియు, అవి అందరికిని అందగలుగుచున్నను మానుచున్నను, అందినవారికైనను శాశ్వతముగ నిమ్మళించుచున్నను మానుచున్నను; గ్రామములలో ఇదివరకు వైద్యపండితులుగా కాకున్నను అనుభవజ్ఞులుగానైనను ఉండి, అనేకమందిజనులకు, జంతువులకు మందుమాకు లిచ్చుచుండువారి ప్రతిభ తగ్గిపోయినది, వారిసంఖ్యయు తగ్గినది, వారివద్దకు పోవువారిసంఖ్యయుతగ్గినది.

ఇట్లు గ్రామములను నగరములను వేసిని జూచినను అటు ఆయుర్వేదము నశించి, ఇటు ఆంగ్లమందు లందక లక్షోపలక్షలజనులు, జంతువులుకూడ కమిలిపోయి నశించుచున్నారు. దీనికి సాయము జనుల మరభ్యా

సములు జీవనవైఖరులు తొంటికంటే చెడు గుల్తై అవసీగించనములై నందువలన రోగముల వంఖ్యయు హెచ్చినది. ఏ పల్లెటూరిలో ఏ జబ్బుచేసినను వెంటనే రైలుబండిలెక్కించి బంధుమిత్రులందరు వానిని ఏపెద్దపట్టణపు జనరలు ఆస్పత్రికో మోసుకొనివచ్చి బోలెడంతడబ్బు దండుగ పెట్టుకొని బ్రతికించుకొనవలసియున్నది, లేకున్న చంపుకొనవలసియున్నది. ఇట్టి దురాగతములు తీరవలెనంటే విదేశీమందులు కాలుచోకయై ప్రభుత్వముకొని ప్రజలకెల్లరకు పంచిపెట్టు చుండవలెను; లేదా, స్వదేశీమందులు స్వతహాగా చోకయై, యొక్కడపట్టిన నక్కడ దొరకునవై, సులభముగ తయారు చేయబడునవై బహుమందిచేడబ్బు దండుగలేకుండ నేర్చుకొనబడునవై యుండుకలెన వానియందు విశ్వాసమును ప్రజలకు కుదర్చవలెను.

విదేశీమందులు చోక యాననుట కల్ల. భారతీయుల ఆయుర్వృద్ధికి భారతీయ ఆయుర్వేదముండులునై ద్యులయొక్క ఆవశ్యమొతయో యున్నది. ఏదేశములో పుట్టి రోగములు తరచుగా ఆదేశపు మందులతోనే నివారణ కావలెనుతప్ప విదేశపుమందులతో నివారణమగుట చాలా అరుదు. అయినను నాగరికత నేమ విశేషముగ బలిసి, ఒకదేశమునుండి ఇంకొకదేశమునకు చిత్ర విచిత్రాభ్యాసములు వస్తువులు ఎగుమతులు దిగుమతుల రూపములతో తిరుగుచు, జనులను దరిదులుగా మార్చుచున్నట్లే చిత్ర విచిత్రములగు రోగములుకూడ వచ్చి నిష్ప

క్షుపాతముగ అందరిని వీడించుచున్నకతన, అట్టి సంవర్కరోగముల సంహరించుటకై నను విదేశీమందుల సహాయము, ఏదేశీవైద్య పాండిత్యము పెద్దలకు ముందుఅవసరమైది గు న వ వారికి పిమ్మటగరవబడ వలసియున్నది.

మన ఆంగ్లదేశములో గ్రామములలో ఏటా అనేకము పశువులు పెద్దరోగము, దొమ్మ, గురక, గూబవాలుడు మొదలగు అనేకరోగములకు బాల్పడుచున్నవి. దీనిని నిమ్మలింపకేముటకు ఆంగ్లేయశాస్త్రచికిత్సలేకాక అనేకము ఆయుర్వేదచికిత్సలు కూడ చేయించవలసియున్నది. ఇందుకొరకు శ్రీయుత డాక్టరు యేజెళ్ల శ్రీరాములుచౌదరి గారు కృష్ణాజిల్లా అంగలూరులో ఒకచికిత్సాలయమును 1929లో స్థాపించి అనేకజంతువులను కుదర్చుచున్నారు. కొందరికి యిండ్లకు మందు లంపుచున్నారు. ఎల్లరకు అచ్చుకర పత్రములద్వారా విశేషము ప్రచారము చేయుచున్నారు, పుస్తకములనుగూడ ప్రకటించుచున్నారు. ఈ ఒక్కచికిత్సాలయమునకు సంవత్సరమునకు 6000 పశువులకంటే యెక్కువగా చికిత్సకువచ్చుచున్నవనిన ఇట్టి సంస్థలెన్ని మనఆంధ్రప్రదేశ్లో నెలకొల్పబడవలెనో పాఠకులూ హించుకొందుగాక!

మరియు ఇందుకొరకొక ఆయుర్వేదవైద్య పాఠశాలనుగూడ అచ్చటస్థాపించి శిష్యులను పండితులుగా తయారుచేసి వివిధజిల్లాలకంపి, అక్కడ చికిత్సాలయముల నెలకొల్ప బూను

నట్లు ప్రోత్సహించుచున్నారు. స్థానికసంస్థలు, జమీందారులు, పెద్దరైతులు మొదలగువారు విరాళములనిచ్చియు, విద్యార్థులకు ఉపకారవేతనములనిచ్చియు ఈపాఠశాలను పోషింతుగాక!

ఆంధ్రదేశరైతు ప్రయాణికులసంఘము:—

ఈ సంఘమువారు 1928 మొద 1934 అంతమువరకు ఒనరించిన చర్యలనుగూర్చి పన్నెండుపుటల నివేదికనొండు ప్రకటించినారు. అందు సుమారు ఏబదిరకముల చర్యలుదహరింపబడినవి. ప్రయాణికులకు సాధారముగకలుగు కష్టములనేకములు దిగువ ఉద్యోగస్థులు, కూలీలు, లైసెన్సుదారులు మొదలగువారివల్లనే కలుగుచుండును. రైతునడుచుముందర తొందరలోనో, బండి యెక్కిననెచుక యిబ్బందులలోనో, మరేసందర్భమునో వారు లొంగిపోయి

వారికి చిన్నచిన్న లంచపంచములిచ్చి వానిని తీర్చించుకొనచుందురు. ఏమృతమైనను పైవారి కిట్టివిషయములు రిపోటుచేసి మరియెన్నడును కలుగకుండ కాపాడుకొనగలదూరాలోచన మనదేశస్థులకు తక్కువ. ఏదో యెప్పటిబాధ అప్పుడువడి, తరువాత అది మరచిపోదురు. కాని సూర్యదేవర సంజీవరాయణింగారుమొదలైనవారు పదిమందివలె అట్లు లూరుకోక ఒకసంఘము స్థాపించి, దాని సమావేశములు పెక్కుచోట్ల జరిపి, ఎక్కడెక్కడ జరుగుచున్న అవకతవకలను గూర్చి రిపోటులను తెప్పించుకొని, వానిని పై అధికారులకు వ్రాసి నివారణకు బూనుకొనునట్లు నిర్బంధించుచున్నారు. ఈ నివేదికచదివినచో, ఇట్టి సంఘముయొక్క అవశ్యకత యెంతయు విశదముకాగలదు. వీరి ప్రయత్నము నాంధ్రులెల్లరు ఆశీర్వాదింతురుగాక!